

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π.Μ.Σ. «ΔΙΕΘΝΕΙΣ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: «Βιώσιμη Ανάπτυξη και Περιβαλλοντική
Διακυβέρνηση

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*ΘΕΜΑ: «Η εφαρμογή των κανόνων του νέου
Δικαίου Θάλασσας ως αποφασιστικός μοχλός
ανάπτυξης των χωρών του αναπτυσσόμενου
Νότου. Θεσμικές, οικονομικές και πολιτικές
διαστάσεις της εξερεύνησης & εκμετάλλευσης
των θαλάσσιων και υποθαλάσσιων πόρων: η
περίπτωση των αρχιπελαγικών κρατών»*

Επιβλέπων Καθηγητής: Γρηγόρης Τσάλτας

Επιμέλεια: Κουρούβανης Φώτιος
Α.Μ. : 1209Μ053

ΑΘΗΝΑ 2012

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ο χρόνος συγγραφής της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτέλεσε για μένα ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της ακαδημαϊκής μου πορείας και μου απέδειξε περίτρανα πως όσο πιο πολύ «χάνεται» κάποιος στον απύθμενο κόσμο του Διεθνούς Δικαίου, τόσο πιο πλούσιος μπορεί να βγει κάποια στιγμή. Σε αυτό το σημείο, όχι επειδή συνηθίζεται αλλά επειδή νιώθω βαθιά την συναισθηματική ανάγκη, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους τους ανθρώπους που με κάθε τρόπο μου στάθηκαν στην διαδικασία της συγγραφής αυτής και συνέβαλαν σε αυτή υλικά, πνευματικά και ψυχικά. Καταρχάς θα ήθελα να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ στον επιβλέποντά μα πάνω απ' όλα Καθηγητή μου κο Γρηγόρη Τσάλτα για το μεγάλο ενδιαφέρον που επέδειξε για την ενασχόλησή μου με το συγκεκριμένο θέμα και που παρά τις πολλές και δύσκολες ενασχολήσεις του δε μείωσε στο παραμικρό την προσοχή του για την πορεία της εργασίας αυτής και ήταν πάντα «εκεί» για οποιοδήποτε πρόβλημα κι αν παρουσιαζόταν, για οποιαδήποτε απορία και αν είχα. Μα, πάνω από όλα τον ευχαριστώ για το πάθος και τον ζήλο που μου ενέπνευσε να ασχοληθώ με το ιδιαίτερο κομμάτι του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας και να περπατήσω στα δύσβατα μονοπάτια του, στα οποία ποτέ δε με άφησε μόνο. Πορεία που ξεκινήσαμε μαζί στο προπτυχιακό επίπεδο και συνεχίστηκε με αμείωτη ένταση και στο μεταπτυχιακό επίπεδο και σίγουρα θα διαρκέσει και στο μέλλον. Δεν ξέρω αν όλα αυτά με έκανα καλύτερο επιστήμονα, το μόνο που ξέρω είναι ότι με κάνουν σίγουρα καλύτερο άνθρωπο. Σας ευχαριστώ κύριε Καθηγητά!

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους καθηγητές μου κ.κ. Στέλιο Περράκη και Ευάγγελο Ραυτόπουλο για τις συνεχείς παραινήσεις τους και τις παραγωγικές τους παρατηρήσεις και κατά τη συγγραφή του παρόντος πονήματος αλλά και κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών. Η ιδιαίτερη κατάρτισή τους σε γενικά αλλά και ειδικά θέματα του Διεθνούς Δικαίου μου έδωσε το έναυσμα να θέλω πάντα να προχωρώ ένα βήμα πιο μπροστά και να μην διστάζω να αγγίζω ευαίσθητες πτυχές της διεθνούς δικαιοταξίας, όσο περίπλοκες και αν είναι. Κατάρτιση, βέβαια, που αναγνωρίζεται από εκατοντάδες επιστημονικούς φορείς και εγώ προσωπικά θα ήμουν ο τελευταίος που θα μπορούσα να προβώ σε μία τέτοια αναγνώριση. Από τη δική μου πλευρά όμως, εγώ, «εκμεταλλεζόμενος» αυτό το μεγαλείο γνώσης και κύρους των δύο αυτών ανθρώπων, πήρα, παίρνω και θα συνεχίσω να παίρνω πολλά! Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους Υποψήφιους Διδάκτορες του τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου κ.κ. Τηλέμαχο Μπούρτζη, Γεράσιμο Ροδοθεάτο και Σταύρο Μαυρογένη για την πολύτιμη βοήθειά τους σε κάθε βήμα αυτής της πορείας αλλά κυρίως για την υπομονή και επιμονή τους να με επαναφέρουν κάθε που χρειαζόταν στον «ίσιο» επιστημονικό δρόμο. Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω επίσης και σε όλη την ομάδα του Ε.ΚΕ.ΠΕ.Κ. και ιδίως στην Υποψήφια Διδάκτορα –πλέον- κα Νατάσα Φωτεινακοπούλου για τις ανεκτίμητες συμβουλές της και τις ώρες που διέθεσε να ακούει τους επιστημονικούς μου προβληματισμούς. Ευχαριστώ, ακόμα,

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

μία πολύ σημαντική για μένα ομάδα ανθρώπων, τους φίλους μου που έδειξαν πάντα κατανόηση και ποτέ δεν έδειξαν να κουράζονται, γενικά!

Τέλος, νιώθω απερίοριστη την ανάγκη να ευχαριστήσω και δύο ακόμα ανθρώπους που «ευθύνονται» για ό,τι έχω κάνει μέχρι σήμερα (και όχι για ότι δεν έχω κάνει, αυτό είναι δική μου ευθύνη) και που χωρίς αυτούς τίποτα δεν θα ήταν εφικτό. Κυρίως τους ευχαριστώ που χρόνια τώρα με στηρίζουν αγόγγυστα, χωρίς ποτέ να ρωτάνε τίποτα, γιατί απλά είναι σίγουροι. Μπαμπά και μαμά σας ευχαριστώ για ό,τι έχετε κάνει για μένα!

ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το συγκεκριμένο θέμα προέκυψε από το έντονο επιστημονικό μου ενδιαφέρον για τον τομέα του Διεθνούς Δικαίου Θάλασσας, που γεννήθηκε τόσο κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών μου σπουδών στο τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών όσο και από την εντρύφηση στα θέματα αυτά κατά τις μεταπτυχιακές μου σπουδές στο ίδιο τμήμα. Και στα δύο επίπεδα σπουδών, είχα την ευκαιρία να διδαχθώ το σύνολο σχεδόν των προβλέψεων και ρυθμίσεων του νέου αυτού σχετικά κλάδου του διεθνούς δικαίου και μου κέντρισε έτσι το ενδιαφέρον για τους ορίζοντες που αυτό μπορεί να ανοίξει στα δυσεπίλυτα θέματα της κυριαρχίας, της οριοθέτησης και εν γένει εξέλιξης των διακρατικών σχέσεων αλλά και σε θέματα αειφόρου ανάπτυξης μέσω της εφαρμογής των καινοτόμων ρυθμίσεών του.

Η εργασία πρόκειται να διαρθρωθεί σε δύο κύρια μέρη. Στο πρώτο μέρος θα εξετασθούν γενικά οι κανόνες εκείνοι της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίου που μπορούν να αποτελέσουν για τους κρατικούς δρώντες ευκαιρία άντλησης ωφελημάτων για την αειφόρο ανάπτυξη τους σε συνάρτηση πάντα με τυχόν άλλους διεθνείς δρώντες για την αποφυγή με τον τρόπο αυτό συγκρούσεων. Πέρα όμως από τις θεσμικές αυτές πτυχές, είναι αναγκαίο για την επιστημονική πληρότητα της εργασίας να διερευνηθούν και οι πολιτικο-οικονομικές διαστάσεις και τα αποτελέσματα αυτής της εφαρμογής για να ολοκληρωθεί έτσι-κατά το δυνατόν-το πλέγμα της αειφόρου ανάπτυξης στην οποία μπορούν να οδηγηθούν τα κράτη εφαρμόζοντας τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας.

Πιο συγκεκριμένη έρευνα θα επιχειρηθεί να γίνει στο πεδίο της εξερεύνησης και εκμετάλλευσης των θαλάσσιων και υποθαλάσσιων πόρων, σύμφωνα πάντα με το νέο δίκαιο θάλασσας και τα Μέρη V και VI (ΑΟΖ και Υφαλοκρηπίδα), καθώς αυτές είναι δύο ζώνες με έντονες οικονομικές προεκτάσεις και δυνατότητες πολύπλευρης ανάπτυξης για τα ενδιαφερόμενα κράτη.

Στο δεύτερο μέρος θα γίνει πλέον εστιασμένη ανάλυση των προοπτικών βιώσιμης ανάπτυξης των αρχιπελαγικών κρατών μέσα από την εφαρμογή των κανόνων της Σύμβασης του 1982. Τα νομικώς αναγνωρισμένα αρχιπελαγικά κράτη ανήκουν όλα ανεξαιρέτως στην κατηγορία των αναπτυσσόμενων κρατών και ως εκ τούτου τα αναπτυξιακά προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι πολλά και

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

δυσεπίλυτα. Ο στόχος είναι να αποδειχθεί πως μέσα από την πλήρη εφαρμογή των προβλέψεων του δικαίου της θάλασσας σχετικά με την εξερεύνηση και εκμετάλλευση, την ΑΟΖ, την υφαλοκρηπίδα, τις θαλάσσιες λεωφόρους, την αντιμετώπιση της πειρατείας, το λαθρεμπόριο κ.α. μπορούν να τεθούν σε τροχιά ανάπτυξης και να ξεπεράσουν έτσι τα παραπάνω προβλήματα που σχετίζονται άμεσα με τη φτώχεια, την ανεργία, την κοινωνική υποβάθμιση, την υπανάπτυξη γενικότερα. Και επειδή βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς περιβαλλοντική προστασία δεν νοείται, η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος των κρατών αυτών πρέπει να βρίσκεται σε πρώτη προτεραιότητα.

Βασικός στόχος του πονήματος είναι να ανακαλύψει τους τρόπους με τους οποίους, τα αρχιπελαγικά, κυρίως, κράτη μπορούν να υπερβούν τα αναπτυξιακά τους προβλήματα, να διασφαλίσουν την κυριαρχία τους και να θωρακίσουν την οικονομία τους, έχοντας πλέον μπροστά τους νέες προοπτικές αλλά ίσως και προκλήσεις και όλα αυτά με ένα βασικό «όπλο»: το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας και τη Σύμβαση του 1982.

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

“The States Parties to this Convention,...

...Conscious that the problems of ocean space are closely interrelated and need to be considered as a whole,...

...Believing that the codification and progressive development of the law of the sea achieved in this Convention will contribute to the strengthening of peace, security, cooperation and friendly relations among all nations in conformity with the principles of justice and equal rights and will promote the economic and social advancement of all peoples of the world, in accordance with the Purposes and Principles of the United Nations as set forth in the Charter,...

(από το Προοίμιο της Σύμβασης 1982 για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας)

Σε δύο ανθρώπους που είναι πάντα εκεί,

στους γονείς μου...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
<u>Α' μέρος: Το Διεθνές Δίκαιο Θάλασσας μέσα στο χρόνο.....</u>	<u>10</u>
Κεφ. 1: Οι απαρχές του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας.....	11
Κεφ. 2: Πρώτη και Δεύτερη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας.....	13
Κεφ. 3: Η Τρίτη Συνδιάσκεψη (UNCLOS III).....	16
3.1: Οι προπαρασκευαστικές εργασίες.....	16
3.2 Οι ισορροπίες ισχύος και τα «blocks» των κρατών κατά τη διάρκεια των εργασιών.....	19
3.3. Η κατάληξη των εργασιών ελπίδα για το μέλλον του διεθνούς δικαίου.....	22
4. Το Μέρος V της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίου.....	24
5 Το Μέρος VI της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίου.....	27
<u>Β' Μέρος: Τα αρχιπελαγικά κράτη αντικείμενο διεθνούς νομικής ρύθμισης.....</u>	<u>29</u>
Κεφ. 1: Το αρχιπελαγικό κράτος πριν και μετά το 1960.....	31
Κεφ. 2: Ένας νέος όρος «γεννά» νέα κράτη.....	34
Κεφ. 3: Τα αρχιπελαγικά κράτη στη Σύμβαση του 1982.....	41
Κεφ. 4: Η καθιέρωση των αρχιπελαγικών κρατών: χαρακτηριστικά και ιδιότητες.....	43
Κεφ. 5: Πολιτικο-οικονομικές διαστάσεις- του καθεστώτος των αρχιπελαγικών κρατών.....	47
5.1 Εξερεύνηση και εκμετάλλευση θαλάσσιων πόρων.....	47
5.2 Εξερεύνηση και εκμετάλλευση υποθαλάσσιων πόρων.....	57
5.3 Μεγάλες δυνατότητες- μεγάλα προβλήματα: άλλα αναπτυξιακά θέματα των αρχιπελαγικών κρατών.....	66
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	72
ΕΠΙΜΕΤΡΟ.....	75
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	81
Εικόνες αρχιπελαγικού ενδιαφέροντος.....	81
Δηλώσεις κρατών κατά την αποδοχή\υπογραφή\επικύρωση της Σύμβασης 1982.....	84
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	87

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Ε.Π.	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΟΖ	Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
ΓΣ	Γενική Συνέλευση (ΟΗΕ)
CDI	Commission du Droit International
ΔΔ	Διεθνές Δίκαιο
ΔΔΑ	Διεθνές Δίκαιο Ανάπτυξης
ΔΔΘ	Διεθνές Δίκαιο Θάλασσας
ΔΔΧ	Διεθνές Δικαστήριο Χάγης
ΕΓΒ	Ευθείες Γραμμές Βάσης
ΕΔΔ	Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου (ΟΗΕ)
Η.Ε.	Ηνωμένα Έθνη
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ICJ	International Court of Justice
I.H.O.	International Hydrographic Organisation
ν.μ.	ναυτικά μίλια
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
O.P.E.C.	Organization of the Petroleum Exporting Countries
P.R.C.	Piracy Reporting Center
ReCAAP	Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia
S.O.I.	Scips Oceanographic Instutution
U.N.C.L.O.S.	United Nations Conference of Law of the SEAS
U.N.	United Nations
U.N.C.T.A.D.	United Nations Conference on Trade and Development
F.A.O.	Food and Agriculture Organization

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διεθνής κοινότητα, από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά, οπότε και άρχισε να σχηματοποιείται όπως τη γνωρίζουμε σήμερα, είχε πάντα έναν σκοπό: να συγκεράσει τις διαφορές των κρατικών οντοτήτων και να υπερβεί τις αναπτυξιακές προκλήσεις των μελών της ώστε να μπορέσει να λειτουργήσει ενιαία, μέσα σε ένα άναρχο και συγκρουσιακό διεθνές σύστημα. Από το 1945 έως και σήμερα, πέρασε πολλές δύσκολες φάσεις διαπάλης ουσιαστικά με τον ίδιο της τον εαυτό, προσπαθώντας να ομαλοποιήσει έκρυθμες καταστάσεις και να θεσπίσει κανόνες για την αρμονική συνύπαρξη όλων των κρατικών δρώντων. Κύριος φορέας και ρυθμιστής των καταστάσεων αυτών ήταν και είναι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, που με τις δομές και τις δράσεις του έπαιζε το ρόλο του θεματοφύλακα των διεθνών αξιών και προτύπων για μία διεθνή κοινωνία χωρίς εντάσεις και αδικίες. Παρά ταύτα, ασυμφωνίες και συγκρούσεις υπήρχαν πάντα καθώς κάθε κρατικός φορέας τοποθετούσε την μεγιστοποίηση της ασφάλειάς του και την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του σε πρώτη προτεραιότητα.

Τα πράγματα φαίνεται να δυσκόλεψαν περισσότερο, όταν η διεθνής κοινότητα προσπάθησε να τιθασεύσει και να θεσμοθετήσει έναν –μέχρι πρότινος- ελεύθερο και αχανή χώρο του διεθνούς δικαίου, τη θάλασσα. Από καταβολής κόσμου, τα θαλάσσια ύδατα ήταν ελεύθερα προς χρήση από όλα τα μέλη της διεθνούς κοινότητας και το δίκαιο του ισχυρότερου ήταν αυτό που έθετε τους κανόνες χρήσης και διαχείρισης του νερού. Όταν όμως τα μέλη της διεθνούς κοινότητας άρχισαν να πολλαπλασιάζονται και οι μεταξύ τους συγκρούσεις άρχισαν να απειλούν το διεθνές εμπόριο, ιδίως μετά το 1960, έγινε επιτακτική η ανάγκη να ρυθμιστεί και οριοθετηθεί και ο θαλάσσιος χώρος. Και τότε ήταν που η διεθνής κοινότητα άρχισε να αναζητεί τρόπους συγκερασμού της ελευθερίας των θαλασσών και της ναυσιπλοΐας –αρχές απαράβατες μέχρι τότε-, από τη μία, και της διασφάλισης των συμφερόντων των δεκάδων παράκτιων κρατών, από την άλλη. Οι δύο πρώτες προσπάθειες του ΟΗΕ, το 1958 και το 1960, δεν απέφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα στο πεδίο αυτό, αλλά τουλάχιστον η πρώτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας στη Γενεύη το 1958 έθεσε τις βάσεις προς την κατεύθυνση αυτή. Η μεγάλη τομή στο χώρο της ρύθμισης της θάλασσας πραγματοποιήθηκε με την Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας το 1973 και το συμβατικό απότοκό της, τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982. Η Σύμβαση αυτή άγγιξε περιοχές του διεθνούς δικαίου που μέχρι τότε ήταν «απάτητες» και προχώρησε σε καινοτόμες ρυθμίσεις με σκοπό την ομαλοποίηση των σχέσεων των κρατών, την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας και την διασφάλιση του θαλάσσιου εμπορίου. Όρισε θέματα που μέχρι τότε δεν υπήρχαν ούτε σαν σκέψη και αφουγκραζόμενη τις ανάγκες, κυρίως, των νέων και αναπτυσσόμενων κρατών προχώρησε σε ριζοσπαστικές λύσεις.

Μία από αυτές περιγράφεται στο Μέρος IV της Σύμβασης όπου αναγνωρίζεται διεθνώς η νέα κατηγορία κρατών, τα αρχιπελαγικά. Νησιωτικά κράτη με πολλά και διάσπαρτα νησιά, με μεγάλες αποστάσεις μεταξύ τους, προσπαθούσαν

δεκαετίες να αποσπάζουν από τη διεθνή κοινότητα τη συναίνεση να περικλείουν όλα αυτά νησιά σε μία ενιαία κρατική οντότητα, ως μείζον θέμα της εδαφικής τους ακεραιότητας, αλλά πάντα προσέκρουαν στις αντιδράσεις μεγάλων ναυτικών κρατών που προέβλεπαν τον περιορισμό στην πανάρχαια έννοια της ελευθερίας των θαλασσών ως απαγορευτική για κάτι τέτοιο. Με τη Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίου όμως, το όραμα των νησιωτικών αυτών κρατών γίνεται πραγματικότητα και τα αρχιπελαγικά κράτη απολαμβάνουν πλέον ενός ειδικού καθεστώτος με ιδιαίτερες ρυθμίσεις που τους επιτρέπει να θεωρούν ακόμα και τα πιο απομακρυσμένα νησιά τους μέρος της ενιαίας εδαφικής τους οντότητας. Τα θαλάσσια έθνη ήταν δύσπιστα όσον αφορά τα κίνητρα των αρχιπελαγικών κρατών στην προσπάθειά τους για την αναγνώρισή τους ως αρχιπελαγικά καθώς ανησυχούσαν πως αν αναγνωριστεί αυτή η έννοια θα περιοριστεί σημαντικά η πρόσβασή τους στα αρχιπελαγικά ύδατα. Οι έντονες αυτές διαπραγματεύσεις κατέληξαν σε συμβιβασμό και η Σύμβαση αναγνώρισε σε ένα παράκτιο κράτος το δικαίωμα να συντάξει τις γραμμές βάσης γύρω από τα νησιά που βρίσκονται εξωτερικά του και να αναγνωριστεί ως ένα «αρχιπελαγικό κράτος», αλλά με αυστηρούς όρους. Η Σύμβαση ορίζει ως αρχιπελαγικό κράτος «μια ομάδα νησιών, συμπεριλαμβανομένων των μερών των νησιών, τη διασύνδεση των υδάτων και άλλα φυσικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι τόσο στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους ώστε τα νησιά, τα ύδατα και τα άλλα φυσικά χαρακτηριστικά να αποτελούν εγγενή γεωγραφική, οικονομική και πολιτική οντότητα».

Το μεγαλύτερο εμπόδιο που έπρεπε να ξεπεραστεί, στη φάση αυτή, ήταν αυτό του καθορισμού των προϋποθέσεων της λεγόμενης αρχιπελαγικής διέλευσης μέσα από τα ύδατα των αρχιπελαγικών κρατών, καθώς αυτή, φαινομενικά τουλάχιστον, περιόριζε σημαντικά την πρόσβαση των τρίτων κρατών στην –μέχρι τότε– ανοιχτή θάλασσα. Και το εμπόδιο αυτό όμως κατέπεσε καθώς η Σύμβαση θέτει συγκεκριμένες υποχρεώσεις τόσο στο τρίτο κράτος όσο και στο αρχιπελαγικό για τη διέλευση από τα αρχιπελαγικά του ύδατα, με γνώμονα την απρόσκοπτη και ασφαλή λειτουργία της διεθνούς ναυσιπλοΐας. υπό αυτό το πρίσμα, οι ρυθμίσεις της Σύμβασης για τα αρχιπελαγικά κράτη, ύστερα από δεκαετίες διεκδικήσεων και προσπαθειών, έδωσε σε αυτήν την κατηγορία κρατών, τα περισσότερα εκ των οποίων είχαν προέλθει από τις μαζικές ανεξαρτητοποιήσεις της δεκαετίας του 1960 και 1970, τη δυνατότητα να διασφαλίσουν την εδαφική τους ακεραιότητα και μέσα από τις ρυθμίσεις του Μέρους IV αλλά και ολόκληρης της Σύμβασης να δημιουργήσουν αναπτυξιακές ευκαιρίες. Αυτό ήταν και είναι το κύριο ζητούμενο όλων των εκπροσώπων της κατηγορίας αυτής και αυτό είναι και το βασικό διακύβευμα του παρόντος πονήματος. Το κατά πόσο βέβαια αυτό έχει επιτευχθεί και σε ποιο βαθμό θα γίνει προσπάθεια να διαφανεί στις σελίδες που ακολουθούν.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

«Το Διεθνές Δίκαιο Θάλασσας μέσα στο χρόνο»

Θάλασσα ή θάλαττα. Μία έννοια συμβατή και συντονισμένη με την ανθρώπινη ύπαρξη. Για να είμαστε πιο ακριβείς, στην αρχή ήταν θάλασσα και μετά ήρθε ο άνθρωπος. Η θάλασσα και τα παρελκόμενα αυτής βοήθησαν το ανθρώπινο γένος να επιβιώσει, να επεκταθεί και να ανδρωθεί σε κοινωνίες, σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης. σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης κοινωνίας, το ύδωρ, και δη το αλμυρό, έδινε στον άνθρωπο την πρώτη- αλλά και την τελευταία- για να επιζήσει στη στεριά αλλά και να τελειοποιηθεί. Ξεκινώντας από την αρχέγονη ιδεατή θεότητα της Αρχαίας Ελλάδας, δεύτερη τη τάξει μετά τον Ποσειδώνα, καταλήξαμε σήμερα στο πολύπλοκο διεθνές και εθνικό καθεστώς που διέπει τις θάλασσες του κόσμου.

Τι είναι όμως τεχνικά η θάλασσα; Σύμφωνα με τους όρους της Ναυτικής Γεωγραφίας¹, θάλασσα καλείται η υγρή μάζα που καλύπτει περίπου τα ¾ της επιφάνειας της Γης και διακρίνεται σε επιμέρους εκτάσεις, ανάλογα με το μέγεθός τους. Η θάλασσα καλύπτει συνολικά περίπου 354 εκ. τετραγ. στρέμματα. Από την σκοπιά του Διεθνούς Δικαίου, η θάλασσα χωρίζεται και αυτή σε επιμέρους τμήματα με βάση το φορέα άσκησης κυριαρχίας επ' αυτών, τα οποία και θα δούμε στη συνέχεια ενώ από μετεωρολογικής απόψεως, η θάλασσα χωρίζεται σε κατηγορίες ανάλογα με την κατάστασή της. Σήμερα, οι πολύ μεγάλες θαλάσσιες εκτάσεις ονομάζονται ωκεανοί ενώ οι θάλασσες αποτελούν την αμέσως επόμενη κατηγορία θαλάσσιων έκτασης. Έτσι, στις μέρες μας μπορούμε να βρούμε συνολικά 46 θάλασσες² που διασπείρονται στον Ειρηνικό, τον Ατλαντικό και τον Ινδικό ωκεανό καθώς και στον Αρκτικό και τον Νότιο ωκεανό.

¹ <http://www.iho.int/srv1/>

² Βερίγγειος Θάλασσα, Θάλασσα του Κορτέζ, Θάλασσα του Οκχότσκ, Ιαπωνική Θάλασσα, Εσωτερική Θάλασσα της Σέτο, Θάλασσα της Ανατολικής Κίνας, Θάλασσα της Νότιας Κίνας, Θάλασσα Σούλου, Θάλασσα Κελέμπες, Θάλασσα Μποχόλ, Θάλασσα Φιλιππίνων, Θάλασσα Φλόρες, Θάλασσα Μπάντα, Θάλασσα Αραφούρα, Θάλασσα Τιμόρ, Τασμανική Θάλασσα, Κίτρινη Θάλασσα, Θάλασσα Μποχάι, Κοραλιογενής Θάλασσα, Καραϊβική Θάλασσα, Θάλασσα των Σαργασσών, Βόρεια Θάλασσα, Βαλτική Θάλασσα, Ιρλανδική Θάλασσα, Κελτική Θάλασσα, Μεσόγειος Θάλασσα, Αδριατική Θάλασσα, Μαύρη Θάλασσα, Αζοφική Θάλασσα, Ligurian Sea, Τυρρηνική Θάλασσα, Θάλασσα του Μαρμαρά, Ερυθρά Θάλασσα, Αραβική Θάλασσα, Θάλασσα της Ιάβας, Θάλασσα Μπάρεντς, Θάλασσα Κάρα, Θάλασσα Μποφόρ, Γροινλανδική Θάλασσα, Θάλασσα Τσούκσι, Θάλασσα Λάπτεφ, Ανατολική Σιβηρική Θάλασσα, Θάλασσα Γουέντελ, Θάλασσα Ρος, Αράλη, Κασπία θάλασσα, Νεκρά Θάλασσα, Θάλασσα της Γαλιλαίας, Θάλασσα Σάλτον

Κεφ. 1: ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Από την πρώτη στιγμή της εμφάνισης του ανθρώπου στη γη άρχισε ταυτόχρονα και η προσπάθειά του για επέκταση και κατάκτηση νέων χώρων με σκοπό την εξάπλωσή του, με θετικές αλλά και αρνητικές συνέπειες. Αέναες ήταν –και είναι-οι προσπάθειές του για τιθάσευση του φυσικού περιβάλλοντος που οδήγησε συχνά στην καταστροφή του.

Ο κλάδος του διεθνούς δικαίου της θάλασσας (εφεξής ΔΔΘ) αποτελεί έναν από τους πιο σύγχρονους κλάδους του Διεθνούς Δικαίου, μαζί με το Διεθνές Δίκαιο Ανάπτυξης. Διαχρονικά, η εξέλιξη του ΔΔΘ χωρίζεται σε τρεις φάσεις³. Η πρώτη φάση ξεκινά αρκετά πριν τον 20^ο αιώνα και βασίζεται ουσιαστικά στην αρχή της ελευθερίας των θαλασσών ενώ καταλήγει λίγο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής είναι η κυριαρχία της απόλυτης ελευθερίας στις θάλασσες ενώ δημιουργείται μία –λεπτή και εύθραυστη- ισορροπία μεταξύ παράκτιων κρατών και κρατών με μεγάλα παραδοσιακά ναυτικά και αλιευτικά συμφέροντα. Την περίοδο αυτή η εφαρμογή της ελευθερίας των θαλασσών ήταν μία σχετικά εύκολη υπόθεση για δύο λόγους: πρώτον, ο αριθμός των κρατών παγκοσμίως που απολάμβαναν και εφάρμοζαν την εν λόγω αρχή ήταν περιορισμένος και δεύτερον, η θάλασσα είχε επίσης περιορισμένες χρήσεις. Η χρήση της περιοριζόταν στη ναυσιπλοΐα και την αλιεία, δραστηριότητες που σε καμία περίπτωση δεν εμποδίζονταν από τη στενότητα του θαλάσσιου χώρου και δεν προκαλούσαν έτσι έριδες μεταξύ των κρατών. Νομική ρύθμιση σε διεθνές επίπεδο φυσικά δεν υπήρχε καθώς ίσχυαν εθιμικά δικαιώματα και χρήσεις νερού ενώ η δυσκολία ρύθμισης του αχανούς θαλάσσιου χώρου σε συνδυασμό με την επιβολή του δικαίου του ισχυρότερου, ίσως καθιστούσαν τις νομικές αυτές ρυθμίσεις περιττές. Αυτή ήταν η παραδοσιακή φάση του ΔΔΘ.

Η δεύτερη φάση μάς εισάγει στην σύγχρονη εξέλιξη του ΔΔΘ και ξεκινάει ουσιαστικά το 1960 και καταλήγει στην Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας. Η περίοδος αυτή διαρκεί όλη τη δεκαετία του 1960 και χαρακτηρίζεται από τη στροφή του ενδιαφέροντος των κρατών και της διεθνούς κοινότητας- που έχει πλέον διαφοροποιηθεί και παγιωθεί μετά τον Β΄ΠΠ- για την νομική ρύθμιση του διεθνούς θαλάσσιου χώρου. Η στροφή αυτή σαφώς και δεν προκλήθηκε τυχαία. Στις 14 Δεκεμβρίου 1960, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθέτησε το Ψήφισμα 1514 με το οποίο αποκτούσαν το δικαίωμα της ανεξαρτησίας όλες οι αποικιοκρατούμενες περιοχές και λαοί⁴. Το ψήφισμα αυτό αποτέλεσε το εναρκτήριο λάκτισμα για τη δημιουργία πολλών νέων κρατών⁵, αλλάζοντας έτσι τον παγκόσμιο γεωπολιτικό χάρτη. Η «γέννηση» λοιπόν των νέων κρατών και ο διπλασιασμός του συνολικού τους αριθμού τη δεκαετία του 1960 ήταν ο πρώτος και

³ Ροζάκης Χρ., « Το Δίκαιο της Θάλασσας και η διαμόρφωσή του από τις διεκδικήσεις των παράκτιων κρατών», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1976

⁴ <http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml>

⁵ Μόνο το 1960 δημιουργήθηκαν 19 νέα κράτη

βασικός λόγος για τη στροφή στη θάλασσα και την αναγκαιότητα νομικών ρυθμίσεων της χρήσης της.

Συνεπακόλουθα, λόγω των ολοένα αυξανόμενων αναγκών της ανθρωπότητας, η θάλασσα δεν αποτελεί πλέον μέσο επικοινωνίας αλλά γίνεται και πηγή πλουτισμού και ως εκ τούτου έπρεπε να δημιουργηθεί ένα νομικό καθεστώς που θα εξασφάλιζε την ορθόνομη και ίση κατανομή του πλούτου τους για να μην γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης μόνο από τα κράτη εκείνα που διέθεταν την υλικοτεχνική υποδομή για κάτι τέτοιο. Σε όλα τα παραπάνω πρέπει επίσης να συνυπολογιστεί και η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας που έδινε άλλες διαστάσεις στη χρήση του θαλάσσιου χώρου και άνοιγε τους «ασκούς του Αιόλου» για την υπέρμετρη διασπάθιση του φυσικού της πλούτου. Να σημειώσουμε εδώ ότι, προς το παρόν, ουδείς λόγος γίνεται για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος-και του περιβάλλοντος γενικότερα- σε αποτελεσματικό σημείο, καθώς ο προσανατολισμός των κρατών σχετικά με την εκμετάλλευση της θάλασσας είναι αποκλειστικά και μόνο οικονομικός. Την περίοδο αυτή, πρέπει να σημειωθεί, ότι, υπό το πρίσμα των παραπάνω αλλαγών, πραγματοποιούνται και οι δύο πρώτες Συνδιασκέψεις για το Δίκαιο της Θάλασσας⁶, για τις οποίες θα μιλήσουμε αμέσως παρακάτω.

Τέλος, η τρίτη φάση εξέλιξης του ΔΔΘ ξεκινά με την Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας⁷ το 1982 ενώ περιλαμβάνει και τις σχετικές διεργασίες, σε διεθνές επίπεδο και σε επίπεδο ΟΗΕ, που ξεκίνησαν ήδη από τη δεκαετία του 1970. Η Συνδιάσκεψη αυτή έχει σαφώς διαφορετικές κατευθύνσεις και προοπτικές από τις δύο προηγούμενες ενώ οι τάσεις που έχουν δημιουργηθεί πλέον βρίσκονται σε εντελώς διαφορετικό επίπεδο τη δεκαετία του 1980 από ότι 20 χρόνια νωρίτερα. Τα στοιχεία και κυρίως τα αποτελέσματα της Συνδιάσκεψης αυτής θα τα δούμε αναλυτικά παρακάτω καθώς οι εργασίες και τα νομικά παράγωγά της αποτελούν τη βάση της παρούσας μελέτης.

⁶ Γενεύη 1958 και Γενεύη 1960

⁷ Νέα Υόρκη, Δεκέμβριος 1973

Κεφ. 2: ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ **ΘΑΛΑΣΣΑΣ**

Η πρώτη συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας πραγματοποιήθηκε το 1958 στη Γενεύη. Πριν όμως από την αυτήν την εξέλιξη-σταθμό για τον ειδικό αυτό κλάδο του δικαίου είχε προηγηθεί η Συνδιάσκεψη Κωδικοποίησης της Χάγης το 1930 και μέχρι τη λήξη του Β' ΠΠ είχαν υπογραφεί 20 νομικά κείμενα αφορώντα στην προστασία της αλιείας και τη ρύθμιση της διεθνούς ναυσιπλοΐας. Στη Χάγη το 1930 συμμετείχαν 48 κράτη (ανάμεσα τους και η Ελλάδα) και στόχος ήταν η τυποποίηση όλων των εθιμικών κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, ανάμεσά τους και αυτών του Δικαίου της Θάλασσας. Τα αποτελέσματα όμως της Συνδιάσκεψης αυτής ήταν σαφώς κατώτερα των προσδοκιών, ειδικά στον τομέα του ΔΔΘ, καθώς οι διαφωνίες κυρίως για το θέμα του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης ήταν πολλές και έντονες και ζω εκ τούτου η Συνδιάσκεψη τελείωσε χωρίς κανένα νομικό παράγωγο. Το Δίκαιο της Θάλασσας παραμένει ακόμα δίκαιο επιφανείας και ασχολείται μόνο-ουσιαστικά- με τη διεθνή ναυσιπλοΐα. Στις 28 Σεπτεμβρίου 1945 όμως, μία δήλωση του τότε Προέδρου των Η.Π.Α. Τρούμαν έρχεται να «ταράξει» τα γαλήνια νερά του ΔΔΘ. Ο Τρούμαν δήλωσε τότε ότι οι Η.Π.Α. διαθέτουν το αποκλειστικό δικαίωμα εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων που βρίσκονται στην υποθαλάσσια περιοχή της παρακείμενης της αιγιαλίτιδας θαλάσσιας ζώνης, προς την πλευρά της ανοιχτής θάλασσας. Η δήλωση αυτή θεωρήθηκε βέβαια από πολλούς ως ευθεία απειλή κατά της ελευθερίας των θαλασσών παρά το γεγονός ότι η Αμερική δεν προέβαλε καμία αξίωση κυριαρχίας στην περιοχή αυτή.

Ταυτόχρονα, έδωσε το έναυσμα σε πολλά κράτη, κυρίως της Λατινικής Αμερικής, να προβάλλουν και αυτά αξιώσεις εκμετάλλευσης του υποθαλάσσιου πλούτου της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας. Το πρώτο δείγμα της αξίωσης αυτής αποτελεί η υπογραφή της Διακήρυξης για τη Θαλάσσια Ζώνη, στις 18 Αυγούστου 1952, από τρία κράτη της Λατινικής Αμερικής⁸, η οποία διακήρυξη προβάλλει την ανάγκη ουσιαστικά των κρατών αυτών για εκμετάλλευση του φυσικού υποθαλάσσιου πλούτου σε απόσταση 200 ν.μ. από την ακτή, ανάγκη που τα ίδια τα κράτη εδράζουν στην εύρεση τροφής για τον πληθυσμό τους και στην οικονομική τους ανάπτυξη.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, λίγα χρόνια αργότερα, η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ αναλαμβάνει το δύσκολο ρόλο να συγκαλέσει την πρώτη Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας. Η Συνδιάσκεψη ξεκινά στις 24 Φεβρουαρίου 1958 στη Γενεύη με τη συμμετοχή 86 κρατών και πολλών εξειδικευμένων οργανισμών ως παρατηρητών. Η Συνδιάσκεψη αυτή καταλήγει τελικά, δύο μήνες αργότερα, στην υπογραφή τεσσάρων συμβατικών κειμένων, ενός

⁸ Declaration on the Maritime Zone. *United Nations Legislative Series*, ST/LEG/SER.B/6 (United Nations, New York, 1957), σελ.. 723-724

πρωτοκόλλου προαιρετικής υπογραφής και μιας σειράς αποφάσεων ειδικού αντικειμένου. Τα συμβατικά αυτά κείμενα είναι τα εξής:

1. Σύμβαση για την Αιγιαλίτιδα και τη Συνορεύουσα Ζώνη
2. Σύμβαση για την Ανοιχτή Θάλασσα
3. Σύμβαση για την Αλιεία και τη Διατήρηση των Βιολογικών Πόρων της Ανοιχτής Θάλασσας
4. Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα

Το βασικό θέμα που επιχείρησε να ρυθμίσει η πρώτη σύμβαση δεν ήταν άλλο από αυτό του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης. Διαμορφώθηκαν τέσσερις ομάδες και τέσσερις τάσεις⁹ για τον καθορισμό του εύρους αυτού αλλά τελικά δεν επετεύχθη καμία συμφωνία πάνω στο θέμα αυτό. Τα συμμετέχοντα κράτη δεν μπόρεσαν να συμβιβάσουν ουσιαστικά τις δύο αντιτιθέμενες θεωρίες για την έκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης: την πρώτη θεωρία που υποστήριζε την διατήρηση της παραδοσιακής πρακτικής της μικρότερης δυνατής αιγιαλίτιδας ζώνης στο όνομα της ελευθερίας των θαλασσών και της άλλης θεωρίας που έτεινε στην κατάργηση της πρώτης στο όνομα της ελεύθερης οικονομικής ανάπτυξης και επέκτασης των κρατών, με το σκεπτικό ότι το καθεστώς της ελεύθερης ναυσιπλοΐας ευνοούσε μόνο τα αναπτυγμένα κράτη, καθώς αυτά είχαν το προνόμιο της ποντοπόρου ναυσιπλοΐας. Πέραν τούτου, η πρώτη αυτή σύμβαση ρύθμιζε και μία σειρά άλλων θεμάτων, μεταξύ των οποίων ήταν:

- A. το καθεστώς των γραμμών βάσης, ευθειών ή φυσικών
- B. τα εσωτερικά νερά
- Γ. το καθεστώς των νησιωτικών εδαφών
- Δ. το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης και
- E. το εύρος της νέας θαλάσσιας ζώνης, της συνορεύουσας, που οριστικοποιήθηκε στα 12 ν.μ.

Η δεύτερη σύμβαση, αφορώσα στην ανοιχτή θάλασσα, περισσότερο αποσαφήνισε, θα λέγαμε, παρά ρύθμιζε θέματα που αποτελούσαν εθιμικούς κανόνες μέχρι εκείνη τη στιγμή. Στη σύμβαση αυτή καταγράφεται σαφώς ο ορισμός της ανοιχτής θάλασσας¹⁰, απαριθμούνται οι ελευθερίες που

⁹ 1. Η λατινοαμερικανική ομάδα, 2. Η ασιατική ομάδα, 3. Η ομάδα της Σοβιετικής Ένωσης και των χωρών-δоруφόρων της και 4. Η ομάδα των δυτικών χωρών

¹⁰ Σύμφωνα με τη Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαΐ, ανοιχτή θάλασσα ορίζεται η θαλάσσια περιοχή που βρίσκεται πέρα από το εξωτερικό όριο των αιγιαλίτιδων ζωνών ή των ΑΟΖ, όπου υπάρχουν (άρθρο 86)

απολαμβάνουν τα παράκτια και μη κράτη στην ανοιχτή θάλασσα¹¹, αποσαφηνίζεται το δικαίωμα του παράκτιου κράτους για επίσκεψη και καταδίωξη πλοίου ενώ ορίζεται και το καθεστώς του πλοίου στη θάλασσα ενώ, τέλος, εισάγεται για πρώτη φορά στο λεξιλόγιο του Διεθνούς Δικαίου η έννοια της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος-έστω περιορισμένη- από τη ρύπανση, που αφορά στη ρύπανση από υδρογονάνθρακες και ραδιενεργά στοιχεία.

Η υπεραλίευση σε συνδυασμό με τη χρήση νέων τεχνολογιών και τεχνικών αλιείας θα οδηγήσει, στη συνέχεια, στην υιοθέτηση της Σύμβασης για την Αλιεία και τη Διατήρηση των Βιολογικών Πόρων της Ανοιχτής Θάλασσας, με την οποία περιορίζεται το δικαίωμα ανεξέλεγκτης αλιείας στην ανοιχτή θάλασσα με τρεις προϋποθέσεις¹² ενώ εισάγεται και ένα σύστημα διαιτησίας για την επίλυση των σχετικών διαφορών¹³.

Τελευταία αλλά όχι ασήμαντη, υπεγράφη η Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, μία σύμβαση-τομή στον τομέα του διεθνούς δικαίου γενικότερα. Η σύμβαση αυτή πραγματεύεται τρία σημαντικά θέματα:

1. Ορισμός ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας
2. Φύση δικαιωμάτων παράκτιου κράτους επ' αυτής αλλά και επί των πόρων κάτω από αυτή και
3. Το εύρος της ζώνης αυτής

Σχετικά με το εύρος της υφαλοκρηπίδας, στη σύμβαση αποκρυσταλλώνεται η αμερικανική άποψη για το ισοβαθές των 200 μέτρων σε συνδυασμό με το κριτήριο της εκμεταλλευσιμότητας ενώ σχετικά με τη φύση των δικαιωμάτων, η σύμβαση ορίζει ότι τα κράτη έχουν κυριαρχικά δικαιώματα στη ζώνη αυτή –και όχι κυριαρχία- που περιορίζονται μόνο στην εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Τέλος, το πρωτόκολλο προαιρετικής υπογραφής αφορούσε την επίλυση διαφορών ενώ οι αποφάσεις που ελήφθησαν αφορούσαν γενικά σε πυρηνικές δραστηριότητες στην ανοιχτή θάλασσα, στη ρύπανση της ανοιχτής θάλασσας από ραδιενέργεια, τη διατήρηση των αλιευτικών πόρων, τη συνεργασία στον τομέα μέτρων διατήρησης, την παράκτια αλιεία, το καθεστώς των λεγόμενων ιστορικών υδάτων και την σύγκληση μιας δεύτερης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας.

Η δεύτερη αυτή συνδιάσκεψη πραγματοποιήθηκε δύο χρόνια αργότερα, το Μάρτιο 1960 στη Γενεύη, και είναι γεγονός πως το έργο της ήταν ιδιαίτερα

¹¹ Α. ελευθερία ναυσιπλοΐας, β. ελευθερία υπέρπτησης, γ. ελευθερία τοποθέτησης υποβρύχιων καλωδίων, δ. ελευθερία κατασκευής τεχνητών νησιών, ε. ελευθερία αλιείας, στ. ελευθερία θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας

¹² Α. συμβατικές υποχρεώσεις κρατών, β. δικαιώματα και υποχρεώσεις παράκτιων κρατών και γ. διατάξεις της Σύμβασης που αφορούν στη διατήρηση των βιολογικών πόρων

¹³ Βλ. Doc. O.N.U. A\CONF.13\L.57

δύσκολο καθώς έπρεπε να πάει το ΔΔΘ ένα βήμα παρακάτω από εκεί που το άφησε η προηγούμενη συνδιάσκεψη. Έργο δύσκολο καθώς, μπορεί η πρώτη συνδιάσκεψη να άφησε αρκετά κενά σε βασικά θέματα του διεθνούς θαλάσσιου δικαίου, παρόλα αυτά όμως εισήγαγε έννοιες πρωτόγνωρες για την εποχή και την πρακτική των κρατών και κατάφερε να συγκεράσει ισχυρές αντικρουόμενες απόψεις και να αποκρυσταλλώσει τις βασικές έννοιες του ΔΔΘ. Τα παραπάνω σοβαρά κενά καλούνταν τώρα κράτη να συμπληρώσουν στη νέα αυτή συνδιάσκεψη. Συνοπτικά, τα σημαντικότερα ζητήματα της συνδιάσκεψης αυτής ήταν τα εξής:

1. Το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης
2. Διάφορα θέματα αφορώντα στις ζώνες αλιείας και τη διατήρηση των βιολογικών πόρων
3. Το θέμα της εξόδου στη θάλασσα των περικλειστων κρατών και τα προβλήματα που αυτά αντιμετωπίζουν

Είναι προφανές ότι ουσιαστικά το ενδιαφέρον της συνδιάσκεψης αυτής επικεντρώθηκε τελικά στην αιγιαλίτιδα ζώνη και την έκτασή της καθώς έπρεπε να βρεθεί άμεσα μία κοινώς αποδεκτή λύση, ανάμεσα στις δύο πλέον προτεινόμενες απόψεις των 6 και 12 ν.μ.¹⁴. Παρά όμως τις θετικές προσδοκίες με τις οποίες είχε ξεκινήσει η διεθνής αυτή συνάντηση και το σημαντικό προπαρασκευαστικό έργο που είχε προηγηθεί, οι εργασίες της συνόδου έληξαν άδοξα, χωρίς κανένα απολύτως συμβατικό κείμενο και καμία ουσιαστική λύση στα θέματα που η πρώτη συνδιάσκεψη είχε αφήσει άλυτα, καθώς αποδείχθηκε ότι τα κράτη ήταν ακόμη ανώριμα να προβούν σε καινοτόμες ρυθμίσεις και να ξεπεράσουν το κυριαρχικό τους σύνδρομο απέναντι στα άλλα. Κάθε ένα από αυτά συνδιαλεγόταν ακόμα, όπως φάνηκε, με ανταγωνιστές και όχι με εταίρους¹⁵.

ΚΕΦ. 3: Η ΤΡΙΤΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ

3.1 Οι προπαρασκευαστικές συζητήσεις

Οι δύο προηγούμενες διεθνείς συνδιασκέψεις για το Δίκαιο της Θάλασσας έληξαν, όπως αποδείχθηκε παραπάνω, σχεδόν άδοξα, χωρίς να μπορέσουν να δώσουν ουσιαστικές λύσεις και απαντήσεις στα φλέγοντα ζητήματα της διεθνούς δικαιοταξίας στο χώρο της θάλασσας. Το 1960 βρίσκει τη διεθνή κοινότητα ανέτοιμη εντελώς να

¹⁴ Το όριο των 3ν.μ. έχει αποκλειστεί πλέον

¹⁵ Λόγω της αποτυχίας να αποδώσει σημαντικά νομικά αποτελέσματα, πολλοί θεωρούν τη Συνδιάσκεψη αυτή απλά συνέχεια της Πρώτης.

αντιμετωπίσει τις προκλήσεις στο πεδίο των ρυθμίσεων της θαλάσσιας στρατηγικής και τα επόμενα χρόνια το κενό αυτό θα γίνει άκρως πιεστικό λόγω των διεθνών εξελίξεων.

Το Ψήφισμα 1514 του ΟΗΕ δίνει νέα διάσταση στις διεθνείς σχέσεις και συν τω χρόνω οι εξελίξεις γίνονται ραγδαίες. Ο ΟΗΕ αναγνωρίζει και παραχωρεί σε όλους τους λαούς του κόσμου το δικαίωμα απόκτησης ανεξαρτησίας και έτσι ο κατάλογος των κρατών του κόσμου αρχίζει και μακραίνει. Μεγαλύτερος αριθμός κρατών όμως σημαίνει ταυτόχρονα και αύξηση των εθνικών απαιτήσεων σε όλο το φάσμα των διεθνών σχέσεων, συμπεριλαμβανομένου φυσικά και του τομέα του Δικαίου της Θάλασσας. Όσον αφορά στο ΔΔΘ, που μας αφορά στην παρούσα μελέτη, δύο παράγοντες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο τη δεκαετία αυτή για να πραγματοποιηθεί μία ουσιαστική αλλά και ριζοσπαστική, θα λέγαμε, στροφή στον τρόπο που τα κράτη χειρίζονται τις μεταξύ τους σχέσεις στο θαλάσσιο χώρο. Ο πρώτος εκ των δύο αυτών παραγόντων είναι η αύξηση των επισιτιστικών αναγκών των κρατών και του πληθυσμού τους, καθώς ταυτόχρονα αυτά αυξάνονται ενώ ο δεύτερος παράγοντας είναι η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας τη δεκαετία του 1960. Η ανάπτυξη αυτή έχει ως αποτέλεσμα την ικανότητα πλέον του ανθρώπου να επεκτείνει τις δραστηριότητες του και σε μέρη που μέχρι πριν δεν είχε καμία πρόσβαση, ειδικά στο βυθό των θαλασσών και το υπέδαφός του. Πλέον, έρχεται στο φως ο ανεκτίμητος πλούτος της θάλασσας, άγνωστος για εκατομμύρια χρόνια, ενώ κορυφώνονται οι φοβίες της διεθνούς κοινότητας και μερίδας κρατών για άτακτη χρήση και χρησιμοποίησή τους από χώρες οικονομικά εύρωστες και άρα ικανές για εξερεύνηση της υποθαλάσσιας περιοχής που βρισκόταν σε καθεστώς *res nullius*. Αναμφισβήτητο αυτό θα αποτελούσε μία κατάφωρη αδικία εις βάρος ορισμένων κρατών που μάλιστα ξεκινούσαν τώρα το διεθνές τους βίο.

Έτσι, υπό το πρίσμα αυτών των εξελίξεων, ο ΟΗΕ αντελήφθη αμέσως την ανάγκη για ρύθμιση του θαλάσσιου χώρου και έσπευσε χωρίς δεύτερη σκέψη να δημιουργήσει προληπτικά πλέον –και όχι κατασταλτικά– ένα πλαίσιο κανόνων και έναν μηχανισμό εποπτείας του Δικαίου της Θάλασσας, άκρως ευθυγραμμισμένο με τα νέα δεδομένα στο θαλάσσιο χώρο, προσπαθώντας έτσι να προλάβει ανεξέλεγκτες καταστάσεις στους ωκεανούς. Οι μέχρι τώρα εξελίξεις, άλλωστε, στο πεδίο του ΔΔΘ είχαν αποδειχθεί ανεπαρκείς. Η κύρια στόχευση των κρατών τη δεδομένη χρονική στιγμή δεν είναι άλλη από την απόκτηση δικαιωμάτων εκμετάλλευσης των βαθέων θαλασσών και των ωκεανών. Λίγο πριν την εκπνοή του 1960, άλλη μία ιστορική δήλωση, αυτή τη φορά αξιωματούχου του ΟΗΕ, χαράσσει νέα προοπτική στους κόλπους του ΔΔΘ. Την 1^η Νοεμβρίου 1967, στη συνεδρίαση της ολομέλειας του ΟΗΕ, ο εκπρόσωπος της Μάλτας Arvid Pardo κάνει για πρώτη φορά λόγο στην έννοια της «κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας- Common Heritage of Mankind», υπογραμμίζοντας ότι η διεθνής κοινότητα *«θα πρέπει να θεσπίσει διεθνείς κανόνες που θα διασφαλίζουν την ειρήνη στη θάλασσα, να εμποδίζουν την περαιτέρω ρύπανση και να προστατεύουν τις πλουτοπαραγωγικές των ωκεανών»* ενώ πρότεινε επίσης *«να αποτελεί ο βυθός μέρος της κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας και μέρος του*

πλούτου της θάλασσας και των εσόδων από την εκμετάλλευσή του να δοθεί για τη δημιουργία ενός ταμείου με σκοπό τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ πλουσίων και φτωχών εθνών»¹⁶.

Η δήλωση αυτή και κυρίως η αναφορά στην «κοινή κληρονομιά της ανθρωπότητας» έδωσε το έναυσμα στα Ηνωμένα Έθνη, με το Ψήφισμα 2340/18.12.1967, να δημιουργήσουν μία ad hoc Επιτροπή για τη μελέτη των ειρηνικών χρήσεων της θάλασσας και των ωκεανών πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας (Μόνιμη Επιτροπή για τους θαλάσσιους και ωκεάνιους βυθούς)¹⁷. Με τη σύσταση της Επιτροπής αυτής ξεκινά ουσιαστικά η τρίτη φάση εξέλιξης του ΔΔΘ, η μετεξέλιξη του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας από το κλασσικό στο σύγχρονο. Ένα νέο Ψήφισμα δύο χρόνια αργότερα, το Δεκέμβριο 1969, το Ψήφισμα 2574 ζητά από το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών να διερευνήσει τις διαθέσεις των κρατών του Οργανισμού σχετικά με τη σύγκληση μιας διάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας¹⁸ ενώ, τελικά, με το Ψήφισμα 2749/17.12.1970, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ διακηρύσσει, από τη μία, τις αρχές που θα διέπουν εφεξής τον θαλάσσιο και ωκεάνιο χώρο, σύμφωνα με τις Εκθέσεις της Μόνιμης Επιτροπής για τους Θαλάσσιους και Ωκεάνιους Βυθούς ενώ ταυτόχρονα αποφασίζει να διευρύνει τα όρια, τη σύνθεση και τις αρμοδιότητες της εν λόγω Επιτροπής, στην οποία αναθέτει να συνθέσει ένα σχέδιο συμβατικών κανόνων για το Δίκαιο της Θάλασσας, μέσα από δύο συνόδους που πρέπει να συγκαλέσει¹⁹ ενώ με νέα απόφασή του²⁰, ο ΟΗΕ εξουσιοδοτεί την πιο πάνω Επιτροπή να συγκαλέσει την Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας το 1973 με απώτερο σκοπό την υιοθέτηση νέων κανόνων για το Δίκαιο της Θάλασσας, την καταγραφή όλων των παλαιών και τη ρύθμιση, εν γένει, των εκκρεμών ζητημάτων στον τομέα αυτό.

Και στο σημείο αυτό παρατηρείται η πρώτη σημαντική καινοτομία του ΟΗΕ που σηματοδοτεί την αλλαγή νοοτροπίας στην προσέγγιση ζωτικών θεμάτων διεθνούς δικαίου αλλά και την τόλμη του Οργανισμού να «σπάσει» τα δεσμά του πεπατημένου και να δοκιμάσει κάτι εντελώς νέο. Αντίθετα λοιπόν με τη συνήθη πρακτική του, ο ΟΗΕ δεν αναθέτει στην Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου (International Law Commission), όπως έκανε πάντα σε ανάλογες περιπτώσεις από ιδρύσεώς του, την κατάρτιση σχεδίων συμβάσεων ή συνθηκών και την παρουσίαση τους σε μία επικείμενη σύνοδο αλλά εξουσιοδοτεί εξ ολοκλήρου τόσο για τη σύνθεση των νομικών προσχεδίων όσο και για την οργάνωση της Συνδιάσκεψης μία ad hoc Επιτροπή που αποτελείται από αντιπροσώπους των κρατών. Πως εξηγείται αυτό;

¹⁶ http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/pardo_ga1967.pdf

¹⁷ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/236/75/IMG/NR023675.pdf?OpenElement>

¹⁸ http://untreaty.un.org/cod/diplomaticconferences/lawofthesea-1982/docs/res/a_res_2574_xxiv.pdf

¹⁹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/350/09/IMG/NR035009.pdf?OpenElement>

²⁰ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/350/15/IMG/NR035015.pdf?OpenElement>

Στην προσπάθειά του αυτή, ο Οργανισμός ήθελε να τονίσει τη σοβαρότητα της κατάστασης αλλά, κυρίως, να εξασφαλίσει την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη νομιμοποίηση για τις ριζοσπαστικές αλλαγές που θα επέρχονταν στο θαλάσσιο δίκαιο. Και πως θα το κατάφερνε αυτό; Μα φυσικά με την ανάθεση όλων των εργασιών σε ένα αντιπροσωπευτικό όργανο, όπως ήταν η παραπάνω Επιτροπή, και όχι σε μία κλειστή ομάδα ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, προσκολλημένων στο νομικό κείμενο και όντων πολλές φορές απομακρυσμένοι από τις πραγματικές διαστάσεις και διαθέσεις της διεθνούς κοινότητας. Μία νέα εποχή για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας μόλις άρχιζε...

3.2. Οι ισορροπίες ισχύος και τα «blocks» των κρατών κατά τη διάρκεια των εργασιών

Ένα από τα μεγαλύτερα διαδικαστικά προβλήματα που έπρεπε να διαχειριστούν και να επιλύσουν οι διοργανωτές της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας ήταν αυτό της μεθόδου ψηφοφορίας. Μέχρι τώρα, όλες οι Κωδικοποιητικές Συνδιασκέψεις του ΟΗΕ (όπως και ο ίδιος ο Οργανισμός) χρησιμοποιούσαν την δημοκρατική μέθοδο της πλειοψηφίας, στις διάφορες μορφές της και ως εκ τούτου, θα περίμενε κανείς ότι η ίδια μέθοδος θα χρησιμοποιείτο και στην παρούσα Συνδιάσκεψη. Κάτι τέτοιο όμως δε συνέβη. Η απόφαση σύγκλησης της Τρίτης Κωδικοποιητικής Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας²¹ όριζε ρητά ότι «τα κράτη [στην εν λόγω Σύνοδο] θα διαβουλευθούν και θα αποφασίσουν με στόχο την επίτευξη όσο το δυνατόν μεγαλύτερης αποδοχής των προτεινόμενων αποφάσεων». Η μέθοδος ψηφοφορίας δηλαδή θα ήταν, πιο απλά, το consensus. Αυτή αποτελεί άλλη μία καινοτομία της συγκεκριμένης κωδικοποιητικής Συνδιάσκεψης, καθώς είναι η πρώτη Κωδικοποιητική Συνδιάσκεψη που αποδέχεται την εφαρμογή του consensus για τη λήψη αποφάσεων²². Η πολυπληθής συμμετοχή των κρατών της διευρυμένης πλέον διεθνούς κοινότητας, η ανομοιομορφία των ειδικών προβλημάτων που αυτά αντιμετωπίζουν καθώς και η αλλαγή των συσχετισμών δυνάμεων τη δεκαετία του 1960 αποτέλεσαν τους τρεις βασικότερους λόγους για την υιοθέτηση του συστήματος της κοινής αποδοχής των αποφάσεων.

Η εφαρμογή του κανόνα αυτού όμως απεδείχθη κάτι παραπάνω από δύσκολη. Οι ιδιαίτερες γεωγραφικές και γεωμορφολογικές συνθήκες που επικρατούσαν την εποχή εκείνη καθώς και η ανάγκη για απόκτηση όσο το δυνατόν περισσότερων δικαιωμάτων στο θαλάσσιο χώρο, τη στιγμή που όλα κρίνονταν από την αρχή, οδήγησε τα κράτη σε διάφορες ομαδοποιήσεις κατά την διάρκεια της Συνδιάσκεψης. Γεγονός που αποδεικνύει τον ιδιαίτερο περιπτωσιακό χαρακτήρα του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας. Ο ιδιόμορφος συσχετισμός δυνάμεων και οι συμμαχίες των κρατών που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης-αλλά και κατά τις

²¹ Απόφαση 2750 ([A/RES/2750\(XV\)JA-CI](#))

²² Υιοθετήθηκε, δευτερευόντως, και το πλειοψηφικό σύστημα

προπαρασκευαστικές εργασίες της- έκαναν πολλές φορές το consensus να φαίνεται εντελώς ακατόρθωτο. Οι συμμαχίες που διαμορφώθηκαν κατά τις εργασίες της Συνδιάσκεψης αυτής διακρίνονταν σε μόνιμες και ευκαιριακές. Οι πρώτες είναι αυτές που στηρίζονται σε σταθερές κοινωνικο-οικονομικο-πολιτικές σχέσεις αλλά και γεωγραφική εγγύτητα-πολλές φορές- και επιτάσσουν στα «μέλη» τους μία κοινή στάση. Αντίθετα, οι ευκαιριακές συμμαχίες παρουσιάζουν μία περιορισμένη συνάφεια, τόσο από πλευράς αντικειμένου όσο και από πλευράς χρονικής διάρκειας, και ενώ τα κράτη που την απαρτίζουν διαφέρουν αρκετά ως πολύ στις γενικές τους θέσεις, οι συγκυρίες απαιτούν μία προσωρινή σύγκλιση για την επίτευξη προσοδοφόρων νομικών ρυθμίσεων.

Η σημαντικότερη, από αριθμητικής πλευράς αλλά και από πλευράς ισχύος, συμμαχία ήταν η συμμαχία των Αναπτυσσόμενων κρατών ή διαφορετικά το «Group 77»²³. Βασικός στόχος και επιδίωξη της ομάδας αυτής ήταν κυρίως η αποδοχή ευνοϊκών για τα κράτη της ομάδας αυτής ρυθμίσεων σε δύο ζώνες εθνικής δικαιοδοσίας, στην αιγιαλίτιδα και την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ). Η ομάδα αυτή αναδείχθηκε, εκτός από την πολυπληθέστερη, και στην πιο «ενεργητική» ομάδα, ήδη και από τις εργασίες της Seabed Committee. Πάγια τακτική των κρατών αυτών ήταν η συνεχής επαναδιαδήλωση των βασικών διακηρύξεων της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στον τομέα του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας με στόχο την εξέλιξη των κανόνων αυτών με την υιοθέτηση των προτάσεων για τη ρύθμιση του μελλοντικού καθεστώτος του θαλάσσιου βυθού αλλά και η αναθεώρηση των θέσεων σχετικά με τη διεύρυνση της κρατικής δικαιοδοσίας στις παρακείμενες των κρατών ζώνες. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, ειδικά την περίοδο 1970-1973, η συμμαχία αυτή επέδειξε ιδιαίτερο ζήλο στην προώθηση των συμφερόντων της, κυρίως μέσα από τέσσερις σχετικές πρωτοβουλίες. Η πρώτη από αυτές αφορά στη Δήλωση του Αγίου Δομίνικου το 1972 στο πλαίσιο της Ειδικής Συνδιάσκεψης των χωρών της Καραϊβικής για τα ειδικότερα ζητήματα του δικαίου της θάλασσας που τους απασχολούσαν, όπου και επαναδιατύπωσαν την αναγκαιότητα για τον καθορισμό μιας αποκλειστικής οικονομικής ζώνης. Ακολουθεί η Διάσκεψη της Γιαουντέ²⁴ και η «Γενική Εισήγηση του Περιφερειακού Σεμιναρίου των Αφρικανικών Κρατών για το Δίκαιο της Θάλασσας», όπου τα αφρικανικά κράτη διαδηλώνουν την πρόθεσή τους για υιοθέτηση της πατρογονικής θάλασσας των 200 ν.μ. με βασική προϋπόθεση την αποδοχή αιγιαλίτιδας ζώνης 12 ν.μ. Η Τρίτη σχετική πρωτοβουλία σχετίζεται με μία πρόταση της Κένυας σχετικά με την υιοθέτηση της ΑΟΖ ενώ τελευταία τοποθετείται η Διακήρυξη της Αντίς Αμπέμπα το 1973 στο Συμβούλιο των Υπουργών της Οργάνωσης Αφρικανικής Ενότητας, όπου διατυπώνεται η απόλυτη αναγκαιότητα της αποδοχής της ΑΟΖ αλλά και η ρύθμιση των θεμάτων εξερεύνησης

²³ Το 77 αφορά στην αρχική σύνθεση της Ομάδας. Μέχρι το τέλος της Συνδιάσκεψης, ο αριθμός αυτός είχε ξεπεράσει τα 100.

²⁴ Conclusions in the General Report of the African States Regional Seminar on the Law of the Sea, held at Yaoundé, 20-30 June 1972. *United Nations Legislative Series*, ST/LEG/SER.B/16

και εκμετάλλευσης της θαλάσσιας και υποθαλάσσιας περιοχής πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας.

Οι πρωτοβουλίες αυτές κατέδειξαν σαφώς ότι, σε αντίθεση με τις δύο προηγούμενες συνδιασκέψεις, σε αυτή την συνδιάσκεψη, τα αναπτυσσόμενα κράτη, που σημειωτέον έχουν διπλασιαστεί, κατέρχονται σαφώς πιο οργανωμένα και πανέτοιμα να διεκδικήσουν αυτά που θεωρούν ότι τους αναλογούν για την κάλυψη των επισιτιστικών τους αναγκών αλλά και την οικονομική τους ανάπτυξη. Καθόλη τη διάρκεια της Τρίτης Συνδιάσκεψης, θα αποτελέσουν ένα ισχυρό θεσμικό και πολιτικό αντίβαρο απέναντι σε οποιαδήποτε προσπάθεια να καταστεί το υπό διαμόρφωση νέο Δίκαιο της Θάλασσας «κτήμα» των αναπτυγμένων χωρών της Δύσης. Αποτελούν τον ισχυρό και «πάνοπλο» διαπραγματευτή απέναντι στην έτερη ισχυρή συμμαχία κρατών, αυτή των Μεγάλων Αλιευτικών και Ναυτικών δυνάμεων.

Την ομάδα αυτή συγκροτούν ουσιαστικά όλα τα ισχυρά και αναπτυγμένα κράτη της Δύσης, που παραδοσιακά είχαν τη δυνατότητα της ποντοπόρου ναυτιλίας και εκμετάλλευσης των θαλάσσιων πόρων. Λόγω οικονομικής και τεχνολογικής αδυναμίας άλλων μικρότερων κρατών να διεκδικήσουν μερίδιο στο θαλάσσιο πλούτο, τα κράτη αυτά προσπορίζονταν τα ίδια τα οφέλη από την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των θαλασσών. Πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι ανάμεσα στα κράτη της συμμαχίας αυτής βρίσκονται και όλες οι μεγάλες πρώην αποικιοκρατικές δυνάμεις που πασχίζουν πλέον να διατηρήσουν τα προνόμια που κατείχαν λόγω κατοχής πλούσιων εδαφών που τώρα απολαμβάνουν το καθεστώς των ανεξάρτητων κρατών και μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις, διεκδικούν από αυτές κεκτημένα δικαιώματα. Βασικό μέλημα της ομάδας αυτής, ειδικότερα μέσα στο νέο διεθνές πλέγμα διακρατικών σχέσεων που έχει δημιουργηθεί, είναι η διατήρηση όσο το δυνατόν μεγαλύτερου ποσοστού ελευθερίας της ναυσιπλοΐας, της αλιείας και της επικοινωνίας. Το διακριτικό στοιχείο της ομάδας αυτής, σε αντίθεση με την προηγούμενη, είναι ότι τα κράτη που την απαρτίζουν δεν επιδεικνύουν ιδιαίτερο ζήλο για την προάσπιση των κοινών τους συμφερόντων και θέσεων ενώ ταυτόχρονα, ακόμα και για τον καθορισμό αυτών των κοινών γραμμών, προηγούνται πολλές διαμάχες και συγκρούσεις. Αυτό δικαιολογείται από το γεγονός αυτό ότι πολλά από τα κράτη της ομάδας αυτής είχαν και ίδια συμφέροντα στις παρακείμενες θάλασσες, συμφέροντα που τα ταύτιζαν συχνά με τους στόχους της συμμαχίας των αναπτυσσόμενων κρατών. Το χαρακτηριστικό όμως της συμμαχίας αυτής ήταν η μεγάλη μεταστροφή των διεκδικήσεών τους, κατά την πρόοδο των εργασιών της Τρίτης Συνδιάσκεψης, γεγονός που εξηγείται εύκολα από τα συμφέροντα που περιγράψαμε παραπάνω. Όσον αφορά τώρα τα κύρια θέματα των διεκδικήσεών τους, τόσο σχετικά με την αιγιαλίτιδα ζώνη όσο και με την ΑΟΖ, εφόσον παρατηρούν ότι το εύρος των 12 ν.μ. αποτελεί πλέον παγιωμένη θέση, το μόνο μέλημά τους είναι η κατοχύρωση της ελεύθερης ναυσιπλοΐας και αλιείας εντός και των δύο ζωνών, τα οποία φαίνεται να καταφέρνουν με τις ρυθμίσεις για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του παράκτιου και τρίτων κρατών στην αιγιαλίτιδα ζώνη και την ΑΟΖ και τις ρυθμίσεις για τα διεθνή στενά. Ανάμεσα σε αυτές τις δύο ισχυρές συμμαχίες

όμως υπήρχε και ένας τρίτος πόλος, υπό το γενικό διακριτικό γνώρισμα των γεωγραφικώς μειονεκτούντων κρατών. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τα περικλειστά κράτη και τα κράτη με φυσικά εμπόδια ή περιορισμένες προσβάσεις στις γειτονικές θάλασσες. Είναι γεγονός πως, κατά τη διάρκεια της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας, κυριαρχούσε η τάση να προστατευθούν και να εξυπηρετηθούν τα πιο αδύνατα κράτη σε όλα τα επίπεδα. Βασικό στόχος των περικλειστών ή μεσόγειων κρατών είναι να διεκδικήσουν και να αποκτήσουν πρόσβαση στη θαλάσσια περιοχή της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας, κάτι που στερούνταν μέχρι τώρα, με βάση τα αποτελέσματα των δύο προηγούμενων συνδιασκέψεων. Τις ίδιες βασικές επιδιώξεις είχαν δε και τα κράτη με περιορισμένες ακτές και άρα προσβάσεις στη θάλασσα και όπως αποδείχθηκε από τα αποτελέσματα της εν λόγω Συνδιάσκεψης, η διεθνής κοινότητα προσπάθησε-και κατάφερε-να δώσει ιδιαίτερη σημασία και προσοχή, παρέχοντας μία διαφορετική μεταχείριση, στα λιγότερα ευνοημένα κράτη ώστε να βελτιώσουν την κατάστασή τους και να εξισορροπηθούν έτσι οι αρχικές ανισότητες ανάμεσα σε αυτά και τα ανεπτυγμένα κράτη.

Οι ομάδες αυτές έδρασαν καταλυτικά για το συμφέρον της η καθεμία στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης αυτής και με τις ενέργειές τους συνέβαλλαν στην τελική διαμόρφωση του νέου δικαίου της θάλασσας ενώ το χαρακτηριστικό είναι ότι το lobbying ήταν τόσο έντονο ώστε οι αποφάσεις να υιοθετούνται ουσιαστικά στους διαδρόμους των Συνόδων μέσα από ατελείωτες ανεπίσημες συζητήσεις με τη διαδικασία της ανταλλαγής των θεμάτων πακέτου (package deal) μεταξύ των κρατών. Χαρακτηριστικό ήταν πως κατά τη διάρκεια των εργασιών της Συνδιάσκεψης, οι Πρόεδροι των τριών επιτροπών ήταν εκείνοι που ουσιαστικά διαμόρφωναν τα τελικά κείμενα, μέσα από την συνένωση των συγκεχυμένων προτάσεων των κρατών και παρουσίαζαν τελικά, κάθε φορά, ένα κείμενο προς διαπραγμάτευση και όχι ένα κείμενο αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων.

3.3. Η κατάληξη των εργασιών ελπίδα για το μέλλον του διεθνούς δικαίου

Η Ειδική Μόνιμη Επιτροπή για τους Θαλάσσιους και Ωκεάνιους Βυθούς, όπως είδαμε προηγουμένως, μετά τη σχετική διεύρυνσή της, μετονομάστηκε σε Seabed Committee (Επιτροπή Βυθού), η οποία και ανέλαβε με την Απόφαση 2750 να προπαρασκευάσει την Τρίτη (Κωδικοποιητική) Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Τρία χρόνια κράτησαν οι εργασίες της Επιτροπής αυτής και το Σεπτέμβριο του 1973 ξεκίνησε επίσημα η εν λόγω Συνδιάσκεψη. Σε πλήρη συντονισμό με τη Seabed Committee, η οργανωτική δομή της Συνδιάσκεψης διαρθρώθηκε σε τρεις Επιτροπές²⁵, με διαφορετικό αντικείμενο εργασιών η καθεμία.

²⁵ Πρώτη Επιτροπή: Διεθνές καθεστώς βυθού των θαλασσών και των ωκεανών πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας, Δεύτερη Επιτροπή: αιγιαλίτιδα ζώνη, υφαλοκρηπίδα, συνορεύουσα ζώνη, στενά που εξυπηρετούν τη διεθνή ναυσιπλοΐα, ΑΟΖ, προτιμησιακά δικαιώματα, ανοιχτή θάλασσα,

Η Πρώτη Επιτροπή είχε σαν αντικείμενο το διεθνές καθεστώς του βυθού των θαλασσών και των ωκεανών πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας, η δεύτερη επιτροπή ασχολήθηκε με τα θέματα της αιγιαλίτιδας ζώνης, της συνορεύουσας ζώνης, τα διεθνή στενά, την αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ), τα προτιμησιακά δικαιώματα και άλλες μη αποκλειστικές δικαιοδοσίες των παράκτιων κρατών στους θαλάσσιους και υποθαλάσσιου πόρους πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας, το καθεστώς της ανοιχτής θάλασσας, τα περίκλειστα κράτη, τα γεωγραφικώς μειονεκτούντα κράτη, δικαιώματα και υποχρεώσεις κρατών με μεγάλη υφαλοκρηπίδα, το καθεστώς των αρχιπελαγικών κρατών, τις κλειστές και ημίκλειστες θάλασσες, τα τεχνητά νησιά και γενικά το καθεστώς των νησιών και γενικά το καθεστώς του ωκεάνιου χώρου ενώ, τέλος, τα θέματα που απασχόλησαν την τρίτη επιτροπή ήταν η διατήρηση του θαλάσσιου χώρου, η επιστημονική έρευνα και η ανάπτυξη και μεταφορά τεχνολογίας. κοινά και για τις τρεις επιτροπές ήταν τα θέματα περιφερειακών διευθετήσεων, η ευθύνη σε περίπτωση ατυχήματος στη θάλασσα και η διευθέτηση των διαφορών που προκύπτουν από τη χρήση της θάλασσας.

Η Συνδιάσκεψη ολοκλήρωσε τις εργασίες τις σε δεκατρείς (13) Συνόδους με την πρώτη να λαμβάνει χώρα στη Νέα Υόρκη, όπου και αποφασίστηκε η σύνθεση του Γραφείου της Συνδιάσκεψης, και η τελευταία στο Μοντέγκο Μπαίν (Τζαμάικα), όπου άνοιξε για υπογραφή η νέα Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας. Η Συνδιάσκεψη διήρκεσε εννέα χρόνια και το μεγαλύτερο βάρος επωμίστηκε, λόγω του αντικειμένου, η Δεύτερη Επιτροπή. Στη Συνδιάσκεψη συμμετείχαν τελικά 151 κράτη και ως παρατηρητές 6 κράτη και εδάφη, 8 απελευθερωτικά κινήματα, 12 ειδικευμένοι οργανισμοί του ΟΗΕ, 19 διακυβερνητικοί οργανισμοί και 58 ΜΚΟ. Στην τελική ψηφοφορία που πραγματοποιήθηκε στην τελευταία Σύνοδο στη Τζαμάικα στις 10 Δεκεμβρίου 1982, 130 κράτη ψήφισαν υπέρ της νέας προτεινόμενης Σύμβασης, 4 ψήφισαν κατά²⁶ ενώ 17 απείχαν της ψηφοφορίας²⁷. Ως εκ τούτου, η Σύμβαση υπερψηφίστηκε με διευρυμένη μάλιστα αποδοχή από τη διεθνή κοινότητα και το αποτέλεσμα της Τρίτης αυτής Συνδιάσκεψης ήταν ένα συμβατικό κείμενο, μία Τελική Πράξη και εννέα παραρτήματα.

Η νέα σύμβαση αποτελείται από 320 Άρθρα και χωρίζεται σε 17 Μέρη. Τα πρώτα 10 Μέρη αφιερώνονται στο κλασικό δίκαιο της θάλασσας και τα υπόλοιπα περιέχουν νέες ρυθμίσεις όπως ρυθμίσεις για τα αρχιπελαγικά κράτη και τα περίκλειστα κράτη. Στο 11^ο και το 15^ο Μέρος της Σύμβασης προβλέπεται η ίδρυση δύο νέων οργανισμών, της Διεθνούς Αρχής για την εξερεύνηση των πόρων της «Περιοχής της Κοινής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας»²⁸ και του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΔΔΔΘ). Τέλος, με την Τελική Πράξη

περίκλειστα κράτη, δικαιώματα και υποχρεώσεις κρατών με περιορισμένη υφαλοκρηπίδα κ.α., Τρίτη Επιτροπή: διατήρηση θαλάσσιου χώρου, επιστημονική έρευνα, ανάπτυξη και μεταφορά τεχνικών.

²⁶ Η.Π.Α., Τουρκία, Ισραήλ και Βενεζουέλα

²⁷ Σοβιετική Ένωση, 8 ανατολικές ευρωπαϊκές χώρες, 7 δυτικές ευρωπαϊκές και Ταϊλάνδη

²⁸ Άρθρο 133, 134 και 135

ιδρύεται η Προπαρασκευαστική Επιτροπή της Διεθνούς Αρχής και του ΔΔΔΘ ενώ με τα Παραρτήματα ρυθμίζονται θέματα τεχνικής φύσεως ενώ σε αυτά περιλαμβάνεται και το καταστατικό της Επιχείρησης της Διεθνούς Αρχής²⁹ και του Δικαστηρίου.

Εννέα χρόνια χρειάστηκαν για να ολοκληρώσει τις εργασίες η Τρίτη αυτή Συνδιάσκεψη, μέχρι που το τελικό κείμενο της νέας Σύμβασης να δοθεί για υπογραφές στα κράτη. Τίποτα όμως δεν είχε τελειώσει ουσιαστικά ακόμα. Η Σύμβαση, όπως και όλες άλλωστε οι διεθνείς Συμβάσεις, χρειαζόταν έναν ελάχιστο αριθμό επικυρώσεων για ξεκινήσει να ισχύει και πιο συγκεκριμένα απαιτούνταν στην προκειμένη περίπτωση εξήντα υπογραφές αποδοχής. Θα χρειαστούν έτσι ακόμα 14 χρόνια, μέχρι το Νοέμβριο 1994, οπότε και θα κατατεθεί η εξηκοστή υπογραφή στο Θεματοφύλακα της Σύμβασης, τη Τζαμάικα, και το Γενικό Γραμματέα τον ΗΕ. Από το σημείο εκείνο και εφεξής, η διεθνής κοινότητα είχε στη διάθεσή της μία πολύ σημαντική και ισχυρή σύμβαση με καινοτόμες ρυθμίσεις για θέματα που στο παρελθόν θεωρούνταν αποκλειστικό προνόμιο λίγων και ισχυρών. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι η Σύμβαση αυτή ήταν και είναι ικανή να επιλύσει όλα τα θέματα διεθνούς δικαίου της θάλασσας. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως σε διεθνές επίπεδο, η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου, είναι κυρίως αποτέλεσμα της καλής πίστης των κρατών και της αποδοχής τους από τις ηγεσίες τους. Αυτός είναι και ο λόγος που αρκετές φορές, ακόμα και σήμερα, στον τομέα του δικαίου της θάλασσας, υπάρχει έντονη κωλυσιεργία και απροθυμία των κρατών να εφαρμόσουν τα συμφωνημένα³⁰. Παρόλα αυτά, πρόκειται για ένα από τα πιο σημαντικά διεθνή νομικά κείμενα με ρυθμίσεις που ευνοούν τα λιγότερο αναπτυγμένα κράτη και μπορούν, με την ορθή εφαρμογή τους, να δώσουν νέα ώθηση στις κρυμμένες δυνάμεις των αναπτυσσόμενων χωρών του κόσμου και μέσα από τις διατάξεις της Σύμβασης αυτής να βγουν από το φαύλο κύκλο της υπανάπτυξης και της οικονομικής μιζέριας.

Κεφ. 4: Το Μέρος V της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίου

Στην παρούσα μελέτη, από τα 17 Μέρη της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 (Σύμβαση Μοντέγκο Μπαίου) μας ενδιαφέρουν επιστημονικά κυρίως τρία. Τα Μέρη IV, V και VI που αναφέρονται στο Αρχιπελαγικά κράτη, την ΑΟΖ και την Υφαλοκρηπίδα, αντιστοίχως. Σε αυτό το σημείο, θα ασχοληθούμε μόνο με την ΑΟΖ και την Υφαλοκρηπίδα ενώ στο επόμενο μέρος της εργασίας θα ασχοληθούμε ενδελεχώς με τα Αρχιπελαγικά κράτη.

²⁹ Άρθρο 156

³⁰ Με πρόφαση την ελλιπή ερμηνεία ορισμένων διατάξεων, όπως αυτών σχετικά με την οριοθέτηση των ζωνών εθνικής δικαιοδοσίας των βράχων ή σχετικά με την απάλειψη των προτεινόμενων από τη σχετική Σύμβαση της Γενεύης μεθόδων της μέσης γραμμής ή της γραμμής ίσης απόστασης πολλά κράτη αρνούνται να εφαρμόσουν ορισμένες διατάξεις και ήδη έχουν δημιουργηθεί δυσκολίες εφαρμογής του συνόλου της Σύμβασης κατά την επίλυση σχετικών διαφορών ανάμεσα στα κράτη.

Το μέρος V της Σύμβασης αφιερώνεται εξολοκλήρου σε μία εντελώς νέα ζώνη εθνικής δικαιοδοσίας, την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη. Πρόκειται για μία απολύτως καινοτομική ζώνη που εξέφραζε ουσιαστικά τις ριζοσπαστικές διεκδικήσεις της ισχυρής ομάδας των αναπτυσσόμενων κρατών. Η συγκεκριμένη ζώνη σε συνδυασμό με την Περιοχή της Κοινής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας αποτέλεσαν τις βασικές διεκδικήσεις των χωρών του Αναπτυσσόμενου Νότου κυρίως κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1960. Θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι η ΑΟΖ θεσπίστηκε ουσιαστικά χάρη ή εξαιτίας των αναπτυσσόμενων κρατών του Νότου, της συμμαχίας των 77. Η ΑΟΖ καθιερώθηκε μεν το 1982 μέσα από τη Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίν αλλά είχαν προηγηθεί δύο ιστορικές συναντήσεις ομάδων κρατών που σκιαγράφησαν το περιεχόμενο της θαλάσσιας αυτής περιοχής. Η πρώτη αφορά στη Διακήρυξη του Σαντιάγκο³¹, όπου τρία κράτη της Λατινικής Αμερικής, το Περού, η Χιλή και ο Ισημερινός, διατύπωσαν την άποψη της υιοθέτησης της λεγόμενης *πατρογονικής θάλασσας*. Η υιοθέτηση της συγκεκριμένης περιοχής βασίζεται σε τέσσερις παραμέτρους που συνίστανται στα εξής:

- Στις άμεσες διατροφικές ανάγκες των παράκτιων πληθυσμών σε συνδυασμό με την ανάγκη για οικονομική ανάπτυξη τους
- Στην εξασφάλιση των φυσικών πόρων του θαλάσσιου περιβάλλοντος των παράκτιων κρατών
- Στην συνέχεια του ενιαίου οικοσυστήματος και
- Στην επιτακτική ανάγκη επέκτασης των ορίων της εθνικής κυριαρχίας και της αποκλειστικής δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών σε μία ζώνη, η οποία, μαζί με την αιγιαλίτιδα, δεν θα ξεπερνάει τα 200 ν.μ.

Η δεύτερη σημαντική πρωτοβουλία, στο πλαίσιο της προσπάθειας των αναπτυσσόμενων κρατών για την προώθηση της ΑΟΖ, καταγράφεται στη Διακήρυξη του Μοντεβιδέο³², όπου στην ομάδα του Περού, του Ισημερινού και της Χιλής προστέθηκαν η Βραζιλία, η Αργεντινή, ο Παναμάς, η Νικαράγουα, το Σαλβαδόρ και η Ουρουγουάη και από κοινού τα κράτη αυτά προωθούν την ιδέα της επέκτασης της συνορεύουσας με την αιγιαλίτιδα ζώνης σε απόσταση 200 ν.μ. από τις γραμμές μέτρησης της αιγιαλίτιδας ζώνης, με απώτερο σκοπό την άμβλυνση των οικονομικών και των κοινωνικών ανισοτήτων που προκύπτουν από το χαμηλό βιοτικό επίπεδο των πληθυσμών των κρατών αυτών.

Ο συνδυασμός των άρθρων 55 και 57 της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίν οδηγεί στον ορισμό της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, η προσδιορίζεται στη θαλάσσια περιοχή που βρίσκεται μετά την αιγιαλίτιδα ζώνη και εκτείνεται μέχρι τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης. Μείζον θέμα, κατά τη συζήτηση του ορισμού της ΑΟΖ, αποτέλεσε η φύση των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους μέσα στην ΑΟΖ,

³¹ Declaration on the Maritime Zone. *United Nations Legislative Series*, ST/LEG/SER.B/6 (United Nations, New York, 1957)

³² The Montevideo Declaration on the Law of the Sea of 8 May 1970. In Lay, S.H., Churchill, R. Nordquist, M., eds. *New directions in the Law of the Sea, Documents*, Vol. I, (Oceana: Dobbs Ferry, New York, 1973), σελ. 235-236.

καθώς, δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η συγκεκριμένη ζώνη ήταν η βασική αιτία διαμάχης μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων κρατών κατά τη διάρκεια της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας, καθώς τα πρώτα θεωρούσαν την ΑΟΖ σημαντικό περιορισμό της ελεύθερης ναυσιπλοΐας και αλιείας. Στο άρθρο 56, η Σύμβαση προσδιορίζει τα εν λόγω δικαιώματα σε κυριαρχικά δικαιώματα και δικαιώματα δικαιοδοσίας. Το παράκτιο κράτος διαθέτει, εντός της ΑΟΖ, απόλυτα κυριαρχικά δικαιώματα εκμετάλλευσης, διατήρησης και διαχείρισης των βιολογικών και μη φυσικών πόρων για οικονομικούς λόγους, παρέχοντάς τους έτσι το απόλυτο κυριαρχικό δικαίωμα της αποκλειστικής οικονομικής εκμετάλλευσης των ζώντων πόρων του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Η ΑΟΖ αποτελεί μία κατεξοχήν ζώνη αλιείας και η εκμετάλλευσή της περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στα υπερκείμενα του βυθού ύδατα, καθώς ο βυθός και το υπέδαφος αυτού αποτελούν αντικείμενο των ρυθμίσεων της υφαλοκρηπίδας. Πιο συγκεκριμένα, τα παραπάνω δικαιώματα συνίστανται στα εξής:

- Διατήρηση των βιολογικών πόρων: το παράκτιο κράτος έχει το δικαίωμα να ορίσει την επιτρεπτή ποσότητα αλιεύματος που μπορεί να αλιευθεί από τα ύδατα εντός της ΑΟΖ
- Εκμετάλλευση των βιολογικών πόρων: αποτελεί τον κυρίαρχο στόχο του παράκτιου κράτους, ενώ σε περίπτωση που οι δυνατότητές του δεν αγγίζουν την προαναφερθείσα επιτρεπτή ποσότητα, αυτό έχει το δικαίωμα, ορίζοντας τους δικούς του όρους και προϋποθέσεις, να επιτρέψει τη συμμετοχή άλλων κρατών στην αλίευση
- Εγκατάσταση τεχνητών νησιών, εγκαταστάσεων και κατασκευών: το παράκτιο κράτος έχει το δικαίωμα να προβεί στις παραπάνω εγκαταστάσεις, τις οποίες δύναται να προστατεύσει με ζώνες ασφαλείας που δεν θα ξεπερνούν όμως τα 500 μέτρα και οι οποίες δεν δικαιούνται να έχουν ζώνες εθνικής δικαιοδοσίας
- Επιστημονική έρευνα εντός της ΑΟΖ: το παράκτιο κράτος διατηρεί το δικαίωμα δικαιοδοσίας έρευνας και εξερεύνησης στο θαλάσσιο χώρο της ΑΟΖ, αναλαμβάνοντας ουσιαστικά τη Θαλάσσια Επιστημονική Έρευνα

ενώ ταυτόχρονα, το παράκτιο κράτος, πέρα από δικαιώματα, έχει και ορισμένες υποχρεώσεις, που συνίστανται στην διατήρηση και διαχείριση ορισμένων ευαίσθητων ειδών, που είναι:

- Τα μεταναστευτικά είδη
- Τα θαλάσσια θηλαστικά
- Τα ανάδρομα είδη και
- Τα κατάδρομα είδη

Όπως γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω, η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη αποτέλεσε μία αξιοσημείωτη επιτυχία των αναπτυσσόμενων χωρών του Νότου, η οποία με συντονισμένες δράσεις και στρατηγικές, στο πλαίσιο της UNCLOS III, κατάφερε να πείσει τη διεθνή κοινότητα αλλά και τη διεθνή κοινή γνώμη ότι η

οικονομική τους ανάπτυξη και μεγέθυνση απαιτεί την ελευθερία εκμετάλλευσης κυρίως των βιολογικών πόρων της θάλασσας, που θα ικανοποιούσε πρωτίστως τις επισιτιστικές ανάγκες των πληθυσμών τους και συνεπακόλουθα θα έδινε μία ώθηση στις τοπικές και στις κεντρικές οικονομίες του. Οι συζητήσεις για την ΑΟΖ, πολλές φορές εμποδίζονταν από το φόβο των ανεπτυγμένων αλιευτικών και ναυτικών δυνάμεων ότι η ζώνη αυτή θα περιορίσει σημαντικά την ελεύθερη ναυσιπλοΐα, αλιεία και υπέρπτηση, καθιστάμενη έτσι ανυπέρβλητη τροχοπέδη στην απόλαυση των παραδοσιακών δικαιωμάτων και ελευθεριών που μέχρι την εποχή εκείνη είχαν. Οι αντιστάσεις τους αυτές κάμφθηκαν όμως με τη θέσπιση συγκεκριμένων αυστηρών ρυθμίσεων και κανόνων για τη ζώνη αυτή, καθώς θέσπισε κυριαρχικά δικαιώματα και όχι κυριαρχία, τα οποία μάλιστα δικαιώματα περιορίζονταν στον τομέα της αλιείας και μόνο. Εντός της ΑΟΖ εφαρμόζονται χωρίς κανέναν περιορισμό οι αρχές της ελεύθερης ναυσιπλοΐας και υπέρπτησης με τα τρίτα κράτη να χρησιμοποιούν τα ύδατα της ΑΟΖ ουσιαστικά ως ανοιχτή θάλασσα. Αρκετοί διεθνολόγοι βέβαια θεωρούν πως η ΑΟΖ περιόρισε κατά πολύ τις δραστηριότητες των κρατών στην ανοιχτή θάλασσα και σε συνδυασμό με τις ρυθμίσεις για την Περιοχή της Κοινής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας η ανοιχτή θάλασσα, επί της ουσίας, συρρικνώνεται δραστικά, αφού η χάραξη της ΑΟΖ οδήγησε και στην μετατροπή του τρόπου ορισμού του εξωτερικού ορίου της υφαλοκρηπίδας πέρα από το όριο των 200 ν.μ και αφαίρεσε πολλά και σημαντικά δικαιώματα από τα κράτη της διεθνούς κοινότητας υπέρ του παράκτιου κράτους. Σε κάθε περίπτωση όμως, η θέσπιση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης αποτελεί μία επαναστατική τομή στον τομέα του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας και έδωσε το αποφασιστικό έναυσμα για την αρχική οικονομική ανάπτυξη πολλών –νέων- κρατών που ήλθαν στο προσκήνιο ως ανεξάρτητες κρατικές οντότητες μετά από δεκάδες χρόνια αποικιοκρατίας.

Κεφ. 5: Το Μέρος VI της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίου

Το έκτο Μέρος της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίου, όπως προαναφέραμε, αφιερώνεται στο καθεστώς της υφαλοκρηπίδας και τα όριά της. Η έννοια και η σπουδαιότητα της συγκεκριμένης ζώνης αναδείχθηκε κυρίως μετά τον Β΄ΠΠ ενώ νομικά καθιερώνεται στην Πρώτη Συνδιάσκεψη το 1958 για το Δίκαιο της Θάλασσας με την αντίστοιχη Σύμβαση. Οι ωκεανογράφοι είχαν από νωρίς αναφερθεί σε μία θαλάσσια πλατφόρμα που ακολουθεί κυρίως της ηπείρους και βυθίζεται ομαλά μέχρι το βάθος των 200 μέτρων. Η πρόοδος της τεχνολογίας όμως, κυρίως μετά τον Β΄ΠΠ, κατέδειξε και την τεράστια οικονομική σημασία αυτής της περιοχής. Τρεις είναι οι περίοδοι εξέλιξης των κανονιστικών ρυθμίσεων περί υφαλοκρηπίδας. Η εποχή πριν την Συνδιάσκεψη του 1958 στη Γενεύη για το Δίκαιο της Θάλασσας, η κωδικοποιητική προσπάθεια που έγινε στην εν λόγω Συνδιάσκεψη και τέλος η νομική κατοχύρωσή της το 1982 στο Μοντέγκο Μπαίου. Στην τελευταία Σύμβαση, το Μέρος VI που αναφέρεται στην υφαλοκρηπίδα περιλαμβάνει δέκα άρθρα, τα οποία παρήχθησαν ύστερα από πολλές και έντονες διαβουλεύσεις, καθώς η γεωμορφολογία

ορισμένων κρατών καθιστούσε τις ρυθμίσεις περί υφαλοκρηπίδας ένα σύνθετο και δυσεπίλυτο θέμα. Ταυτόχρονα, την κατάσταση περιέπλεκε η θεσμική κατοχύρωση της νέας ζώνης, της ΑΟΖ, καθώς υπήρχαν αρκετά κράτη που λόγω θαλάσσιας γεωλογίας, ήδη εντός των 12 ν.μ. της αιγιαλίτιδας ζώνης τους, ο βυθός έφτανε τα 2000 και πολλές φορές και τα 3000 μέτρα βάθος, άρα δεν υπήρχε λόγος καθορισμού υφαλοκρηπίδας. Επίσης, η Δεύτερη Επιτροπή που χειριζόταν το θέμα αυτό, συνάντησε και το ακριβώς αντίθετο πρόβλημα, κράτη που λόγω υποθαλάσσιας δομής, τα 200 μέτρα, στα οποία οριζόταν η υφαλοκρηπίδα, βρίσκονταν σε πολύ μεγάλες αποστάσεις από την ακτή (ίσως και στα 1000 μέτρα), οπότε ο ορισμός της υφαλοκρηπίδας καθίστατο πρακτικά άχρηστος.

Εφόσον ξεπεράστηκαν τα παραπάνω προβλήματα και καταγράφηκε η αναγκαιότητα θέσπισης της υφαλοκρηπίδας, στο άρθρο 76 δίνεται ο ορισμός αυτής και καθορίζονται τα όριά της. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό λοιπόν, υπάρχουν δύο κριτήρια θέσπισης της υφαλοκρηπίδας, ένα γεωλογικό και ένα τεχνικό-νομικό. Έτσι, η υφαλοκρηπίδα εκτείνεται μέχρι το εξωτερικό άκρο του υφαλοπλαισίου ενός παράκτιου κράτους, μετά την αιγιαλίτιδα ζώνη του, όταν αυτό βρίσκεται πέρα από τα 200 ν.μ., ενώ όταν αυτό βρίσκεται σε απόσταση μικρότερη των 200 ν.μ., τότε η υφαλοκρηπίδα ορίζεται στα 200 ν.μ από τις γραμμές βάσεις μέτρησης της αιγιαλίτιδας ζώνης του κράτους αυτού³³. Σημειωτέον όμως, ότι στην πρώτη περίπτωση, για να τηρηθεί ο κανόνας δίκαιης μεταχείρισης μεταξύ των κρατών, η υφαλοκρηπίδα δεν μπορεί να επεκταθεί πέρα από τα 150 ν.μ, δηλαδή συνολικά, ακόμα και αν το υφαλοπλαίσιο βρίσκεται πέρα από τα 200 ν.μ, η υφαλοκρηπίδα δεν μπορεί να οριστεί πέραν των 350 ν.μ. Σχετικά, τώρα, με τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας αυτά ορίζονται σε κυριαρχικά δικαιώματα και σε καμία περίπτωση σε απόλυτη κυριαρχία ενώ όσον αφορά στα υπερκείμενα της υφαλοκρηπίδας ύδατα και αέρα, τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους δεν μπορούν να θίγουν σε καμία περίπτωση τα δικαιώματα της ελεύθερης αεροναυσιπλοΐας και ναυσιπλοΐας. Ακόμα, για τον καθορισμό του ορίου της υφαλοκρηπίδας κρατών με όμορες, παρακείμενες ή απέναντι ακτές, η σύμβαση εγκαταλείπει τις προτεινόμενες από τη Σύμβαση 1958 μεθόδους της ίσης απόστασης ή της μέσης γραμμής και προτείνει, στο άρθρο 83, τη σύναψη διμερούς συμφωνίας με βάση τις επιταγές του Διεθνούς Δικαίου, όπως αυτές περιγράφονται στο Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Τέλος, όσον αφορά στον καθορισμό του ορίου της υφαλοκρηπίδας όταν το υφαλοπλαίσιο εκτείνεται πέραν των αρχικών 200 ν.μ, η Σύμβαση προβλέπει, στο Παράρτημα II, την δημιουργία της Επιτροπής Ορίων Υφαλοκρηπίδας με ελεγκτικές και συμβουλευτικές αρμοδιότητες.

³³ Άρθρο 76

Β' ΜΕΡΟΣ

«Τα αρχιπελαγικά κράτη αντικείμενο διεθνούς νομικής ρύθμισης»

Όπως ίσως έχει αντιληπτό, από την ανάλυση που προηγήθηκε, το νέο Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, όπως αυτό διαμορφώθηκε μέσα από το κείμενο της Σύμβασης του 1982 στο Μοντέγκο Μπαίν, παρουσιάζει δεκάδες καινοτομίες και εγκαινιάζει μία ουσιαστικά νέα εποχή στον τομέα του διεθνούς θαλάσσιου και ωκεάνιου δικαίου. Μπορεί κανείς να βρει εκατοντάδες λόγους που καθιστούν τη Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίν ένα πραγματικά ριζοσπαστικό νομικό κείμενο που στο μεγαλύτερο μέρος του καλύπτει όλα τα εκκρεμή ζητήματα στο χώρο του Δικαίου της Θάλασσας – με τις όποιες ασάφειες βέβαια περιλαμβάνει ο τομέας των διεθνών πολιτικών σχέσεων. Σημαντικότερο χαρακτηριστικό της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας και του συμβατικού της παραγώγου θεωρείται από πολλούς ότι κατάφερε να συμβιβάσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις των συμμαχιών κρατών, που είδαμε παραπάνω, και μάλιστα προς όφελος κυρίως των αναπτυσσόμενων κρατών του Νότου. Αυτή η «επιτυχία» καταδεικνύεται μέσα από τις ρυθμίσεις για την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, τα Περίκλειστα κράτη, τα γεωγραφικώς μειονεκτούντα κράτη, τη Συνορεύουσα Ζώνη καθώς και μέσα από το κομμάτι της Σύμβασης που αφιερώνεται στα Αρχιπελαγικά κράτη, που μας ενδιαφέρουν στο παρόν πόνημα.

Τα αρχιπελαγικά κράτη αποτέλεσαν μία από τις σημαντικότερες ομάδες –και πιο ορθά υπο-ομάδες- πίεσης στο πλαίσιο της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας, καθώς κατάφερε με προσεκτική στρατηγική, εντός και εκτός χώρων συνεδριάσεων, και άριστα διαρθρωμένες προτάσεις να αναδείξει τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετώπιζαν τα κράτη αυτά ως ουσιαστικά μείζονα και χρίζοντα προσοχής από ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα. Και όλα αυτά εντός ενός ιδιαίτερα δυσμενούς πολιτικού πλαισίου καθώς έπρεπε να αντιμετωπίσουν δύο πολύ ισχυρές συμμαχίες κρατών. Αφενός την ομάδα των νησιωτικών κρατών και αφετέρου την έτερη ομάδα των μεγάλων ναυτικών και αλιευτικών δυνάμεων. Η πρώτη συμμαχία διεκδικούσε προς ίδιον όφελος την κατοχύρωση ειδικού καθεστώτος για την ασφάλεια των δικών τους νερών, μέσα από τη θέσπιση μιας ειδικής σειράς νομικών κανόνων για τα νησιωτικά εδάφη. Υπό αυτό το πρίσμα, όπως αντιλαμβάνεται κανείς, η δημιουργία μιας άλλης ομάδας, αυτής των αρχιπελαγικών κρατών, καθίστατο τροχοπέδη στα δικά της σχέδια και προθέσεις. Η δεύτερη ομάδα κρατών, τώρα, επιχειρούσε να διατηρήσει τα παραδοσιακά δικαιώματα αλιείας και ναυσιπλοΐας, μέσα από τα νησιωτικά ύδατα, τα οποία είχε αποκτήσει αιώνες πριν. Οι συντονισμένες κινήσεις όμως και οι προσεγμένες εισηγήσεις των αρχιπελαγικών κρατών, κατά τη διάρκεια των εργασιών τόσο της Seabed Committee αλλά και της Τρίτης Συνδιάσκεψης (Δεύτερη Επιτροπή) είχαν, όπως θα δούμε, ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα προγνωστό πλέγμα διεθνών νομικών ρυθμίσεων που θα αφορά

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

αποκλειστικά και μόνο στην διεθνή νομική προστασία αλλά και στην οικονομική ανάπτυξη των αρχιπελαγικών κρατών, ως ειδική και ιδιαίτερη ομάδα κρατών, από τούδε και στο εξής.

Κεφ. 1: Το αρχιπελαγικό κράτος πριν και μετά το 1960

Η δεκαετία 1960, όπως έχει επισημανθεί πολλάκις στην παρούσα εργασία, αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό σταθμό στην ιστορία εξέλιξης του διεθνούς δικαίου γενικότερα, αλλά κυρίως έδωσε πρωτόγνωρη ώθηση σε ειδικότερους κλάδους αυτού, όπως είναι το δίκαιο της ανάπτυξης³⁴ και το δίκαιο της θάλασσας. Πριν τη δεκαετία αυτή, η κατάσταση στη διεθνή σκηνή ήταν σχετικά ομαλή και χωρίς περίπλοκες εξελίξεις, καθώς η τότε γνωστή διεθνής κοινότητα προσπαθούσε να ανασυγκροτηθεί και να «αναρρώσει» από τα δεινά του Β'ΠΠ. Άλλωστε, ακόμα και από πλευράς αριθμού κρατών, τα χρόνια πριν το 1960, οι διεθνείς κρατικοί δρώντες ήταν περιορισμένοι ενώ οι συσχετισμοί δυνάμεων ήταν δεδομένοι και χωρίς έντονες διακυμάνσεις.

Αντιστοίχως, η έννοια των αρχιπελαγικών κρατών, πριν τη δεκαετία 1960, ήταν παντελώς άγνωστη στη διεθνή κοινότητα και μέχρι τότε, τα αρχιπελαγικά κράτη-όσα υπήρχαν-³⁵ ήταν απλώς κράτη και κανένα ιδιαίτερο νομικό καθεστώς δεν αναγνωριζόταν υπέρ τους, καθώς ελλείπες ήταν και το διεθνές δίκαιο της θάλασσας στο σύνολό του. Σχετικά με τα της θάλασσας, στην Πρώτη Κωδικοποιητική Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας το 1958 στη Γενεύη δεν συμμετείχε κανένα αρχιπελαγικό κράτος και ως εκ τούτου δικαιολογείται απολύτως η παντελής έλλειψη ειδικών προτάσεων στις προς υιοθέτηση ρυθμίσεις του νέου δικαίου της θάλασσας. Οι όποιες ρυθμίσεις για τα αρχιπελαγικά κράτη –όπως και για όλες τις κατηγορίες κρατών- εκπορεύονταν μέσα από τις τέσσερις γενικές συμβάσεις που παρήγαγε η Πρώτη αυτή Συνδιάσκεψη στη Γενεύη το 1958³⁶.

Από τις παραπάνω Συμβάσεις δεν προέκυπτε καμία ειδική μεταχείριση για τα αρχιπελαγικά κράτη, αντιθέτως το συμβατικό καθεστώς της Γενεύης του 1958 παρείχε σε αυτά τα κράτη όχι την ιδιότητα ενός αδιαίρετου γεωγραφικού συνόλου αλλά μιας οντότητας με διεσπαρμένο έδαφος, η οποία κατείχε απλά τα δικαιώματα που απολάμβαναν τα νησιωτικά κράτη. Το βασικό πρόβλημα των αρχιπελαγικών κρατών ήταν αυτό ακριβώς: θεωρούσαν ότι δεν έπρεπε να αντιμετωπίζονται ως νησιωτικά κράτη, πράγμα που είχε ως αποτέλεσμα τα μεταξύ των νησιών που τα συνθέτουν ύδατα να θεωρούνται ανοιχτή θάλασσα με ό,τι αυτό συνεπάγεται για ένα παράκτιο κράτος και τα τρίτα κράτη, αλλά διεκδικούσαν την αναγνώριση των νερών αυτών ως αναπόσπαστου μέρους της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των εδαφών αυτών και ενιαία συνδεδεμένα με τα κύρια νησιά που συνέθεταν το αρχιπελαγικό κράτος. Έτος-ορόσημο για την μετέπειτα αναγνώριση των δικαιωμάτων των

³⁴ Πολλοί διεθνολόγοι βέβαια δεν θεωρούν το Διεθνές Δίκαιο της Ανάπτυξης ως ανεξάρτητο κλάδο του δικαίου αλλά απλά μέρος του Διεθνούς Δικαίου γενικά ενώ άλλοι θεωρούν το συγκεκριμένο κλάδο ως το νέο Διεθνές Δίκαιο.

³⁵ Μέχρι τότε υπήρχαν τέσσερα μόνο κράτη που θα μπορούσαν να διεκδικήσουν το καθεστώς του αρχιπελαγικού κράτους και αυτά ήταν η Αϊτή, η Ινδονησία, η Σρι Λάνκα και οι Φιλιππίνες

³⁶ Α. Σύμβαση για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τη Συνορεύουσα Ζώνη, β. Σύμβαση για την Ανοιχτή Θάλασσα, γ. Σύμβαση για την Αλιεία και τη Διατήρηση των Βιολογικών Πόρων της Ανοιχτής Θάλασσας και δ. Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

αρχιπελαγικών κρατών ως τέτοια αποτέλεσε κυρίως το 1964. Τη χρονιά εκείνη πραγματοποιήθηκε η πρώτη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD)³⁷, η οποία έδωσε στα αναπτυσσόμενα κράτη, εν γένει, τα οποία σιγά-σιγά αποκτούσαν την ανεξαρτησία τους, τη δυνατότητα να αρθρώσουν έναν συγκροτημένο λόγο σχετικά με τις διεκδικήσεις τους και να βρουν, στο πλαίσιο αυτής της Συνδιάσκεψης, τους φυσικούς τους συμμάχους εντός ενός οργανωμένου καθεστώτος διεκδικήσεων. Η Συνδιάσκεψη αυτή είχε ουσιαστικά ως μοναδικό αντικείμενο εργασίας τα αναπτυσσόμενα και υπανάπτυκτα κράτη του τότε γνωστού κόσμου και τους τρόπους αυτά να ξεπεράσουν την οικονομική ύφεση και να εξασφαλίσουν για τους πληθυσμούς τους ένα βιοτικό επίπεδο ευθυγραμμισμένο με τις απαιτήσεις του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο περιθώριο της συνάντησης αυτής, πολλά αρχιπελαγικά κράτη, κυρίως μέσω των δράσεων των ισχυρότερων εκπροσώπων τους, της Ινδονησίας και των Φιλιππίνων, ενταγμένα στον κόλπο της «Ομάδας 77», δημιούργησαν τις κατάλληλες προϋποθέσεις ώστε να προετοιμαστεί ο δρόμος για τη υιοθέτηση σε διεθνές νομικό επίπεδο των απαιτούμενων εκείνων ρυθμίσεων, τις δεκαετίες που ακολουθούσαν.

Όταν ξεκίνησε τις εργασίες της η Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας το 1973, όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα, είχαν αποκτήσει την ανεξαρτησία τους δεκαοκτώ (18) αρχιπελαγικά κράτη. Στην πρώτη αντίστοιχη Συνδιάσκεψη συμμετείχαν μόνο πέντε αρχιπελαγικά ενώ στην εν λόγω Συνδιάσκεψη δήλωσαν συμμετοχή 24 αρχιπελαγικά κράτη, αριθμός που αυξήθηκε κατά οκτώ όταν υπεγράφη η τελική Σύμβαση το 1982. Την ευθύνη της επεξεργασίας των θεμάτων που προέβλεπαν τα αρχιπελαγικά κράτη είχε η Δεύτερη Επιτροπή της Τρίτης Συνδιάσκεψης και, όπως είναι φυσικό, οι διεργασίες για τη τελική διαμόρφωση και υιοθέτηση ρυθμίσεων για τα αρχιπελαγικά κράτη χρειάστηκε να προσπεράσουν πολλά εμπόδια, κυρίως λόγω της δημιουργίας δύο ισχυρών ομάδων συμφερόντων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Έτος ανεξαρτησίας νησιωτικών- αρχιπελαγικών κρατών³⁸

<u>Πριν το 1960</u>	<u>1960-1973</u>	<u>1973-1982</u>	<u>1982 και μετά</u>
Αϊτή	Άγιος Δομίνικος	<u><i>Άγιος Βικέντιος & Γρεναδίνες</i></u>	Μικρονησία
<u><i>Ινδονησία</i></u>	Μαλάουι	Αγία Λουκία	<u><i>N. Μάρσαλ</i></u>
Σρι Λάνκα	<u><i>Μαλδίβες</i></u>	<u><i>Αντίγκουα & Μπαρμπούντα</i></u>	Παλάου

³⁷ <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>

³⁸ Ο πίνακας περιλαμβάνει γενικά τα νησιωτικά κράτη που αργότερα διεκδίκησαν το καθεστώς του αρχιπελαγικού. Όπως θα δούμε παρακάτω, δεν αναγνωρίστηκε σε όλα.

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

<u>Φιλιππίνες</u>	Μάλτα	<u>Βανουάτου</u>	Σαιντ Κιτς & Νέβις
	Μαυρίκιος	<u>Γρενάδα</u>	Ανατολικό Τιμόρ
	Μπαρμπάντος	Δομίνικος	
	<u>Μπαχάμες</u>	<u>Κιριμπάτι</u>	
	Μπαχρέιν	<u>Κομόρες</u>	
	Ναουρού	<u>Ν. Σολομώντα</u>	
	Σαμόα	<u>Παπούα-Νέα Γουινέα</u>	
	<u>Τζαμάικα</u>	<u>Πράσινο Ακρωτήριο</u>	
	<u>Τόνγκα</u>	Σάο Τομέ & Πρίνσιπε	
	<u>Τρινιντάν & Τομπάγκο</u>	<u>Σεϋχέλλες</u>	
	<u>Φίτζι</u>	<u>Τουβαλού</u>	

Η πρώτη από αυτές τις ομάδες ήταν, όπως προαναφέραμε, αυτή των νησιωτικών κρατών. Η έννοια του νησιωτικού κράτους είχε αναγνωρισθεί από την διεθνή κοινότητα αρκετά χρόνια πριν και ήδη, μέσα από τις προβλέψεις των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης του 1958, τα νησιωτικά κράτη είχαν αποκομίσει σημαντικά οφέλη σχετικά με το δικαίωμα αλιείας και εκμετάλλευσης των φυσικών τους πόρων. Μία συστάδα κρατών με παραπλήσια χαρακτηριστικά που διεκδικούσε όμως περισσότερα προνόμια και δικαιώματα επί του θαλασσίου χώρου, είναι ευνόητο ότι θα αποτελούσε τροχοπέδη στο δρόμο για την κατοχύρωση των δικών τους διεκδικήσεων. Οι αντιστάσεις όμως της ομάδας αυτής γρήγορα κάμφθηκαν και μεταξύ τους συμφωνήθηκε μία άτυπη συνεργασία και συναίνεση για την προώθηση των δικαιωμάτων αμφοτέρων-αυτά άλλωστε ήταν, στις περισσότερες περιπτώσεις, αλληλοεξαρτώμενα. Έτσι, η συνεργασία αυτή κατέληξε, ήδη από την εποχή των εργασιών της Seabed Committee, σε ένα κοινό κείμενο προτάσεων, που υποστήριζαν κυρίως η Ινδονησία και οι Φιλιππίνες, συνεπικουρούμενες από τα νησιά Φίτζι και τον Μαυρίκιο. Στο Συγκεκριμένο Σχέδιο Άρθρων³⁹ ανέπτυσαν τη συλλογιστική τους για τα αρχιπελαγικά κράτη και το 1974 το κατέθεσαν επισήμως στη Δεύτερη Επιτροπή της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το ΔΔΘ στη Σύνοδο της στο Καράκας. Στο

³⁹ Doc. O.N.U., A\AC138\SC.II\L.48 (A\9021 και Corr.1-3 vol.iii, sect.38)

Σχέδιο αυτό υποστήριξαν ότι η ιδιότητα του αρχιπελαγικού στα αντίστοιχα κράτη είναι μείζονος σημασίας για την εθνική τους ενότητα, την κοινωνική και πολιτιστική τους συνοχή και την πολιτική τους σταθερότητα ενώ συνακολούθως τους εξασφαλίζει την εδαφική τους ακεραιότητα.

Απέναντι τους όμως βρήκαν τη σθεναρή αντίσταση των μεγάλων ναυτικών και αλιευτικών δυνάμεων της εποχής, οι οποίες στην προσπάθειά τους να αποδομήσουν την παραπάνω συλλογιστική, υποστήριξαν ότι η έννοια του αρχιπελάγους δεν συμπεριλαμβάνεται στις βασικές έννοιες του διεθνούς δικαίου της θάλασσας και κάθε νέος όρος θα πρέπει να διατυπώνεται με ιδιαίτερη προσοχή ώστε να μη θίγονται τα καθεστώτα της ελεύθερης ναυσιπλοΐας και αλιείας. Στο σημείο αυτό, πριν ακόμα καταλήξουν οι συζητήσεις για τη θέσπιση ή μη της έννοιας του αρχιπελαγικού κράτους, ένας άλλος νέος όρος έκανε την εμφάνισή του, αυτός των παράκτιων αρχιπελαγικών κρατών. Τα κράτη αυτά είναι κατεξοχήν ηπειρωτικά αλλά διαθέτουν μεγάλες νησιωτικές επιφάνειες εγκατεσπαρμένες σε μεγάλα αρχιπελάγη και η επέκταση του καθεστώτος του αρχιπελαγικού κράτους, όπως τελικά υιοθετήθηκε, θα ευνοούσε σε πολλά επίπεδα τα εν λόγω κράτη. Βέβαια, η αρμόδια Δεύτερη Επιτροπή της Συνδιάσκεψης δεν ασχολήθηκε ιδιαίτερα και επί της ουσίας με το θέμα αυτό, αφού αντέκρουσε εξ αρχής τους ισχυρισμούς τους⁴⁰.

Κεφ. 2: Ένας νέος όρος «γεννά» νέα κράτη

Σήμερα, γεωγραφικά και γεωλογικά, καταγράφονται 37 αρχιπελαγικά κράτη, τα οποία εκτείνονται σε όλα τα μήκη και πλάτη της υδρογείου. Από αυτά όμως, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, πριν τη δεκαετία του 1960, υπήρχαν μόνο τέσσερα (4)⁴¹ ενώ η μεγάλη αριθμητική αύξηση συντελέστηκε σε δύο διαφορετικές περιόδους, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 1. Μεταξύ 1960-1973, τη δεκαετία ουσιαστικά των μαζικών ανεξαρτητοποιήσεων, προστέθηκαν στη διεθνή κοινότητα δεκατέσσερα (14) αρχιπελαγικά κράτη ενώ την αμέσως επόμενη δεκαετία, 1973-1982, κατά την οποία μονοπωλεί τη διεθνή σκηνή η Τρίτη Συνδιάσκεψη για το ΔΔΘ, άλλα τέσσερα (4) αρχιπελαγικά κράτη ανεξαρτητοποιούνται ενώ από το 1982 και επείκεινα, δημιουργούνται τα τελευταία πέντε (5) τέτοια κράτη από τα συνολικά τριάντα επτά.

Από το σύνολο των νησιωτικών αυτών κρατών που φαίνονται στον παραπάνω πίνακα, τα οποία κατά τη διάρκεια των εργασιών της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας αλλά και τα χρόνια μετά την υπογραφή της Σύμβασης διεκδίκησαν το καθεστώς του αρχιπελαγικού, μόνο τα είκοσι από αυτά απολαμβάνουν σήμερα το καθεστώς του αρχιπελαγικού κράτους. Τα εντόνως υπογεγραμμένα κράτη στον Πίνακα 1 παραπάνω συγκροτούν την ομάδα των διεθνώς

⁴⁰ Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Ελλάδας, όπου επεδίωξε έντονα την καθιέρωση αυτής κατηγορίας κρατών για προφανείς γεωγραφικούς λόγους αλλά συνάντησε τη σθεναρή αντίδραση της Τουρκίας και τελικά η πρόταση απερρίφθη από την αρμόδια Επιτροπή.

⁴¹ Αϊτή, Σρι Λάνκα, Ινδονησία και Φιλιππίνες

αναγνωρισμένων αρχιπελαγικών κρατών, όπως υπάρχει σήμερα. Από αυτά, τα επτά (7) (Άγιος Βικέντιος & Γρεναδίνες, Τρινιντάτ & Τομπάγκο, Τζαμάικα, Πράσινο Ακρωτήριο, Γρενάδα, Αντίγκουα & Μπαρμπούντα και Μπαχάμες) βρίσκονται στην περιοχή της Καραϊβικής Θάλασσας και του Ατλαντικού εν γένει, τα τρία (3) (Μαλδίβες, Σεϋχέλλες και Κομόρες) βρίσκονται στον Ινδικό ωκεανό ενώ τα υπόλοιπα δέκα τοποθετούνται στον Ειρηνικό ωκεανό. Ουσιαστικά λοιπόν, η πλειονότητα των αρχιπελαγικών κρατών δημιουργήθηκε την εικοσαετία 1960-1980, οπότε και οι εξελίξεις στις διεθνείς σχέσεις και τη διεθνή κοινότητα γενικότερα ήταν ραγδαίες και οι αλλαγές, ποσοτικές και ποιοτικές, επέφεραν δραστικές αλλαγές στο διεθνές πολιτικό στερέωμα.

Ας δούμε αναλυτικότερα όμως τα γενικά χαρακτηριστικά των κρατών αυτών:

1. **Αντίγκουα & Μπαρμπούντα:** αρχιπελαγικό κράτος στην Καραϊβική με πληθυσμό 85.632 κατοίκους. Έχει κοινοβουλευτική δημοκρατία υπό ομοσπονδιακή συνταγματική μοναρχία, με αρχηγό του κράτους τη βασίλισσα Ελισάβετ Β΄ της Αγγλίας. Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Αγγλία το 1981. Αποτελείται από τα ομώνυμα δύο νησιά, την Αντίγκουα και την Μπαρμπούντα και συνορεύει με τον Άγιο Χριστόφορο και Νέβις, το Μοντσεράτ και τη Γουαδελούπη ενώ ανατολικά βρέχεται από τον Ατλαντικό ωκεανό. Έχει συνολική έκταση 280 τ.χλμ. ενώ και τα δύο μεγάλα νησιά είναι κοραλλιογενή. Η οικονομία του κράτους στηρίζεται περισσότερο από 50% στον τουρισμό ενώ μεγάλο μέρος της οικονομικής δραστηριότητας οφείλεται στην μεταποιητική βιομηχανία. Τέλος, η χώρα είναι μέλος της Κοινότητας των Χωρών της Καραϊβικής, του ΟΗΕ, του ΟΑΚ, της Βρετανικής Κοινοπολιτείας, του ΠΟΕ και του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.
2. **Άγιος Βικέντιος & Γρεναδίνες:** βρίσκεται και αυτό στην Καραϊβική Θάλασσα και έχει έκταση 389 τ.χλμ. και πληθυσμό 104.217. ανεξαρτητοποιήθηκε το 1979. Αποτελείται από τον Άγιο Βικέντιο και τις 32 Γρεναδίνες. Συνορεύει με τη Γρενάδα και την Αγία Λουκία και αποτελείται κυρίως από ηφαιστιογενή νησιά. Διατηρεί σημαντικές εμπορικές σχέσεις με τις ΗΠΑ, την Αγγλία και τον Καναδά όπως επίσης και με την Ταϊβάν, την Κούβα, τη Βενεζουέλα και τη Μάλτα.
3. **Βανουάτου:** αρχιπελαγικό κράτος του Ειρηνικού, κοντά στα νησιά Φίτζι. Ανεξαρτητοποιήθηκε το 1980 από τη Γαλλία και την Αγγλία και σήμερα έχει έκταση 12.189 τλμ. και 218.519 κατοίκους. Αποτελείται από 85 νησιά εκ των οποίων κατοικούνται τα 65 και κυρίαρχος οικονομικός τομέας είναι η γεωργία. Περισσότερο από 65% του πληθυσμού ασχολείται με την γεωργία και ένα μικρότερο ποσοστό με τον τουρισμό και την αλιεία. Λόγω της χαμηλής φορολογίας το Βανουάτου χρησιμοποιείται από πολλούς ως «φορολογικός παράδεισος» ενώ πολλές πλοιοκτήτριες εταιρείες χρησιμοποιούσαν τη σημαία του στα πλοία λόγω των ευνοϊκότερων ρυθμίσεων. Η χώρα είναι μέλος της Ασιατικής

Τράπεζας Ανάπτυξης, της Παγκόσμιας Τράπεζας, του ΔΝΤ, του Διεθνούς Οργανισμού Γαλλοφωνίας και της Κοινοπολιτείας των Εθνών.

4. **Γρενάδα:** αρχιπελαγικό κράτος της καραϊβικής με πληθυσμό 90.739 κατοίκους και έκταση 344 τ.χλμ. Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Αγγλία το 1974 και το πολίτευμά της είναι βασιλευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία υπό την βασίλισσα Ελισάβετ Β΄ της Αγγλίας. Αποτελείται κυρίως από ηφαιστιογενή νησιά και η οικονομία της βασίζεται κυρίως στη γεωργία και τον τουρισμό και λιγότερο στην αλιεία.
5. **Ινδονησία:** κράτος που αποτελείται από περίπου 18.000 νησιά με πληθυσμό 240.271.522 κατοίκους και έκταση 1.919.440 τ.χλμ. Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Ολλανδία το 1945 και συνορεύει με την Παπούα-Νέα Γουινέα, το Ανατολικό Τιμόρ και τη Μαλαισία. Είναι από τα πλουσιότερα κράτη της κατηγορίας αυτής με την οικονομία της να κατατάσσεται 17^η στον κόσμο. Διαθέτει σημαντικά κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου ενώ μεγάλο μέρος της οικονομίας της στηρίζεται στην αλιεία. Ταλαιπωρείται συχνά από μεγάλους σεισμούς, λόγω της γεωλογικής της θέσης, καθώς και από πολλά τσουνάμι. Μεγάλα προβλήματα της χώρας αυτής είναι οι φυσικές καταστροφές, η διαφθορά, οι αποσχιστικές τάσεις, αναταράξεις από τη μακρά διαδικασία εκδημοκρατισμού της και λόγω της ταχείας οικονομικής αλλαγής. Ανώτατος άρχοντας είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.
6. **Κομόρες:** βρίσκονται στον Ινδικό ωκεανό και έχουν έκταση 2.170 τ.χλμ. Ο πληθυσμός τους ανέρχεται στις 752.438 κατοίκους ενώ ανεξαρτητοποιήθηκαν από τη Γαλλία το 1975. Από το σύνολο των νησιών που απαρτίζουν το κράτος, μόνο τα τέσσερα παρουσιάζουν ιδιαίτερη οικονομική δραστηριότητα. Η οικονομία των Κομόρων βασίζεται στη γεωργία και την αλιεία ενώ η χώρα δε διαθέτει ιδιαίτερες πλουτοπαραγωγικές πηγές. Βασικό πρόβλημα της χώρας είναι η πολιτική αστάθεια και η διαφθορά.
7. **Κιριμπάτι:** βρίσκεται στον Ειρηνικό ωκεανό και περιλαμβάνει 33 νησιά. Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Αγγλία το 1979, έχει έκταση 811 τ.χλμ. και πληθυσμό 112.850 κατοίκους. Είναι το ανατολικότερο κράτος στον κόσμο ενώ σχεδόν όλα τα νησιά του είναι κοραλλιογενείς ύφαλοι. Διαθέτει ελάχιστους φυσικούς πόρους και η οικονομία του βασίζεται στον τουρισμό. Το μεγαλύτερο πρόβλημα του κράτους αυτού είναι το φαινόμενο του θερμοκηπίου καθώς το μέσο ύψος από την επιφάνεια της θάλασσας δεν ξεπερνά τα 4 μέτρα και έτσι αντιμετωπίζει έντονο το φαινόμενο της βύθισης εδαφών του.
8. **Μαλδίβες:** αρχιπελαγικό κράτος στον Ινδικό ωκεανό με έκταση 298 τ.χλμ. και πληθυσμό 196.334 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Αγγλία το 1965 και το πολίτευμά του είναι Προεδρική Δημοκρατία. Αποτελείται από 26 ατόλες που περικλείουν περίπου 1.192 νησιά και είναι το μικρότερο ισλαμικό κράτος στον κόσμο. Οικονομικά βασίζεται

- περισσότερο στον τουρισμό και λιγότερο στην αλιεία ενώ βασικότερο πρόβλημα της χώρας είναι η παγκόσμια άνοδος της στάθμης της θάλασσας, καθώς κινδυνεύει να βυθιστεί ολόκληρο. Για το λόγο αυτό, η κυβέρνηση έχει ήδη έτοιμα σχέδια μετεγκατάστασης του πληθυσμού.
9. **Μπαχάμες:** χώρα της Βόρειας Αμερικής με έκταση 13.880 τ.χλμ. και πληθυσμό 300.000 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Αγγλία το 1973 αλλά ανώτατος άρχοντας παραμένει η βασίλισσα της Αγγλίας. Αποτελείται από περίπου 700 μεγάλα νησιά, 35 εκ των οποίων είναι κατοικήσιμα. Η οικονομία τους βασίζεται κυρίως στον τουρισμό και την αλιεία ενώ συγκαταλέγεται στις πιο οικονομικά εύρωστες χώρες του κόσμου. Κυρίως λόγω της βιομηχανίας του τουρισμού.
10. **Παπούα-Νέα Γουινέα:** χώρα της Ωκεανίας με έκταση 462.840 τ. χλμ. και πληθυσμό 6.064.515 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκε το 1973 από τη Αυστραλία. Είναι από τις πλέον αγροτικές περιοχές στον κόσμο, αφού μόνο το 18% του πληθυσμού της ζει σε πόλεις. Ιδιαίτερα ηφαιστιογενές κράτος, με συχνές εκρήξεις ηφαιστειών που προκαλούν ποικίλα προβλήματα στην οικονομία της χώρας. Η οικονομία της βασίζεται κυρίως στην γεωργία και την αλιεία ενώ διαθέτει ιδιαίτερα μεγάλες ποσότητες πετρελαίου και φυσικού αερίου.
11. **Νήσοι Μάρσαλ:** κράτος του κεντρικού Ειρηνικού μεταξύ Παπούας-Νέας Γουινέας και Χαβάης. Αποτελείται από 29 ατόλες και 5 νησιά και έχει έκταση 181,3 τ.χλμ. και 64.522 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκε από τις ΗΠΑ το 1986. Η οικονομία των νησιών αυτών στηρίζεται κυρίως στην αμερικανική βοήθεια ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού ασχολείται με τη γεωργία και την αλιεία.. βασικό πρόβλημα αποτελεί και εδώ η άνοδος της στάθμης της θάλασσας, καθώς το έδαφος των περισσότερων νησιών βρίσκεται κάτω από αυτήν.
12. **Νήσοι Σολομώντα:** κράτος του νότιου Ειρηνικού με έκταση 28.450 τ.χλμ. και πληθυσμό 595.613 κατοίκους. Έλαβε την ανεξαρτησία του από την Αγγλία το 1978 και έχει Βασιλευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Αποτελείται από 922 νησιά, εκ των οποίων κατοικούνται τα 347. Οι κάτοικοί του ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία και την αλιεία ενώ δεν διαθέτει αρκετούς φυσικούς πόρους προς εκμετάλλευση. Τα νησιά ταλαιπωρούνται συχνά από τσουνάμι λόγω των συχνών σεισμών που παρατηρούνται στην ευρύτερη περιοχή.
13. **Πράσινο Ακρωτήριο:** κράτος του Ατλαντικού ωκεανού με έκταση 4.033 τ.χλμ. και πληθυσμό 429.474 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Πορτογαλία το 1975. Αποτελείται από κυρίως δέκα μεγάλα νησιά ενώ γενικά θεωρείται από τα πιο απομονωμένα κράτη στον κόσμο καθώς απέχει 500 χιλιόμετρα από τις ακτές της Αφρικής. Λόγω της έλλειψης των πλουτοπαραγωγικών πόρων, η οικονομία του κράτους βασίζεται κυρίως στην εξωτερική βοήθεια, τον τουρισμό και τα έσοδα από τις

- υπεράκτιες εταιρίες. Είναι μέλος του ΟΗΕ και του ΠΟΕ ενώ είναι η 5^η πιο πλούσια χώρα της Αφρικής.
14. **Σεϋχέλλες:** βρίσκονται στον Ινδικό ωκεανό και αποτελούνται από 115 νησιά. Έχουν έκταση 455 τ. χλμ. και πληθυσμό 87.476 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκαν από την Αγγλία το 1976. Οικονομικά βασίζονται κυρίως στον τουρισμό (30% του πληθυσμού απασχολείται σε τουριστικές επιχειρήσεις) και την αλιεία. Παρόλα αυτά χαρακτηρίζεται από ένα υπέρογκο κατά κεφαλήν δημόσιο χρέος, το μεγαλύτερο στον κόσμο (800 εκ. δολάρια, 175% του ΑΕΠ) ενώ είναι και το μικρότερο κράτος στον κόσμο που εκδίδει δικό του νόμισμα.
15. **Τόνγκα:** κράτος στο νότιο Ειρηνικό με έκταση 748 τ. χλμ. και πληθυσμό 104.000 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Αγγλία το 1970. Είναι το μοναδικό νησιωτικό κράτος στον κόσμο που δεν γνώρισε επίσημη αποικιοκρατία. Αποτελείται από 170 νησιά και η οικονομία της βασίζεται στη γεωργία και τον τουρισμό.
16. **Τουβαλού:** βρίσκεται στον κεντρικό Ειρηνικό και αποτελείται από 9 κοραλλιογενείς βραχονησίδες. Έχει έκταση 26 τ.χλμ. και πληθυσμό 12.373 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Αγγλία το 1978. Η οικονομία της χώρας βασίζεται κυρίως στην εξωτερική βοήθεια και την αλιεία, και κυρίως στα δικαιώματα αλιείας παραχωρεί το Τουβαλού σε τρίτες χώρες. Έσοδα επίσης αποκομίζει από τη διάθεση διαδικτυακών ονομάτων χώρου. Δε διαθέτει καθόλου φυσικούς πόρους ενώ αντιμετωπίζει έντονο το πρόβλημα της βύθισής του λόγω της κλιματικής αλλαγής, καθώς ο μέσος όρος υψομέτρου πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας δεν ξεπερνά τα 5 μέτρα.
17. **Τρινιντάντ και Τομπάγκο:** χώρα στην Καραϊβική με έκταση 5.128 τ.χλμ. και πληθυσμό 1.229.953 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Αγγλία το 1962. Αποτελείται από δύο κύρια νησιά, το Τρινιντάντ και το Τομπάγκο και από 21 μικρότερα. Παρουσιάζει ιδιαίτερα αυξημένο τουριστικό κλάδο και το μεγαλύτερο μέρος του εθνικού εισοδήματός του προέρχεται από τις τουριστικές επιχειρήσεις.
18. **Τζαμάικα:** κράτος στην Καραϊβική θάλασσα με έκταση 10.991 τ.χλμ. και πληθυσμό 2.825.928 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκε το 1962 από την Αγγλία και η οικονομία της βασίζεται στον τουρισμό και ένα μικρό μέρος στην αλιεία. Το 1982, στην πόλη Μοντέγκο Μπαιν της Τζαμάικα υπεγράφη η Σύμβαση για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, μετά το τέλος των εργασιών της UNCLOS III.
19. **Φιλιππίνες:** βρίσκεται στο δυτικό Ειρηνικό ωκεανό και αποτελείται από 7.107 νησιά. Έχει έκταση 300.000 τ.χλμ. και πληθυσμό 97.976.603 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκε από τις ΗΠΑ το 1946. Διαθέτει σημαντικά κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου ενώ το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ασχολείται με την αλιεία, όπου είναι ιδιαίτερα οργανωμένη. Είναι μία από τις πιο ανεπτυγμένες, οικονομικά

μόνο, χώρες του Ειρηνικού αλλά έχει χαμηλό Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, εξαιτίας της κοινωνικής και της πολιτικής υποβάθμισης. Μαζί με το Βατικανό αποτελούν τις μοναδικές χώρες στον κόσμο όπου απαγορεύεται το διαζύγιο.

20. **Φίτζι:** αρχιπελαγικό κράτος του Ειρηνικού ωκεανού με έκταση 18.270 τ.χλμ. και πληθυσμό 944.720 κατοίκους. Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Αγγλία το 1970. Περιλαμβάνει 322 νησιά ενώ κατοικούνται μόνο τα 106. Αποτελούν μία από τις πιο ανεπτυγμένες οικονομίες στον Ειρηνικό ωκεανό με πλούσιους φυσικούς πόρους, μεγάλα αποθέματα αλιείας και ιδιαίτερης ομορφιάς δάση. Στηρίζεται επίσης κατά πολύ στον τουρισμό και την ανεπτυγμένη βιομηχανία ζάχαρης. Το 2006 η χώρα αντιμετώπισε πραξικόπημα που ανέτρεψε το προηγούμενο καθεστώς και μέχρι σήμερα την εξουσία κατέχουν οι πραξικοπηματίες αυτοί.

Από τα παραπάνω παρατηρούμε ότι τα κράτη αυτά ανήκουν, με ελάχιστες εξαιρέσεις, στην κατηγορία των αναπτυσσόμενων κρατών ενώ ανάμεσά τους βρίσκονται τα μικρότερα κράτη στον κόσμο σε έκταση και πληθυσμό⁴². Τα χαρακτηριστικά αυτά επισείουν όμως και αρκετές επιπτώσεις για την οικονομική και κοινωνική τους πρόοδο, λόγος που κατέστησε τις ευνοϊκές ρυθμίσεις, που οι κύριοι εκπρόσωποί τους (Φιλιππίνες-Ινδονησία) διεκδικούσαν, κάτι παραπάνω από απαραίτητες ζωτικές. Το βασικότερο πρόβλημα της ομάδας αυτής των κρατών συνίσταται σε αυτό που αντιμετωπίζουν γενικά τα αναπτυσσόμενα κράτη, που δεν είναι άλλο από την οικονομική ύφεση και την υπανάπτυξη του πληθυσμού τους. Υπάρχει όμως και ένα επιπρόσθετο χαρακτηριστικό, το οποίο διαφοροποιεί αυτομάτως τα αρχιπελαγικά κράτη από οποιαδήποτε άλλη κατηγορία κρατών και ταυτόχρονα καθίσταται σοβαρό πρόβλημα. Αυτό, όπως θα αναλυθεί εκτενώς και παρακάτω, είναι τα διάσπαρτα εδάφη που συναποτελούν ένα αρχιπελαγικό κράτος, γνώρισμα που δυσχεραίνει την επικοινωνία, τις μεταφορές, τον τουρισμό, την επιβολή της δημόσιας τάξης και άρα, τελικά, την ίδια την οικονομική τους ανάπτυξη. Η μεγάλη επιφάνεια που καλύπτουν τα ύδατα τους, επίσης, χωρίς την κατάλληλη εκμετάλλευση, αποτελεί και αυτή ένα σοβαρό εμπόδιο στην συνολική, αειφόρο, ανάπτυξη των κρατών αυτών. Και εδώ γεννάται το ερώτημα: τα αρχιπελαγικά κράτη, τελικά, υπό το καθεστώς αυτό, έλυσαν τα προβλήματά τους ή απέκτησαν περισσότερα; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό σίγουρα δεν μπορεί να είναι ούτε εύκολη ούτε σαφής. Το μόνο σίγουρο είναι ότι με τους κατάλληλους χειρισμούς, όπως θα δούμε και στη συνέχεια, θα μπορούσαν σίγουρα να λύσουν πολλά από αυτά.

⁴² Το μικρότερο κράτος στον κόσμο

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης Αρχιπελαγικών κρατών⁴³

<u>ΚΡΑΤΟΣ</u>	<u>Δείκτης</u> <u>Ανθρώπινης</u> <u>Ανάπτυξης</u>	<u>Παγκόσμια</u> <u>Κατάταξη</u>
1. Αντίγκουα & Μπαρμπούντα	0,717	85
2. Άγιος Βικέντιος	0,764	60
3. Βανουάτου	0,617	125
4. Γρενάδα	0,748	67
5. Ινδονησία	0,617	124
6. Κομόρες	0,433	163
7. Κιριμπάτι	0,632	122
8. Μαλδίβες	0,661	109
9. Μπαχάμες	0,771	53
10. Παπούα-Νέα Γουινέα	0,466	153
11. Νησιά Μάρσαλ	-	-
12. Νήσοι Σολομώντα	0,510	142
13. Πράσινο Ακρωτήριο	0,568	133
14. Σεϋχέλλες	0,773	52
15. Τόνγκα	0,704	90
16. Τουβαλού	-	-
17. Τρινιντάντ & Τομπάγκο	0,760	62

⁴³ Ο ΔΑΑ είναι ένας μεικτός δείκτης που συνδυάζει ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα προκειμένου να καθορίσει το γενικότερο επίπεδο ανάπτυξης μιας χώρας. Όσο περισσότερο πλησιάζει τη μονάδα ο δείκτης αυτός, τόσο πιο ανεπτυγμένο είναι ένα κράτος
<http://hdr.undp.org/en/mediacentre/news/title,15493,en.html>

18. Τζαμάικα	0,727	79
19. Φιλιππίνες	0,644	102
20. Φίτζι	0,688	100

Κεφ. 3: Τα αρχιπελαγικά κράτη στη Σύμβαση του 1982

Η Τρίτη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας τερμάτισε τις εργασίες της το Δεκέμβριο του 1982 με κύριο συμβατικό αποτέλεσμα τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας ή κατά το κοινώς λεγόμενο Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίν. Η Σύμβαση αυτή αφιερώνει το έκτο μέρος της στις ρυθμίσεις για τα αρχιπελαγικά κράτη, ικανοποιώντας έτσι τις επιτακτικές απαιτήσεις των κρατών αυτών για διακριτική μεταχείριση, με στόχο την απάλειψη των οικονομικών ανισοτήτων σε σχέση με τα υπόλοιπα –ανεπτυγμένα– κράτη του πλανήτη. Οι προσπάθειες της συμμαχίας των αρχιπελαγικών κρατών τελικά απέδωσαν τα μέγιστα και η Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίν κάνει σαφή διαχωρισμό των αρχιπελαγικών κρατών από τα νησιωτικά. Στο Μέρος VIII (άρθρο 121), τα νησιά ορίζονται ως *μία φυσικά σχηματισμένη περιοχή ξηράς που περιβρέχεται από ύδατα και βρίσκονται πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, ακόμα και κατά τη μέγιστη παλίρροια*. Πιο προηγμένα, η Σύμβαση ορίζει το αρχιπέλαγος ως *ένα ενιαίο και αδιαίρετο γεωγραφικό σύνολο χώρου που περιλαμβάνει ταυτόχρονα νησιωτικά εδάφη, τμήματα νησιών, παρακείμενα ύδατα και άλλα φυσικά στοιχεία* ενώ ως αρχιπελαγικό κράτος χαρακτηρίζεται *το κράτος που αποτελείται αποκλειστικά από ένα ή περισσότερα συμπλέγματα νησιών ή/και αρχιπελάγη, τα οποία νομικά και πολιτικά αποτελούν μία αδιαίρετη εδαφική οντότητα, η οποία στηρίζεται παράλληλα και σε όλα τα συμπληρωματικά της έννοιας του αρχιπελάγους στοιχεία (άρθρο 46)*. Το σημαντικό διακριτικό στοιχείο στην περίπτωση αυτή είναι ότι τα παρεμβάλλοντα ύδατα μεταξύ των νησιών που συναποτελούν ένα αρχιπελαγικό κράτος συνδέονται άρρηκτα με την ηπειρωτική έκταση και δεν αποτελούν τμήματα της ανοιχτής θάλασσας ενώ βασική προϋπόθεση για την υπαγωγή ενός νησιωτικού κράτους στο καθεστώς του αρχιπελαγικού είναι η αδιαίρετη πολιτική, οικονομική και γεωγραφική ενότητα των νησιών που το απαρτίζουν. Αν δεν επετύγχαναν την ρύθμιση την ρύθμιση αυτή τα αρχιπελαγικά κράτη, τότε τα ύδατα μεταξύ των νησιών τους, πέρα από την αιγιαλίτιδα και τη συνορεύουσα ζώνη που όλα τα νησιά δικαιούνται⁴⁴, το υπόλοιπο υδάτινο τμήμα θα ανήκε στην ανοιχτή θάλασσα και συνεπακόλουθα δεν θα

⁴⁴ Article 46:

«For the purposes of this Convention: (a) "archipelagic State" means a State constituted wholly by one or more archipelagos and may include other islands; (b) "archipelago" means a group of islands, including parts of islands, interconnecting waters and other natural features which are so closely interrelated that such islands, waters and other natural features form an intrinsic geographical, economic and political entity, or which historically have been regarded as such.»

δικαιούνται ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα. Ως εκ τούτου, προκύπτει ότι πλέον ένα αρχιπελαγικό κράτος δεν ορίζεται μόνο από τον νομικό και πολιτικό έλεγχο των νησιωτικών εδαφών του αλλά και από τα παρακείμενα στα εδάφη αυτά ύδατα. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, μέχρι την υπογραφή της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίν το 1982, υπήρχαν ήδη διεθνώς 32 αρχιπελαγικά κράτη⁴⁵ ενώ μόνο ένα από τα σημερινά αρχιπελαγικά κηρύχθηκε ανεξάρτητο μετά τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης το 1982⁴⁶, τα οποία εκτείνονται στα 25 μεγάλα αρχιπελάγη που υπάρχουν παγκοσμίως⁴⁷.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία συνθέτουν το λεγόμενο «αρχιπελαγικό δόγμα», όρος που έκανε την πρώτη του εμφάνιση στο Σύνταγμα των Φιλιππίνων το 1973, όπου και αναφέρεται το εξής: «η εθνική επικράτεια των Φιλιππίνων περιλαμβάνει το αρχιπέλαγος των Φιλιππίνων με όλα τα νησιά και τα ύδατα που εμπεριέχονται σε αυτό και όλα τα άλλα εδάφη που ανήκουν στις Φιλιππίνες....»⁴⁸. Το σκεπτικό αυτό, που έκτοτε άρχισε να χρησιμοποιείται από πληθώρα νησιωτικών κρατών που αποτελούνταν από παραπάνω από ένα νησιά, με σκοπό την αναγνώρισή τους ως αρχιπελαγικά ενώ υποδήλωνε σαφώς ότι τα ύδατα που εμπερικλείονταν μεταξύ των νησιών αυτών ανήκαν στα χωρικά ύδατα και όχι στην ανοιχτή θάλασσα. Δίνεται έμφαση έτσι στην ενότητα εδάφους και νερού ορίζοντας το αρχιπέλαγος ως ομάδα νησιών περικυκλούμενα από ύδατα ή σαν ένα σώμα νερού διάσπαρτο με νησιά. Για το σκοπό αυτό, απαιτείται οι γραμμές βάσεις που θα χαραχθούν να συνδέουν γτα κατάλληλα σημεία των απομακρυσμένων νησιών ώστε να περικλεισθούν όλα όλα τα νησιά στο αρχιπέλαγος. Τα ύδατα ένθεν των γραμμών βάσης, ανεξάρτητα από το εύρος τους, θεωρούνται χωρικά ύδατα.

Μετά την υπογραφή της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίν, τα αρχιπελαγικά κράτη που μετείχαν στην UNCLOS III κατέγραψαν μία μεγάλη επιτυχία στον τομέα της κατοχύρωσης ζωτικών δικαιωμάτων τους. Η Σύμβαση τα κατακύρωσε ως μία ιδιαίτερη κατηγορία κρατών, με δικαιώματα και προνόμια που ελάχιστες κρατικές οντότητες κατείχαν. Αναγνώριζε νομικά το αρχιπέλαγος, την έννοια του αρχιπελαγικού κράτους ενώ της προσέδιδε και κάποια ιδιάζοντα χαρακτηριστικά, τα οποία θα δούμε στη συνέχεια στο επόμενο κεφάλαιο. Από αυτό το σημείο ακριβώς όμως ξεκινούν τα προβλήματα. Το βασικότερο από αυτά που είχαν να επιλύσουν πλέον τα κράτη αυτά, μετά την υπογραφή της Σύμβασης, ήταν η νομική και τεχνική χάραξη των ιδιαίτερων γραμμών βάσης, δικαίωμα που τους έδινε κατ’

⁴⁵ Αναγνωρισμένα μόνο γεωγραφικά και γεωλογικά και όχι νομικά

⁴⁶ Νήσοι Μάρσαλ

⁴⁷ Αζόρες, Αιγαίο, Αλεούτιες νήσοι, Αντίλες, Αρχιπέλαγος Αλεξάνδρου, Αρχιπέλαγος Σολεντινάμε, Αρχιπέλαγος Μπίσμαρκ, Βαλεαρίδες Νήσοι, Βερμούδες, Βρετανικά Νησιά, Γη του Πυρός, Γκαλάπαγκος, Ιαπωνικό αρχιπέλαγος, Κανάρια νησιά, Μαδέρα, Μπαχάμες, Νέα Ζέμλια, Νέα Καληδονία, Νησιά Φερόες, Νησιά Φίτζι, Νησιά Φόκλαντ, Παρθένες νήσοι, Πολυνησία, Σεϋχέλλες, Φιλιππίνες

⁴⁸ “...the national territory comprises the Philippines archipelago with all the islands and waters embraced therein and all the other territories belonging to the Philippines”

αποκλειστικότητα η σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίου. Πριν περάσουμε, όμως, σε αυτό το κομμάτι, ας δούμε την αντίδραση των κρατών αυτών, όταν το τελικό κείμενο της Σύμβασης κατέληξε στα χέρια τους για υπογραφή. Σύμφωνα με το άρθρο 310⁴⁹ της Σύμβασης, τα κράτη διατηρούν το δικαίωμα να κάνουν Δηλώσεις που αφορούν στην εφαρμογή της Σύμβασης τη στιγμή της υπογραφής, της επικύρωσης ή της προσχώρησης, που δεν θα στοχεύουν όμως στην εξαίρεση από τη Σύμβαση ή από μέρη της ή στην τροποποίηση των νομικών της προβλέψεων ενώ το αντίστοιχο άρθρο 287⁵⁰ δίνει το δικαίωμα στα κράτη, κατά τη στιγμή της υπογραφής, επικύρωσης ή προσχώρησης, να προβούν σε Δηλώσεις που θα συγκεκριμενοποιούν τα *fora* επίλυσης των διαφορών που δέχονται. Ακόμα, το άρθρο 298 επιτρέπει στα κράτη να εξαιρεθούν από την εφαρμογή των υποχρεωτικών διαδικασιών διευθέτησης διαφορών και να δεχθούν μόνο ορισμένες κατηγορίες διαφορών που θα υπόκεινται σε διευθέτηση⁵¹.

Κεφ. 4: Η καθιέρωση του αρχιπελαγικού κράτους: χαρακτηριστικά και ιδιότητες

Αρχιπελαγικό κράτος, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, είναι το κράτος εκείνο που αποτελείται εξ ολοκλήρου από ένα ή περισσότερα συμπλέγματα νησιών, εντός μιας θαλάσσιας περιοχής που καλείται αρχιπέλαγος, όπως αναφέρεται στο Μέρος IV άρθρο 46. Στο επόμενο άρθρο, η Σύμβαση προσπαθεί να ρυθμίσει το σημαντικότερο ίσως πρόβλημα που παρουσιάστηκε κατά τις συζητήσεις για τη θέσπιση του καθεστώτος των αρχιπελαγικών κρατών, αυτό της χάραξης των αρχιπελαγικών γραμμών βάσης. Η Σύμβαση αναγνωρίζει σαφώς όλες τις ζώνες εθνικής δικαιοδοσίας στο αρχιπελαγικό κράτος, οπότε καθίσταται μείζον θέμα η χάραξη των γραμμών βάσης για τον καθορισμό των ζωνών αυτών. Αρχικά, τα κράτη αυτά υποστήριξαν ότι οι γραμμές αυτές πρέπει να χαραχθούν ξεκινώντας από τα ακραία σημεία των αιγιαλίτιδων ζωνών των πλέον απομακρυσμένων νησιών του αρχιπελαγικού συμπλέγματος, προεκτείνοντας έτσι το καθεστώς των αρχιπελαγικών κρατών πέραν αυτών των νησιωτικών κρατών ως συμπληρωματικό αυτού. Η άποψη αυτή όμως δεν μπορούσε σαφώς να γίνει αποδεκτή από τα ισχυρά αλιευτικά και ναυτικά κράτη καθώς έτσι θα περιέρχονταν στη δικαιοδοσία των αρχιπελαγικών κρατών τεράστιες θαλάσσιες εκτάσεις με συνέπεια την οικονομική ισχυροποίηση των εν λόγω κρατών και τη συρρίκνωση των δικαιωμάτων των υπόλοιπων κρατών. Έτσι, τελικά, η Σύμβαση κατέληξε σε μία συμβιβαστική των δύο πλευρών ρύθμιση, η οποία ορίζει ότι οι αρχιπελαγικές γραμμές βάσης καθορίζονται από τη νοητή σύνδεση των σημείων των πλέον απομακρυσμένων νησιών και υφάλων, που περιορίζεται όμως από γεωγραφικές και γεωμετρικές προϋποθέσεις. Η πρώτη, γεωγραφική, προϋπόθεση αφορά στη σχέση εμβαδού ξηράς και θάλασσας, η οποία δεν πρέπει να ξεπερνά τη

⁴⁹ Άρθρο 310

⁵⁰ Άρθρο 287

⁵¹ Άρθρο 298

σχέση 1:1 ή 9:1 και ούτε να παρεκκλίνει σημαντικά από το γενικότερο περίγραμμα του αρχιπελάγους. Ο γεωμετρικός όρος, από την άλλη, προβλέπει ότι οι γραμμές βάσης αυτές δεν μπορούν να υπερβαίνουν τα 100 ν.μ. ή έστω τα 125 ν.μ., αν δεν ξεπερνούν το 3% του συνόλου των ευθειών γραμμών βάσης (ΕΓΒ) ενώ δεν πρέπει επίσης να παρεμποδίζουν την αιγιαλίτιδα ζώνη ή την ΑΟΖ άλλων κρατών προς την ανοιχτή θάλασσα.

Όσον αφορά τώρα στις ζώνες εθνικής δικαιοδοσίας των αρχιπελαγικών κρατών, η Σύμβαση του 1982 αναγνωρίζει σε αυτά όλες τις αντίστοιχες ζώνες που προβλέπονται γενικά για τα κράτη ενώ επιπροσθέτως ρυθμίζει και το καθεστώς των υδάτων που παρεμβάλλονται μεταξύ των νησιωτικών εδαφών, των αποκαλούμενων πλέον αρχιπελαγικών υδάτων. Τα εσωτερικά ύδατα στην περίπτωση των αρχιπελαγικών κρατών χαράσσονται όπως ακριβώς προβλέπεται για όλες τις κατηγορίες κρατών ενώ ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στο νομικό καθεστώς των αρχιπελαγικών αυτών νερών. Η μεγάλη διαφοροποίηση που προέκυψε σε αυτό το σημείο σχετίζεται με τη μη ένταξη των αρχιπελαγικών υδάτων αυτών στο καθεστώς των εσωτερικών υδάτων, παρά τις επίμονες απαιτήσεις των αρχιπελαγικών κρατών αλλά, αντίθετα προς ικανοποίηση των μεγάλων ναυτικών και αλιευτικών δυνάμεων, τα αρχιπελαγικά ύδατα διέπονται από ένα ειδικό καθεστώς. Αρχικά, μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι πρόκειται για το καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης, καθώς στα ύδατα αυτά τα αρχιπελαγικά κράτη απολαμβάνουν των ίδιων δικαιωμάτων, τόσο στο βυθό και στο υπέδαφός του όσο και στους πόρους που περιλαμβάνουν. Στην ουσία όμως πρόκειται για ένα πιο διευρυμένο καθεστώς, λόγω έκτασης, εφόσον το αρχιπελαγικό κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα εντός των αρχιπελαγικών υδάτων άσχετα από την απόσταση των αρχιπελαγικών νερών από τις ακτές ενώ η αιγιαλίτιδα ζώνη κανονικά περιορίζεται στα 12 ν.μ. εντός των υδάτων αυτών αναγνωρίζονται, ωστόσο, δύο ειδικά δικαιώματα προς τα τρίτα κράτη. Το πρώτο είναι αυτό των παραδοσιακών δικαιωμάτων αλιείας, υπό δύο προϋποθέσεις όμως: πρώτον, την δικαιολογημένη αίτηση του τρίτου κράτους για χρήση του δικαιώματος αυτού και δεύτερον, τη διμερή συμφωνία με το αρχιπελαγικό κράτος, στην οποία θα ορίζονται σαφώς και ρητώς οι όροι, οι προϋποθέσεις και οι μέθοδοι της άσκησης του δικαιώματος της παραδοσιακής αλιείας. Το δεύτερο σχετικό δικαίωμα αφορά στην υποχρέωση του αρχιπελαγικού κράτους να σέβεται τα ήδη τοποθετημένα καλώδια και αγωγούς, αν αυτά δεν προσεγγίζουν τις ακτές.

Σχετικά τώρα με τη διέλευση ξένων πλοίων από την αιγιαλίτιδα ζώνη και τα αρχιπελαγικά ύδατα, η Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίου αναγνωρίζει στα πλοία (και αντίστοιχα στα αεροσκάφη) τρίτων κρατών, αφενός το παραδοσιακό δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης από την αιγιαλίτιδα ζώνη ενός αρχιπελαγικού κράτους, όπως ακριβώς περιγράφεται γενικά η διέλευση αυτή για όλα τα παράκτια κράτη ενώ αφετέρου δίνει στα τρίτα κράτη και τα πλοία τους το δικαίωμα της λεγόμενης αρχιπελαγικής διέλευσης από τα αρχιπελαγικά ύδατα ενός τέτοιου κράτους.

Όπως προαναφέρθηκε, τα αρχιπελαγικά κράτη κατέβαλαν κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να θεωρηθούν τα αρχιπελαγικά ύδατα εσωτερικά νερά. Όταν

διαπίστωσαν όμως ότι δεν μπορούσαν να πείσουν τη διεθνή κοινότητα για κάτι τέτοιο, τότε ανέκρουσαν πρύμναν και υποστήριξαν ότι τα αρχιπελαγικά νερά θα πρέπει να διέπονται από το καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης και η διέλευση από αυτά να ρυθμίζεται από αυτές τις αντίστοιχες που ισχύουν για τη διέλευση από την αιγιαλίτιδα ζώνη. Γρήγορα αντιλήφθηκαν όμως ότι μία τέτοια ρύθμιση θα αποδυνάμωνε την απαίτηση για μία αμιγώς περιγεγραμμένη αιγιαλίτιδα ζώνη και έτσι, τελικά, η Σύμβαση θα υιοθετήσει ένα διπλό λειτουργικό σύστημα σχετικά με τις διελεύσεις τρίτων κρατών από τα ύδατα των αρχιπελαγικών κρατών. Αρχικώς, τα τρίτα κράτη διατηρούν το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης από την αιγιαλίτιδα ζώνη των κρατών αυτών, όπως αυτή ισχύει για όλα τα κράτη⁵². Το καθεστώς αυτό είναι απολύτως ταυτόσημο με το αντίστοιχο που ισχύει γενικά στο Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας με τις ίδιες προϋποθέσεις αναστολής παροχής του συγκεκριμένου δικαιώματος να ισχύει ως έχει⁵³. Όπως κάθε παράκτιο κράτος μπορεί να αναστείλει το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης των πλοίων των τρίτων κρατών από την αιγιαλίτιδα ζώνη του για λόγους δημόσιας ασφάλειας, έτσι μπορεί ακριβώς και ένα αρχιπελαγικό κράτος για τους ίδιους λόγους να απαγορεύσει σε ξένο πλοίο να διασχίσει την αιγιαλίτιδα ζώνη του, υπό μία αυστηρή προϋπόθεση όμως, που ισχύει γενικά: η απαγόρευση αυτή να μην συνιστά διακριτική μεταχείριση μεταξύ ξένων πλοίων και άρα κρατών.

Το δεύτερο καινοτόμο δικαίωμα που αναγνωρίζει η Σύμβαση στα πλοία ξένων κρατών είναι αυτό της αρχιπελαγικής διέλευσης. Η αρχιπελαγική διέλευση δεν αφορά μόνο στη διέλευση από τα αρχιπελαγικά ύδατα αλλά επεκτείνεται και στην αιγιαλίτιδα ζώνη μεταξύ αρχιπελαγικών υδάτων και ανοιχτής θάλασσας ή ΑΟΖ. Εν προκειμένω, κάθε αρχιπελαγικό κράτος έχει τη δυνατότητα να καθορίσει συγκεκριμένους θαλάσσιους διαδρόμους (και αντίστοιχα αεροδιαδρόμους στον υπερκείμενο αυτών των υδάτων αέρα) εντός των οποίων τα ξένα πλοία (και αεροσκάφη) υποχρεούνται να πλέουν συνεχώς, απρόσκοπτα και ταχέως. Το καθεστώς αυτό προσιδιάζει, τεχνικά και νομικά, με αυτό της διέλευσης από τα διεθνή στενά και πιο συγκεκριμένα με αυτό της διαμετακόμισης ή της πορείας (transit passage). Τα νομικά χαρακτηριστικά του δικαιώματος της αρχιπελαγικής διέλευσης πλοίων (και αεροσκαφών) που έρχονται από την αιγιαλίτιδα ζώνη ή την ΑΟΖ και επιθυμούν, μέσω της αιγιαλίτιδας ζώνης ή της ΑΟΖ, να κατευθυνθούν σε άλλο σημείο της ανοιχτής θάλασσας ή της ΑΟΖ, ορίζονται και περιγράφονται στο άρθρο 53, παρ. 3⁵⁴ ενώ στο ίδιο σημείο ορίζονται και οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες ασκείται το δικαίωμα αυτό. Αυτές συνίστανται αφενός στην υποχρέωση του αρχιπελαγικού κράτους έναντι τρίτων κρατών η διέλευση αυτή να πραγματοποιείται χωρίς κανένα εμπόδιο ενώ αφετέρου, από την πλευρά των ξένων πλοίων, αυτά υποχρεούνται στη διέλευση με αποκλειστικό σκοπό τη συνεχή και ταχεία διέλευση.

⁵² Άρθρο 38

⁵³ Άρθρο 25, παρ. 2

⁵⁴ Άρθρο 53, παρ.3

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τις παραπάνω θαλάσσιες οδούς τα αρχιπελαγικά κράτη τις χαράζουν υπό το φως των προβλέψεων του άρθρ. 53, παρ. 4 και στη λογική της ασφαλούς διενέργειας της διεθνούς ναυσιπλοΐας, ώστε η τελευταία να καθίσταται εκτός από ασφαλής και λειτουργική. Οι δρόμοι αυτοί ορίζονται από συνεχείς αξονικές γραμμές συνδέουσες τα σημεία εξόδου και εισόδου αυτών. Ταυτόχρονα, τα πλοία που χρησιμοποιούν τους θαλάσσιους αυτούς διαδρόμους δεν πρέπει να παρεκκλίνουν περισσότερο από 25 ν.μ. από τις γραμμές αυτές και υπό την προϋπόθεση ότι δεν πλέουν σε απόσταση από τις ακτές μικρότερη από το 1/10 της απόστασης που χωρίζει τα πλησιέστερα σημεία των νησιών που βρίσκονται κατά μήκος ενός θαλάσσιου τέτοιου διαδρόμου. Παρόλα αυτά, σε περίπτωση που ένα αρχιπελαγικό κράτος δεν έχει καθορίσει θαλάσσιους διαδρόμους για την αρχιπελαγική διέλευση, τότε τα ξένα πλοία έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν τους συνήθεις διαδρόμους που χρησιμοποιούνται στη διεθνή ναυσιπλοΐα, εφόσον το δικαίωμα στην αρχιπελαγική διέλευση και η απρόσκοπτη διενέργεια της διεθνούς ναυσιπλοΐας γενικότερα δεν αναστέλλονται. Συμπερασματικά, θα μπορούσε να πει κανείς ότι το δικαίωμα της αρχιπελαγικής διέλευσης καθιέρωσε την ισορροπία ανάμεσα στην –ελεγχόμενη- ελεύθερη ναυσιπλοΐα και τη διασφάλιση των αναγκών ασφάλειας των αρχιπελαγικών κρατών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Δικαιώματα τρίτων κρατών στα αρχιπελαγικά ύδατα⁵⁵

<u>Δραστηριότητα</u>	<u>Δικαίωμα</u>
Ναυσιπλοΐα	- τα ξένα πλοία απολαμβάνουν το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης μέσα από τα αρχιπελαγικά ύδατα, αλλά αυτό μπορεί να ανασταλεί για λόγους εθνικής (άρθρα 52, 54 Σύμβασης) -οι καθορισμένες θαλάσσιες λεωφόροι πρέπει να γίνονται σεβαστές (άρθρο 53, παρ. 11). Σε αυτές τις λεωφόρους, τα ξένα πλοία έχουν το δικαίωμα της αρχιπελαγικής διέλευσης (άρθρο 53, παρ. 2) - το δικαίωμα στη διέλευση δεν πρέπει να εμποδίζεται ή να αναστέλλεται χωρίς λόγο (άρθρα 54, 44) - πρέπει να τηρούνται τα σχέδια διαχωρισμού της κυκλοφορίας (άρθρο 53, παρ. 11)
Υπέρπτηση	Τα ξένα αεροσκάφη έχουν το δικαίωμα της υπέρπτησης αλλά πρέπει να ακολουθούν τους προκαθορισμένους αεροδιαδρόμους (άρθρο 53, παρ. 2). Πρέπει επίσης να τηρούν τους διεθνείς κανονισμούς αεροπλίας και να επικοινωνούν μέσω των επίσημα καθορισμένων συχνοτήτων (άρθρο 54, υποπαρ. 3)
Αλιεία	Μπορεί να καθορισθεί με συμφωνία- τα αρχιπελαγικά κράτη πρέπει να παραχωρούν παραδοσιακά δικαιώματα αλιείας (άρθρο 51)

⁵⁵ www.bernaerts-sealaw.com\ARCHIPELAGIC.doc

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Επιστημονική έρευνα	Η συμφωνία του αρχιπελαγικού κράτους είναι απαραίτητη (άρθρο 54)
Υποθαλάσσια καλώδια	Τα ξένα κράτη έχουν δικαιώματα μόνο επί των ήδη τοποθετημένων καλωδίων (άρθρο 51)
Εξόρυξη	Τα ξένα κράτη δεν έχουν κανένα δικαίωμα εξόρυξης επί των
Περιβαλλοντική νομοθεσία και εφαρμογή	Το αρχιπελαγικό κράτος μπορεί να υιοθετήσει νόμους και κανονισμούς ώστε να θέσει σε ισχύ διεθνείς συμβάσεις για την παρεμπόδιση, τη μείωση και τον έλεγχο της θαλάσσιας ρύπανσης στις θαλάσσιες λεωφόρους (άρθρο 54, άρθρο 42, υποπαρ. 1β). Η διέλευση έξω από τα αρχιπελαγικά νερά θεωρείται διέλευση στα χωρικά ύδατα (άρθρο 52)

Κεφ. 5: Πολιτικο-οικονομικές διαστάσεις του καθεστώτος των αρχιπελαγικών κρατών

5.1 Εξερεύνηση και εκμετάλλευση θαλάσσιων πόρων

Παγκοσμίως σήμερα, το καθεστώς του αρχιπελαγικού κράτους απολαμβάνουν είκοσι (20) κράτη⁵⁶. Αυτά ως παράκτια γενικά κράτη απολαμβάνουν όλων των δικαιωμάτων και προνομίων που προβλέπει η Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίν και ως εκ τούτου διαθέτουν εσωτερικά ύδατα, αιγιαλίτιδα ζώνη, συνορεύουσα ζώνη, ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα. Συνορεύουσα και Αποκλειστική Οικονομική ζώνη, βέβαια, έχουν μεν το δικαίωμα να χαράξουν αλλά πρέπει πρώτα να τις διακηρύξουν, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες ζώνες εθνικής δικαιοδοσίας τις οποίες απαιτείται απλώς να χαράξουν, χωρίς προηγούμενη διακήρυξή τους. Ένα άλλο χαρακτηριστικό επίσης των αρχιπελαγικών κρατών αποτελεί το γεγονός ότι όλα ανήκουν στην κατηγορία των αναπτυσσόμενων κρατών ή ακόμα και στα ελάχιστα ανεπτυγμένα κράτη (EAX-Least Developed Countries), σύμφωνα με τις εκθέσεις και τους δείκτες του ΟΗΕ⁵⁷. Αυτό, αυτομάτως, σημαίνει ότι τα κράτη αυτά έχουν αυξημένες αναπτυξιακές ανάγκες και απαιτήσεις εξεύρεσης πόρων για την οικονομική τους μεγέθυνση, με όρους πάντα αειφόρου ανάπτυξης. Με δεδομένα τα γεωγραφικά τους χαρακτηριστικά αλλά και με τα προνόμια που τους αναγνωρίζει η Σύμβαση του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας, τα αρχιπελαγικά κράτη διαθέτουν τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης, κυρίως μέσω της ΑΟΖ, καθώς πρόκειται, ως επί το πλείστον, για αλιευτικά κράτη και κράτη που στηρίζονται στα αλιεύματα για την κάλυψη των επισιτιστικών αναγκών των πληθυσμών τους, αλλά και μέσω της εκμετάλλευσης των πόρων της υφαλοκρηπίδας τους.

Κάθε κράτος, έτσι και τα αρχιπελαγικά, διαθέτει απόλυτα κυριαρχικά δικαιώματα επί της ΑΟΖ τους⁵⁸ που συνίστανται στην εκμετάλλευση, διατήρηση και

⁵⁶ Βλ. Πίνακα 1

⁵⁷ <http://www.un.org/en/mdg/summit2010/>

⁵⁸ Άρθρο 56

διαχείριση των βιολογικών και μη φυσικών πόρων για οικονομικούς αποκλειστικούς σκοπούς. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι εντός της ΑΟΖ, όπου αυτή είναι διακηρυγμένη, το αντίστοιχο κράτος διαθέτει το απόλυτο δικαίωμα να εκμεταλλεύεται και να διαχειρίζεται τα αλιεύματα που υπάρχουν εκεί. Η προοπτική αυτή μπορεί, δυνητικά, να δώσει, σε πολλές περιπτώσεις, ένα ιδιαίτερα προσοδοφόρο οικονομικά εφελτήριο για την ανάπτυξη των αρχιπελαγικών χωρών, εν προκειμένω.

Με βάση τις ρυθμίσεις των άρθρων 46 και 47, Μέρος IV της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίν, το καθεστώς του αρχιπελαγικού κράτους απολαμβάνουν μόνο είκοσι (20) νησιωτικά κράτη, όπως είδαμε και παραπάνω, τα οποία είναι: η Αντίγκουα-Μπαρμπούντα, ο Άγιος Βικέντιος και Γρεναδίνες, το Βανουάτου, η Γρενάδα, η Ινδονησία, οι Κομόρες, το Κιριμπάτι, οι Μαλδίβες, οι Μπαχάμες, η Παπούα-Νέα Γουινέα, οι νήσοι Μάρσαλ, η νήσος Σολομώντα, το Πράσινο Ακρωτήριο, οι Σεϋχέλλες, οι νήσοι Τόγκα, το Τουβαλού, το Τρινιντάντ και Τομπάγκο, η Τζαμάικα, οι Φιλιππίνες και οι νήσοι Φίτζι. Τα κράτη αυτά συνολικά έχουν έκταση 2.781.580 τ.χλμ ενώ αντίστοιχα η συνολική έκταση της ΑΟΖ τους ανέρχεται στα 20.816.632 τ. χλμ. Τα δύο αυτά αριθμητικά στοιχεία, που μαθηματικά έχουν σχέση 1/10, δηλώνουν ότι, αν και τα αρχιπελαγικά συγκαταλέγονται στα μικρότερα κράτη του κόσμου από πλευράς ηπειρωτικής έκτασης, ταυτόχρονα διαθέτουν τεράστιες εκτάσεις αποκλειστικής οικονομικής ζώνης. Η ΑΟΖ προσφέρει τη δυνατότητα σε κάθε παράκτιο ή νησιωτικό κράτος να εκμεταλλευθεί όλους τους φυσικούς πόρους που περιλαμβάνονται στη θαλάσσια μάζα στα νερά της ζώνης αυτής, κυρίως δε τα αλιεύματα. Αυτό σημαίνει ότι, μέσω της ΑΟΖ, πολλά κράτη έχουν εκ προοιμίου εξασφαλίσει ένα σημαντικό εισόδημα για την εθνική τους οικονομία από την εκμετάλλευση της ΑΟΖ, κυρίως μέσω των ιχθύων. Και αυτό αποτελεί σίγουρα μία ενδιαφέρουσα προοπτική για τα κράτη που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα οικονομικά προβλήματα, όπως είναι τα αρχιπελαγικά, καθώς, με εξαίρεση τις Φιλιππίνες και την Ινδονησία, όλα τα υπόλοιπα συγκαταλέγονται μεταξύ των οικονομικά ασθενέστερων, φτωχότερων δηλαδή, χωρών του κόσμου. Σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Γεωργίας και Τροφίμων (FAO)⁵⁹, η παγκόσμια θαλάσσια αλιευτική παραγωγή ανέρχεται στα 78,9 εκ. τόνους ενώ ο παγκόσμιος πληθυσμός χρειάζεται για διατροφή περίπου 130,8 εκ. τόνους. Τα αλιευτικά προϊόντα βρίσκονται ανάμεσα στα πιο εμπορικά εκμεταλλεύσιμα προϊόντα, με όρους διεθνούς εμπορίου, καθώς, ενώ το 1976 εξαγόταν το 25% των παγκόσμιων αλιευτικών προϊόντων, το ποσοστό αυτό άγγιξε το 38% το 2012, ενώ την ίδια περίοδο το εισόδημα από την εμπορία αλιευμάτων από 8 δις δολάρια έφτασε τα 102 δις δολάρια⁶⁰. Παγκόσμιος ηγέτης στην αγορά αλιείας αναδεικνύεται, με διαφορά, η Κίνα, η οποία διαχειρίζεται το 12% της συνολικής παγκόσμιας ποσότητας, που σημαίνει ότι αποκόμισε περίπου 13,3 δις δολάρια το 2010 και 17,1 δις δολάρια το 2011. Ακολουθούν άλλες ανεπτυγμένες χώρες όπως οι Η.Π.Α., η Νορβηγία, ο

⁵⁹ Στοιχεία FAO

⁶⁰ Πτώση 2011-2012: σημειωτέον ότι το 2011 και 2012, δεδομένου ότι η παγκόσμια οικονομία εισήχθη σε ύφεση, την ίδια κατεύθυνση ακολούθησε και το εμπόριο ιχθύων. Σε αυτό συνέβαλε, εκτός της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, και η αύξηση των εξόδων παραγωγής και μεταφοράς

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Καναδάς και το Ηνωμένο Βασίλειο. Από τις υψηλές, ή έστω από τις μεσαίες, θέσεις της παγκόσμιας κατάταξης αλιευτικής παραγωγής και εμπορίας απουσιάζουν εντελώς όλες οι αναπτυσσόμενες χώρες και κυρίως τα αρχιπελαγικά κράτη, που μας αφορούν εν προκειμένω. Οι αλιευτικές βιομηχανίες των αναπτυσσόμενων χωρών βασίζονται, σε μεγάλο ποσοστό, στις ανεπτυγμένες χώρες, όχι μόνο ως χώρες προορισμού των εξαγωγών τους, ως αγορές δηλ. για τα προϊόντα τους, αλλά και ως προμηθευτές τους για την τοπική κατανάλωση ή για τις βιομηχανίες επεξεργασίας των αλιευμάτων. Ένα μεγάλο μερίδιο των εξαγωγών αυτών αποτελείται από τα μεταποιημένα αλιευτικά προϊόντα που παρασκευάζονται από εισαγωγές ωμών ψαριών, τα οποία και επαναεξάγονται από τις χώρες πρώτης εισαγωγής. Το 2010, το 39% των εισαγωγών αλιευμάτων που προερχόταν από τις αναπτυσσόμενες χώρες, ουσιαστικά προερχόταν πρωτογενώς από ανεπτυγμένες χώρες. Φαίνεται λοιπόν ότι μία σημαντική πηγή εσόδων για πολλές αναπτυσσόμενες χώρες δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί, για λόγους που θα αναφέρουμε στη συνέχεια.

Οι είκοσι αρχιπελαγικές χώρες που αποτελούν το επίκεντρο του παρόντος πονήματος, γεωγραφικά, όπως αναφέραμε ήδη, ανήκουν στην ευρύτερη περιοχή της Καραϊβικής και του Ειρηνικού-Ινδικού ωκεανού, με τις πιο φτωχές εξ αυτών να βρίσκονται στην περιοχή του Ειρηνικού, της νοτιοανατολικής Ασίας και της Ωκεανίας.

Πιο συγκεκριμένα, ας δούμε αναλυτικότερα, κατά κράτος, στον παρακάτω πίνακα τη σχέση έκτασης εδάφους και έκτασης ΑΟΖ⁶¹:

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Σχέση έκτασης εδάφους –έκτασης ΑΟΖ αρχιπελαγικών κρατών

ΚΡΑΤΟΣ	ΕΚΤΑΣΗ (τ. χλμ.)	ΑΟΖ (τ.χλ.)	ΣΧΕΣΗ
1. Αντίγκουα & Μπαρμπούντα	442	110.089	249:1
2. Άγιος Βικέντιος	389	36.302	93:1
3. Βανουάτου	12.189	662.251	54:1
4. Γρενάδα	344	27.426	80:1
5. Ινδονησία	919.440	6.159.032	670:1
6. Κομόρες	2.235	163.752	73:1

⁶¹ Από τον Πίνακα λείπουν τα στοιχεία για το νησιά Τόνγκα καθώς δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για την έκταση της ΑΟΖ τους

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

7. Κιριμπάτι	726	3.444	5:1
8. Μαλδίβες	298	923.322	3099:1
9. Μπαχάμες	13.943	634.715	45:1
10. Παπούα-Νέα Γουινέα	462.840	2.402.288	5:1
11. Νησιά Μάρσαλ	181	1.990.530	10998:1
12. Νήσοι Σολομώντα	28.896	1.598.477	55:1
13. Πράσινο Ακρωτήριο	4.033	800.561	199:1
14. Σεϋχέλλες	455	1.336.559	2937:1
15. Τουβαλού	26	749.790	146:1
16. Τρινιντάντ & Τομπάγκο	5.130	74.199	14:1
17. Τζαμάικα	10.991	258.137	23:1
18. Φιλιππίνες	300.000	1.590.780	5:1
19. Φίτζι	18.274	1.282.978	70:1

Από τον παραπάνω πίνακα εξάγεται σχεδόν αυτόματα το εντυπωσιακό συμπέρασμα ότι η σχέση έκτασης –ΑΟΖ των κρατών αυτών παρουσιάζει μία τεράστια ανισορροπία με συνέπειες όχι πάντοτε ευνοϊκές για τα ίδια. Η πιο ισορροπημένη σχέση συναντάται στο Κιριμπάτι, στην Παπούα-Νέα Γουινέα και τις Φιλιππίνες, όπου ανέρχεται στο 5:1, ενώ, στο αντίθετο άκρο συναντάμε τις Μαλδίβες με σχέση 3099:1, τις Σεϋχέλλες με σχέση 2937:1 και τα νησιά Μάρσαλ με 10998:1. Με μία πρώτη σκέψη θα μπορούσε να θεωρήσει κανείς ότι μία τέτοια σχέση που υποδηλώνει τεράστιες εκτάσεις ΑΟΖ είναι απολύτως ευνοϊκή και συμφέρουσα για ένα κράτος αφού σημαίνει ότι έχει στη διάθεσή του μεγαλύτερες εκτάσεις προς εκμετάλλευση. Αυτό όμως δεν συμβαίνει στην πραγματικότητα. Μεγάλη ΑΟΖ δεν συνεπάγεται απαραίτητα και μεγαλύτερο όφελος, καθώς τα εν λόγω κράτη διαθέτουν ταυτόχρονα και ένα άλλο χαρακτηριστικό: συγκαταλέγονται στα φτωχότερα του κόσμου, όπως φανερώνει και ο επόμενος Πίνακας με την Παγκόσμια κατάταξη των χωρών αυτών σύμφωνα με Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν τους⁶².

⁶² <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/0,,menuPK:476823~pagePK:64165236~piPK:64165141~theSitePK:469372,00.html>

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Παγκόσμια κατάταξη αρχιπελαγικών κρατών κατά ΑΕΠ

<u>ΚΡΑΤΟΣ</u>	<u>Θέση κατά ΑΕΠ⁶³</u>
1. Αντίγκουα & Μπαρμπούντα	164
2. Άγιος Βικέντιος	174
3. Βανουάτου	172
4. Γρενάδα	173
5. Ινδονησία	18
6. Κομόρες	176
Κιριμπάτι	185
8. Μαλδίβες	160
9. Μπαχάμες	128
10. Παπούα-Νέα Γουινέα	126
11. Νησιά Μάρσαλ	184
12. Νήσοι Σολομώντα	171
13. Πράσινο Ακρωτήριο	158
14. Σεϋχέλλες	169
15. Τόγκα	180
16. Τρινιντάντ & Τομπάγκο	95
17. Τζαμάικα	103
18. Φιλιππίνες	47
19. Φίτζι	148

⁶³ Λείπει το Τουβαλού καθώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία

Εξαιρουμένων της Ινδονησίας και των Φιλιππίνων, όλα τα υπόλοιπα κράτη κατατάσσονται στα φτωχότερα του κόσμου και ο παράγοντας αυτός αν συνδυαστεί με την μεγάλη ΑΟΖ τους έχει ακριβώς τα αντίθετα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Τα κράτη αυτά, ακριβώς λόγω της δεινής τους οικονομικής θέσης, στερούνται των βασικών δυνατοτήτων εκμετάλλευσης των θαλάσσιων πόρων και όταν αυτό γίνεται αφορά μόνο τοπικές δραστηριότητες και μόνο για διατροφή εντόπιων πληθυσμών. Στα κράτη αυτά δεν παρατηρούνται οργανωμένα συστήματα αλιευτικών στόλων και αλιείας ώστε να δημιουργούνται ανάλογες βιομηχανίες παραγωγής και εμπορίας ιχθυαλιευμάτων. Η οργάνωση αυτή περιορίζεται μόνο σε μικρούς αλιευτικούς στόλους των ντόπιων ψαράδων με τα αλιεύματα να περιορίζονται στην κάλυψη των διατροφικών αναγκών αυτών των πληθυσμών. Ταυτόχρονα, η μεγάλη έκταση της ΑΟΖ, σε αυτές τις περιπτώσεις, δημιουργεί και ένα επιπρόσθετο πρόβλημα. Η ελλιπής οργάνωση των κυβερνήσεων των κρατών αυτών και έλλειψη χρημάτων σε συνδυασμό με την έλλειψη επαρκούς ανθρώπινου δυναμικού για την εξασφάλιση της συμμόρφωσης με τους κανόνες και τους κανονισμούς ασφαλείας, η απουσία των εγκαταστάσεων και των βοηθημάτων ναυσιπλοΐας, καθώς και η έλλειψη ενός κατάλληλου συστήματος διαχείρισης κυκλοφορίας πλοίων έχει ως αποτέλεσμα την πληθώρα παραβάσεων και παραβιάσεων σε επίπεδο αλιείας με τη λαθραλιεία στα νερά αυτά να αγγίζει επίπεδα ρεκόρ. Καταλήγουν έτσι τα κράτη αυτά να χάνουν τους φυσικούς πόρους που συμπεριλαμβάνονται στην ΑΟΖ τους αλλά τα έσοδα από την εκμετάλλευση αυτή να πηγαίνουν σε ξένα «χέρια». Τα κράτη προσπαθεί διαρκώς να βελτιώσουν το ρεκόρ της ασφάλειας και της αποτελεσματικότητας του κλάδου της ναυτιλίας, αλλά και οι απαιτήσεις των πόρων για τη διαχείριση των τεράστιων εκτάσεων νερού κάθε χώρας είναι μια εξαιρετικά δύσκολη πρόκληση.

Το παραπάνω πρόβλημα, ωστόσο, επιτείνει και ο βαθμός διαφθοράς που χαρακτηρίζει τις πολιτικές ηγεσίες των κρατών αυτών. Σύμφωνα με τη Διεθνή Διαφάνεια⁶⁴ και την Έκθεση της του 2011⁶⁵ για την Παγκόσμια Διαφάνεια, τα αρχιπελαγικά κράτη, στην πλειοψηφία τους, βαθμολογούνται με βαθμό 5 και κάτω και αυτό λόγω του σαθρού πολιτικού τους συστήματος, που βασίζεται κυρίως στις πελατειακές σχέσεις, καθώς και στις άναρχες δομές της δημόσιας διοίκησής τους, χαρακτηριστικά που επιτρέπουν το χρηματισμό δημοσίων λειτουργών όχι μόνο από εγχώριους παράγοντες αλλά και από εξωτερικούς, με έντονα τα αποτελέσματα και στον τομέα των δικαιωμάτων χρήσης νερού και θαλασσίων εκτάσεων. Παρά λοιπόν τις τεράστιες εκτάσεις Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης που απολαμβάνουν τα αρχιπελαγικά κράτη, ελάχιστα οφέλη-οικονομικά κυρίως- αποκομίζουν από την εκμετάλλευσή των εκτάσεων αυτών, φθάνοντας και στην περιβαλλοντική καταστροφή και φθορά της βιοποικιλότητας, πολλές φορές. Συγκεντρωμένα, τα

⁶⁴ <http://www.transparency.org>

⁶⁵ http://issuu.com/transparencyinternational/docs/annual_report_2011_en?mode=window&backgroundColor=%23222222

προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα αρχιπελαγικά κράτη σχετικά με την εκμετάλλευση των πόρων της ΑΟΖ τους είναι:

- Τεράστιες εκτάσεις θαλάσσιας μάζας
- Έλλειψη τεχνολογίας και τεχνογνωσίας
- Έλλειψη νομικών-κανονιστικών ρυθμίσεων
- Τεράστιος αριθμός αλιέων και έλλειψη επαγγελματιών
- Συγκρουόμενοι θεσμοί και διατάξεις
- Μειωμένη οικονομική ισχύς
- Σαθρό πολιτικό σύστημα

Τα οποία, με τη σειρά τους οδηγούν:

- Στην αδυναμία αποτελεσματικού ελέγχου της θάλασσας
- Σε άναρχη εκμετάλλευση με αποτέλεσμα την μείωση των αποθεμάτων, κυρίως των ιχθυαλιευμάτων
- Μη εφαρμογή των νόμων και των Συμβάσεων
- Την εισχώρηση τρίτων στις πλούσιες οικονομικά περιοχές αυτές χωρίς αυτοί να αποδίδουν τα αναλογούντα ποσά στις εγχώριες οικονομίες των κρατών αυτών (λόγω απουσίας ελέγχου και κανονιστικού πλαισίου και διαφθοράς των αρχών)
- Και τελικά, στην οικονομική εξαθλίωση και μη ανάπτυξη των κρατών αυτών ενώ διαθέτουν ένα πρώτης τάξεως οικονομικό εργαλείο για το σκοπό αυτό.

Σχετικά τώρα με την απώλεια της βιοποικιλότητας και πιο συγκεκριμένα των αλιευμάτων, ιδίως στην περιοχή του Ειρηνικού ωκεανού, όπου τα περισσότερα αρχιπελαγικά κράτη βρίσκονται εγκατεστημένα, πρέπει να σημειώσουμε ότι σε αυτήν ακριβώς την περιοχή συναντώνται (ή συναντώνταν), ίσως, οι μεγαλύτερες ποσότητες αλιευμάτων λόγω των τεράστιων και αραιοκατοικημένων θαλάσσιων εκτάσεων που έδιναν χώρο στα αλιεύματα να αναπτυχθούν. Η Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίου ασχολείται ενδελεχώς με τη διαχείριση των θαλάσσιων αποθεμάτων ιχθύων, τόσο σε απόσταση 200 ναυτικών μιλίων εντός των αποκλειστικών οικονομικών ζωνών αλλά και στην ανοικτή θάλασσα. Σύμφωνα με τις διατάξεις της⁶⁶, τα κράτη πρέπει να διαχειρίζονται τα αλιευτικά αποθέματα έτσι ώστε να αποδίδουν τη βέλτιστη αξιοποίηση και αυτός ο στόχος πρέπει να επιτευχθεί με την υιοθέτηση μέτρων διαχείρισης με βάση τη μέγιστη βιώσιμη απόδοση. Υπάρχουν διεθνή νομικά κείμενα, πέρα από τη Σύμβαση, που επιβάλλουν αυτήν την υποχρέωση στα κράτη και αυτά είναι:

- Ατζέντα 21: Το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών δράσης που εγκρίθηκε από την Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED) (1992),

⁶⁶ Μέρος VII, άρθρα 116-120

- Κώδικας συμπεριφοράς του FAO για μία υπεύθυνη αλιεία (Κώδικας Δεοντολογίας) (1995),
- Συμφωνία για την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας της 10ης Δεκεμβρίου 1982 σχετικά με τη διατήρηση και τη διαχείριση των Αλληλοεπικαλυπτόμενων και των άκρως Μεταναστευτικών Ειδών (1995)
- Δήλωση Ρέικιαβικ για την Υπεύθυνη Αλιεία στο Θαλάσσιο Οικосύστημα (2001) συμπεριλαμβανομένων των κατευθυντήριων γραμμών του FAO (Τεχνικές
- για την εφαρμογή μιας οικοσυστημικής προσέγγισης στον τομέα της αλιείας (EFA) (2003), και
- Ρυθμίσεις που προέκυψαν από την Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για την Αειφόρο Ανάπτυξη και τα Σχέδια Εφαρμογής που υιοθετήθηκαν σε αυτή (2002).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων κρατών που, θα λέγαμε, εκμεταλλεύονται με λάθος τρόπο, εκούσια ή ακούσια, τους πόρους της ΑΟΖ αποτελούν πέντε από τα αρχιπελαγικά κράτη, τα νησιά Φίτζι, οι Φιλιππίνες, η Ινδονησία, τα νησιά Σολομώντα και οι Μαλδίβες. Τα Φίτζι αποτελούνται από περίπου 844 νησιά και περίπου τα 106 από αυτά κατοικούνται. Το κύριο αρχιπέλαγος έχει συνολική έκταση περίπου 18.333 τετραγωνικά χιλιόμετρα ενώ η ΑΟΖ έχει έκταση 1,26 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα. Η αλιεία στα Φίτζι είναι η ευθύνη του Υπουργείου Γεωργίας, Αλιείας και Δασών και υπάρχουν τέσσερις σημαντικοί επιμέρους τομείς της αλιευτικής βιομηχανίας. Πρώτον, υπάρχει μια μεγάλης κλίμακας αλιευτική βιομηχανία που περιλαμβάνει την Εταιρεία Αλιείας Ειρηνικού (PAFCO), η οποία δραστηριοποιείται στην κονσερβοποιία τόνου, αλιεία με παραγάδι τόνου από διεθνείς και εγχώριους αλιευτικούς στόλους και μια βιομηχανία βαθέων υδάτων. Δεύτερον, ο μικρής κλίμακας τομέας της αλιείας είναι μια σημαντική πηγή της εγχώριας προσφοράς απασχόληση, προσφέροντας θέσεις εργασίας και μειώνοντας έτσι την ανεργία. Τρίτον, ο αλιευτικός τομέας προσφέρει αλιεύματα για εγχώρια κατανάλωση και τέλος, αποτελεί μία προοπτική ανάπτυξης της υδατοκαλλιέργειας. Τα σημαντικά προβλήματα σχετικά με την αλιεία που αντιμετωπίζουν τα Φίτζι περιλαμβάνουν μείωση της κερδοφορίας της εγχώριας αλιείας τόνου, πτώση σε αποθέματα ιχθύων των υφάλων, μείωση ειδών, μείωση της ποιότητας του οικοσυστήματος, λόγω καταστροφής των ενδιαιτημάτων από βυθοκορήσεις και φυσικά η ρύπανση. Παρά το ότι τα Φίτζι ήταν από τις πρώτες χώρες που υπέγραψαν τη Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίν και τη Συμφωνία του 1995 και έχει σημειώσει ρεκόρ στην τυπική συμμόρφωση με τις διατάξεις για τα διεθνή μέσα αλιείας, δεν έχει δημιουργήσει ένα ικανοποιητικό εσωτερικό πλέγμα νομικών διατάξεων για την προστασία των αποθεμάτων της θάλασσας. Είναι χαρακτηριστικό ότι η μόνη αναφορά στη διατήρηση των αποθεμάτων ιχθύων γίνεται σε μία Πράξη του 1977,μ με ορισμό που έχει παρθεί, σχεδόν αυτολεξεί, από τη Σύμβαση 1982. Έτσι, ουσιαστικά για τα Φίτζι η διατήρηση και διαχείριση των αποθεμάτων αλιευμάτων έχει μικρή πρακτική εφαρμογή καθώς επίσης η κυβέρνηση αδυνατεί συνεχώς να επιβάλλει τα

ανώτατα όρια σύλληψης αλιευμάτων, αν και τα θέτει με αυστηρά κριτήρια που αφορούν τις εγγώριες αναπτυξιακές επιδιώξεις της κυβέρνησης, τις ανάγκες των αυτοχθόνων, τις Συστάσεις της Επιτροπής Αλιείας Νότιου Ειρηνικού.

Η Ινδονησία αποτελείται από περίπου 13.667 νησιά με μια συνολική έκταση 1,9 εκατ. τετραγωνικών χιλιομέτρων και ΑΟΖ με έκταση 3,1 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα. Ο τομέας της αλιείας στην Ινδονησία περιλαμβάνει τόσο μικρής κλίμακας εμπορικές επιχειρήσεις που τις διαχειρίζονται εντόπιοι αλιείς για κάλυψη αναγκών διαβίωσης (περίπου το 94 τοις εκατό του κλάδου) και μία μεγάλης κλίμακας αλιευτική βιομηχανία η οποία συμβάλλει περισσότερο στην αξία του δολαρίου. Περισσότερο από το ήμισυ του αλιευτικού στόλου της Ινδονησίας χρησιμοποιεί μη-μηχανοκίνητα σκάφη. Ο FAO έχει υπολογίσει ότι πάνω από το 80 τοις εκατό των αλιέων της Ινδονησίας και οι οικογένειές τους έχουν καθαρό εισόδημα κάτω από το εθνικό όριο φτώχειας ενώ γύρω από μεγάλες πόλεις, όπως η Ιάβα, παρατηρούνται φαινόμενα υπερεκμετάλλευσης καθώς μεγάλοι πληθυσμοί έχουν συγκεντρωθεί εκεί και έχουν δημιουργήσει υψηλή ζήτηση. Η κεντρική κυβέρνηση της Ινδονησίας έχει την εξουσία να χορηγήσει άδειες αλιείας άδειες για τα μεγάλα αλιευτικά σκάφη ενώ οι επαρχιακές κυβερνήσεις χορηγούν μόνο για αντίστοιχα μικρά. Τα πρώτα, ωστόσο, δεν έχουν περιορισμούς στις ποσότητες και τους τρόπους αλιείας ενώ δεν εφαρμόζουν κανένα μέτρο περιβαλλοντικής προστασίας και προφύλαξης, εφόσον δεν είναι υποχρεωμένα σε κάτι τέτοιο. Αναφορά στη διαχείριση και τη διατήρηση των θαλάσσιων αποθεμάτων γίνεται και εδώ μόνο μία φορά, στο Σύνταγμα της Ινδονησίας (άρθρο 33), το οποίο προβλέπει ότι η κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση των πόρων της Ινδονησίας με σκοπό το μεγαλύτερο όφελος για την χώρα. Στην πράξη, δύο συγκεκριμένα προβλήματα αποδυναμώνουν την αποτελεσματικότητα αυτού του καθεστώτος διαχείρισης. Πρώτον και κύριον, το αρμόδιο Υπουργείο είναι γνωστό για τη χορήγηση αδειών αλιείας χωρίς να λαμβάνει υπόψη γνωμοδοτήσεις εμπειρογνομόνων και δεύτερον, χωρίς ιδιαίτερες μελέτες, δίνονται συνεχώς δυνατότητες επέκτασης της αλιείας, αρκεί να μην υπερβαίνουν οι ποσότητες που αλιεύονται τα ανώτατα όρια διατήρησης των αποθεμάτων.

Το αρχιπέλαγος των Φιλιππίνων αποτελείται από 7.107 νησιά και καταλαμβάνει συνολική έκταση περίπου 300.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Η συνολική θαλάσσια περιοχή, συμπεριλαμβανομένης της ΑΟΖ, είναι περίπου 2,2 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα. Το 2000, οι Φιλιππίνες κατετάγησαν ενδέκατες μεταξύ των κορυφαίων χωρών παραγωγής ιχθύων στον κόσμο και συνεισέφερε περίπου 2,1 τοις εκατό της συνολικής παραγωγής ψαριών παγκοσμίως. Η θαλάσσια αλιεία περιλαμβάνει τόσο την «δημοτική αλιεία» όσο και την "Εμπορική αλιεία». Ερασιτεχνική αλιεία δεν υπάρχει στις Φιλιππίνες ενώ η Δημοτική αλιεία λειτουργεί σε δημοτικά νερά που ορίζονται στον Κώδικα Τοπικής Κυβέρνησης και δίνει ρητά το δικαίωμα της προτιμησιακής χρήσης των δημοτικών υδάτων στους δημοτικούς αλιείς και τις οργανώσεις τους. Επιπλέον, μικρές και μεσαίου μεγέθους αλιευτικές επιχειρήσεις επιτρέπεται να λειτουργούν εντός των ορίων από 10,1 έως 15 χλμ. δημοτικών υδάτων, με την επιφύλαξη του περιορισμού από την οικεία τοπική

κυβέρνηση. Πρωταρχικός στόχος της κυβέρνησης είναι η εφαρμογή, εκμετάλλευση, διαχείριση, ανάπτυξη, συντήρηση και προστασία των αποθεμάτων με κύριο μέλημα την κάλυψη των επισιτιστικών αναγκών του πληθυσμού. Στην πράξη, η αποτελεσματική εφαρμογή της στρατηγικής διατήρησης των αλιευμάτων απαιτεί αυξημένα επίπεδα εκπαίδευσης (από το εθνικό στο τοπικό επίπεδο) που με τη σειρά της απαιτεί χρηματοδότηση και διάδοση των πληροφοριών, πράγμα όμως που δε συμβαίνει και έτσι παρατηρείται εκτεταμένη υπεραλιεία με πεπαλαιωμένα μέσα που επιφέρει καταστροφικά αποτελέσματα στις ποσότητες των ιχθυαλιευμάτων.

Τα Νησιά Σολομώντα είναι ένα αρχιπέλαγος που αποτελείται από πολλές εκατοντάδες νησιά με συνολική έκταση 28.446 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Μόνο το 1% της γης είναι καλλιεργήσιμο και η αλιεία αποτελεί μία αυξημένης σημασίας βιομηχανία, δεδομένου ότι η ΑΟΖ που διαθέτει το κράτος ανέρχεται στο 1,4 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα. Η ετήσια κατανάλωση αλιευμάτων κατά άτομο υπολογίζεται περίπου στα 47,9 κιλά ψαριών, καθιστώντας τους κατοίκους των νησιών αυτών στους μεγαλύτερους παγκόσμιους καταναλωτές των ψαριών στο, ενώ η κυβέρνηση ταυτόχρονα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις εξαγωγές ψαριών ως πηγή ξένου συναλλάγματος. Με νομοθετική πράξη του 1998, καθιερώνεται και νομικά η διαχείριση και διατήρηση των αλιευτικών αποθεμάτων, με κύρια συνιστώσα την ορθή εκμετάλλευση των αποθεμάτων αυτών και την αποφυγή της υπεραλιείας, καθώς οι επισιτιστικές ανάγκες των κατοίκων καλύπτονται κατά το μεγαλύτερο μέρος από τους πόρους της θάλασσας. Στην πράξη αυτή προβλέπονται επίσης και πολλά αναπτυξιακά σχέδια διαχείρισης των αλιευμάτων αλλά η πολυπλοκότητά τους τα καθιστά ανεφάρμοστα σε πολλές περιπτώσεις και ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει, σε αυτήν περίπτωση, το κράτος αυτό είναι η εύθραυστη ισορροπία μεταξύ της οικονομικής εκμετάλλευσης των θαλάσσιων πόρων και της προστασίας της θαλάσσιας βιοποικιλότητας, ζωτικής σημασίας και τα δύο. Το αποτέλεσμα είναι και εδώ να υπάρχει ένα αρκετά μεγάλο φάσμα νομικών ρυθμίσεων για τη διαχείριση και διατήρηση των αλιευμάτων, σε σημείο πολυνομίας θα έλεγε κανείς, αλλά η ανάγκη για τροφή και οικονομικές απολαβές από τους ντόπιους αλιευτικούς πληθυσμούς τις καθιστούν ανεφάρμοστες.

Με δεδομένη την πολιτική αστάθεια και την οικονομική ύφεση που αντιμετωπίζουν τα παραπάνω πέντε κράτη, που χαρακτηρίζουν σε μεγάλο βαθμό και τα υπόλοιπα αρχιπελαγικά, παρατηρούμε ότι, παρά την δυνατότητα εκμετάλλευσης τεράστιων εκτάσεων θαλάσσιας μάζας και την ύπαρξη αντίστοιχων νομικών καθεστώτων, η ΑΟΖ παραμένει ανεκμετάλλευτη καθώς δεν προσφέρει στα κράτη αυτά την δυνατότητα για σφαιρική ανάπτυξη, οικονομική, πολιτική και περιβαλλοντική, και οι όποιες προοπτικές ανάπτυξης χάνονται στα γενικά πολιτικά συμφέροντα και την διατροφική ανάγκη των ντόπιων πληθυσμών, στοιχεία που δεν προσφέρουν στην εθνική οικονομία και αφήνουν, πολλές φορές, την ΑΟΖ έρμαιο στις διαθέσεις ισχυρών γειτόνων. Πολλές μελέτες στα κράτη αυτά έχουν αποδείξει ότι οι όποιες στρατηγικές εκμετάλλευσης των πόρων της ΑΟΖ αλλά και της διατήρησης των αποθεμάτων της δεν εφαρμόζονται ή εφαρμόζονται σε περιορισμένα είδη και

παρά τις πιέσεις της διεθνούς κοινότητας, τα αρχιπελαγικά αυτά κράτη περιορίζονται σε άχρωμες νομικές κινήσεις, παραβλέποντας την ουσία που δεν είναι άλλη από την εξοικονόμηση εσόδων μέσω της ορθής εκμετάλλευσης της ΑΟΖ, δικαίωμα που τους αναγνωρίζει ρητά η Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίν και μάλιστα με υποχωρήσεις στους περιορισμούς για λόγους διατήρησης των αποθεμάτων καθώς τους προσδίδει και το χαρακτηριστικό της ανάγκης για οικονομική ανάκαμψη. Η λύση θα μπορούσε να αναζητηθεί κυρίως στην πολιτική σταθερότητα, στην ενίσχυση των ελέγχων για εγχώριες αλλά και εξωτερικές παραβιάσεις του δικαιώματος εκμετάλλευσης της ΑΟΖ, στην προσαρμογή των κατοίκων στα νέα φιλοπεριβαλλοντικά μέσα αλιείας καθώς και στην εκπαίδευσή τους με σκοπό τη βιώσιμη εκμετάλλευση των πόρων της θαλάσσιας αυτής περιοχής. Με τους τρόπους αυτούς, ίσως, τα εκατομμύρια χρήματος που βρίσκονται κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας θα μπορούσαν να βγουν στην επιφάνεια και να συμβάλλουν στην οικονομική ανάκαμψη και τη βελτίωση των βιοτικού επιπέδου των κατοίκων, με κοινό παρονομαστή όλων αυτών βέβαια το σεβασμό στο θαλάσσιο περιβάλλον και τους πόρους του.

5.2. Εξερεύνηση και εκμετάλλευση υποθαλάσσιων πόρων

Το Μέρος VI της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίν για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας αφιερώνεται στην περιοχή της Υφαλοκρηπίδας και τις ρυθμίσεις καθορισμού και εκμετάλλευσής της. Η Σύμβαση ορίζει την υφαλοκρηπίδα μέχρι το εξωτερικό άκρο του υφαλοπλαισίου του βυθού του παράκτιου κράτους ή μέχρι το ανώτατο όριο των 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης. Ως γνωστόν, η υφαλοκρηπίδα αφορά μόνο στην περιοχή του βυθού και του υπεδάφους του, επί των οποίων το παράκτιο κράτος απολαμβάνει πλήρη και αποκλειστικά δικαιώματα εκμετάλλευσης. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η υφαλοκρηπίδα, γεωλογικά, συμπίπτει, τις περισσότερες φορές, με την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη με μόνη διαφορά το νομικό τους περιεχόμενο, καθώς η ΑΟΖ περιλαμβάνει μόνο τα υπερκείμενα του βυθού ύδατα εντός των ορίων της. Μία άλλη διαφορά των δύο αυτών θαλάσσιων ζωνών είναι ότι η υφαλοκρηπίδα περιέρχεται στο παράκτιο κράτος αυτόματα με την αποδοχή της Σύμβασης του 1982 σε αντίθεση με την ΑΟΖ που πρέπει προηγουμένως να διακηρυχθεί από το κράτος ώστε να μπορεί αυτό να ασκήσει τα δικαιώματά του σχετικά με την εκμετάλλευση των πόρων της, χωρίς βέβαια να θίγει αντίστοιχα δικαιώματα όμορων ή απέναντι κρατών. Η σημασία της υφαλοκρηπίδας έγκειται στον τεράστιο φυσικό πλούτο που κρύβει και κυρίως στους υδρογονάνθρακες (πετρέλαιο και φυσικό αέριο) που τις περισσότερες φορές ανιχνεύονται σε μεγάλες ποσότητες ικανές να στηρίξουν ολόκληρες οικονομίες. Τη δυνατότητα αυτή έχουν σαφώς και τα αρχιπελαγικά κράτη καθώς η Σύμβαση του 1982 αναγνωρίζει σε αυτά όλες τις θαλάσσιες ζώνες εθνικής δικαιοδοσίας, άρα και την υφαλοκρηπίδα. Ο παρακάτω πίνακας μας δείχνει αναλυτικά την έκταση της υφαλοκρηπίδας των αρχιπελαγικών κρατών, όπου παρατηρούμε ότι δεν παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της μεγάλης δυσαναλογίας έκτασης- υφαλοκρηπίδας, όπως είδαμε στην περίπτωση της ΑΟΖ και

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

αυτό, στις περισσότερες περιπτώσεις, λόγω της γεωμορφολογίας των βυθών των κρατών αυτών και κυρίως λόγω θέσης του υφαλοπλαισίου. Παρόλα αυτά όμως, παρατηρείται αρκετά μεγάλη διαφορά σε αυτή τη σχέση υπέρ της υφαλοκρηπίδας και η κοινή λογική θα όριζε, ίσως, ότι τα κράτη αυτά, εκμεταλλευόμενα τις μεγάλες αυτές εκτάσεις υφαλοκρηπίδας τους, θα μπορούσαν να εξοικονομήσουν αστρονομικά ποσά προς όφελος της εθνικής τους οικονομίας και να βγουν από το τέλμα της φτώχειας και της εξαθλίωσης που τα χαρακτηρίζει.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Έκταση υφαλοκρηπίδας αρχιπελαγικών κρατών

ΚΡΑΤΟΣ	ΕΚΤΑΣΗ (τ. χλμ.)	ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ (τ.χλ.)
1. Αντίγκουα & Μπαρμπούντα	442	4.128
2. Άγιος Βικέντιος	389	1.561
3. Βανουάτου	12.189	11.483
4. Γρενάδα	344	2.237
5. Ινδονησία	919.440	2.039.381
6. Κομόρες	2.235	1.526
7. Κιριμπάτι	726	7.523
8. Μαλδίβες	298	34.538
9. Μπαχάμες	13.943	106.323
10. Παπούα-Νέα Γουινέα	462.840	191.256
11. Νησιά Μάρσαλ	181	18.411
12. Νήσοι Σολομώντα	28.896	36.282
13. Πράσινο Ακρωτήριο	4.033	5.591
14. Σεϋχέλλες	455	36.063
15. Τουβαλού	26	3.575

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

16. Τρινιντάντ & Τομπάγκο	5.130	25.284
17. Τζαμάικα	10.991	9.802
18. Φιλιππίνες	300.000	272.921
19. Φίτζι	18.274	47.705

Όταν αναφερόμαστε στην υφαλοκρηπίδα και τους πόρους της, εννοούμε κυρίως υδρογονάνθρακες (πετρέλαιο και φυσικό αέριο) καθώς και διάφορα άλλα ορυκτά, κάποια εκ των οποίων παρουσιάζουν έντονο οικονομικό ενδιαφέρον. Με βάση τα στοιχεία του Οργανισμού Πετρελαιοπαραγωγικών Κρατών (OPEC)⁶⁷, από τα αρχιπελαγικά κράτη μόνο η Ινδονησία ήταν μέλος του Οργανισμού αυτού με ετήσια παραγωγή 3.990 εκατομμύρια βαρέλια⁶⁸, στοιχείο που την κατέτασσε μάλιστα στις χαμηλότερες θέσεις μεταξύ των πετρελαιοπαραγωγικών κρατών-μελών της⁶⁹. Γενικά, οι έρευνες έχουν αποδείξει ότι η περιοχή του Ειρηνικού κυρίως (αλλά και της Καραϊβικής), όπου τοποθετούνται τα αρχιπελαγικά κράτη, δε διαθέτει μεγάλες ποσότητες υδρογονανθράκων ενώ μεγαλύτερες είναι οι ποσότητες άλλων ορυκτών που κείτονται στον βυθό του ωκεανού αυτού, οι οποίες, όπως και οι υδρογονάνθρακες, για διάφορους λόγους παραμένουν ανεκμετάλλευτες. Παρά την μικρή δυνατότητα παραγωγής –άρα και εξαγωγής– πετρελαίου που έχουν αυτά τα κράτη, η εξάρτησή τους από το ορυκτό αυτό παραμένει μεγάλη, γεγονός που δε βοηθά στην οικονομική τους ανάπτυξη και τα καθηλώνει στην εξάρτηση από κοστοβόρες εισαγωγές πετρελαίου για να καλύψουν τις ανάγκες τους. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη CIA⁷⁰, η ποσότητα των αποθεμάτων, της παραγωγής και της κατανάλωσης πετρελαίου σε αυτά τα κράτη διαμορφώνεται ως εξής, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα :

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Δεδομένα πετρελαϊκής εκμετάλλευσης στα αρχιπελαγικά κράτη

<u>ΚΡΑΤΟΣ</u>	<u>ΚΑΤΑΝΑ</u> <u>ΛΩΣΗ</u> <u>(βαρέλια\μ</u> <u>έρα)</u>	<u>ΑΠΟΘΕΜ</u> <u>ΑΤΑ</u> <u>(βαρέλια)</u>	<u>ΠΑΡΑ</u> <u>ΓΩΓΗ</u> <u>(βαρέλι</u> <u>α\μέρα)</u>	<u>ΕΙΣΑΓ</u> <u>ΩΓΕΣ</u> <u>(βαρέλια</u> <u>\μέρα)</u>	<u>ΕΞΑΓΩ</u> <u>ΓΕΣ</u> <u>(βαρέλια\</u> <u>μέρα)</u>
---------------	--	---	--	---	--

⁶⁷ <http://www.opec.org>

⁶⁸ http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2012.pdf

⁶⁹ Η Ινδονησία απεβλήθη το 1991

⁷⁰ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2173rank.html>

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

1. Αντίγκουα & Μπαρμπούντα	5.000			4.548	178
2. Άγιος Βικέντιος	2.000			1.252	0
3. Βανουάτου	1.000			761	0
4. Γρενάδα	3.000			1.913	0
5. Ινδονησία	1.292.000	3.990.000.000	1.423.000	767.400	404.100
6. Κομόρες	1.000			967	0
7. Κιριμπάτι	300			284	0
8. Μαλδίβες	6.000			6.088	1.517
9. Μπαχάμες	35.000			70.990	41.290
10. Παπούα-Νέα Γουινέα	33.000	170.000.000	35.090	14.770	45.580
11. Νησιά Μάρσαλ*					0
12. Νήσοι Σολομώντα	2.000			1.485	0
13. Πράσινο Ακρωτήριο	2.000			2.336	0
14. Σεϋχέλλες	8.000			6.203	0

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

15. Τόγκα	1.000			1.202	0
16. Τουβαλού*					0
17. Τρινιντάντ & Τομπάγκο	41.000	728.300.000	151.600	95.240	202.100
18. Τζαμάικα	63,000			90.520	1.531
19. Φιλιππίνες	310.000	168.000.000	9.671	338.400	34.900
20. Φίτζι	15.000			18.850	2.268

*δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία

Όπως παρατηρούμε στον παραπάνω πίνακα, από το σύνολο των αρχιπελαγικών κρατών, μόνο τέσσερα διαθέτουν αποθέματα πετρελαίου και αυτά είναι η Ινδονησία, η Παπούα-Νέα Γουινέα, το Τρινιντάντ και Τομπάγκο και οι Φιλιππίνες. Από αυτά, μόνο τα τρία πρώτα καλύπτουν με την παραγωγή τους τις ανάγκες σε πετρέλαιο, καθώς οι Φιλιππίνες παράγουν μόνο 9.671 εκ. βαρέλια από τα συνολικά 310.000 που χρειάζονται για καλύψουν τις ενεργειακές τους ανάγκες. Όλα τα υπόλοιπα, όπως βλέπουμε, δεν διαθέτουν ικανά αποθέματα για εξόρυξη και εκμετάλλευση και έτσι προβαίνουν σε εισαγωγή πετρελαίου από μεγάλες πετρελαιοπαραγωγές χώρες. Ακόμα και τα τρία προαναφερθέντα κράτη που θα μπορούσαν να καλύψουν τις ανάγκες τους σε πετρέλαιο από ίδιες πηγές, πραγματοποιούν εισαγωγές πετρελαίου, καθώς πολλές φορές, δεν έχουν τη δυνατότητα να μετατρέψουν τις ποσότητες που εξάγουν σε εκμεταλλεύσιμα προϊόντα πετρελαίου ή προτιμούν να εξάγουν μεγάλος μέρος της παραγόμενης ποσότητας, ώστε να κερδίσουν έτσι στη διεθνή αγορά πετρελαίου. Αυτό κάνουν και κάποια από τα υπόλοιπα κράτη, που διαθέτουν μηδαμινά αποθέματα, προτιμούν δηλαδή να εξάγουν ελάχιστα βαρέλια, με στόχο να αυξήσουν τα έσοδά και το εθνικό εισόδημά τους.

Σχετικά τώρα με το φυσικό αέριο, ο παρακάτω πίνακας, με από τη CIA⁷¹, φανερώνει σχεδόν τα ίδια δεδομένα με ό,τι ισχύει για το πετρέλαιο, καθώς μόνο η Ινδονησία, η Παπούα-Νέα Γουινέα, το Τρινιντάντ και Τομπάγκο και οι Φιλιππίνες επιδεικνύουν ιδιαίτερη δραστηριότητα στον τομέα της παραγωγής και εξαγωγής του ορυκτού αυτού. Τα υπόλοιπα κράτη δεν διαθέτουν ικανές προς εκμετάλλευση ποσότητες φυσικού αερίου και χάνουν έτσι ένα ισχυρό οικονομικό όπλο. Το

⁷¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2179rank.html>

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

χαρακτηριστικό δε είναι ότι όσα κράτη δεν δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό, δεν πραγματοποιούν εισαγωγές φυσικού αερίου καθώς η οικονομία τους δεν βασίζεται στη χρήση του ορυκτού αυτού. Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει με το πετρέλαιο αφού, ανεξάρτητα από το επίπεδο παραγωγής, όλα τα κράτη προβαίνουν σε εισαγωγές πετρελαίου για να καλύψουν τις ανάγκες του. Γεγονός που δείχνει την παγκόσμια ενεργειακή εξάρτηση από το καύσιμο αυτό, ανεξάρτητα από το επίπεδο της οικονομίας ενός κράτους και έχει όμως ως αποτέλεσμα, για τα οικονομικά ασθενέστερα κράτη, την καταβάρθρωση της εθνικής τους οικονομίας, όταν πληρώνουν αδρά τις εισαγόμενες ποσότητες πετρελαίου, ή την πλήρη υπανάπτυξή τους, αν δεν μπορούν να εισάγουν πετρέλαιο ή φυσικό αέριο, αφού χωρίς αυτά εκλείπει ο κινητήριος μοχλός της ανάπτυξής τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Δεδομένα εκμετάλλευσης φυσικού αερίου στα αρχιπελαγικά κράτη

<u>ΚΡΑΤΟΣ</u>	<u>ΚΑΤΑΝΑΛΩ</u> <u>ΣΗ</u> <u>(κ.μ.\χρόνο)</u>	<u>ΑΠΟΘΕΜΑ</u> <u>ΤΑ (κ.μ)</u>	<u>ΠΑΡΑΓΩΓ</u> <u>Η (κ.μ.)</u>	<u>ΕΞΑΞΩΓ</u> <u>ΕΣ (κ.μ.)</u>
1. Αντίγκουα & Μπαρμπούντα	0	436	0	0
2. Άγιος Βικέντιος	0	0	0	0
3. Βανουάτου	0	0	0	0
4. Γρενάδα	0	0	0	0
5. Ινδονησία	23,4 δις	3 τρις	82,8 δις	23,4 δις
6. Κομόρες	0	0	0	0
7. Κιριμπάτι	0	0	0	0
8. Μαλδίβες	0	0	0	0
9. Μπαχάμες	0	0	0	0

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

10. Παπούα-Νέα Γουινέα	140 εκ.	226,5 δις	130 εκ.	140 εκ
11. Νησιά Μάρσαλ	0	0	0	0
12. Νήσοι Σολομώντα	0	0	0	0
13. Πράσινο Ακρωτήριο	0	0	0	0
14. Σεϋχέλλες	0	0	0	0
15. Τόγκα	0	0	0	0
16. Τουβαλού	0	0	0	0
17. Τρινιντάντ & Τομπάγκο	20,8 δις	436,1 δις	42,38 δις	20,8 δις
18. Τζαμάικα	0	0	0	0
19. Φιλιππίνες	2,2 δις	108,7 δις	3,15 δις	2,2 δις
20. Φίτζι	0	0	0	0

Σημ.: οι μηδενικές ποσότητες δείχνουν ότι δεν υπάρχουν ικανά αποθέματα προς εκμετάλλευση και όχι πλήρης ανυπαρξία φυσικού αερίου

Από τις πετρελαιοπαραγωγές αρχιπελαγικές χώρες, χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί η Ινδονησία, η πετρελαϊκή βιομηχανία της οποίας είναι μια από τις παλαιότερες στον κόσμο⁷². Πετρέλαιο σε εμπορικές ποσότητες ανακαλύφθηκε στο βόρειο τμήμα της Σουμάτρα το 1883 και οδήγησε στην ίδρυση της πρώτης εταιρείας εξόρυξης και εμπορίας πετρελαίου, της Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Exploitatie van, το 1890, η οποία συγχωνεύθηκε στο 1907 με τη Shell. Οι σημαντικότερες πετρελαιοπηγές της Ινδονησίας, τα πεδία Duri και Minas στην κεντρική λεκάνη της Σουμάτρας, ανακαλύφθηκαν μόλις πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά η παραγωγή δεν άρχισε μέχρι τη δεκαετία του 1950. Μέχρι το 1963, τα κοιτάσματα αυτά αντιπροσώπευαν το 50 τοις εκατό της παραγωγής πετρελαίου. Η κυβέρνηση αύξησε τον έλεγχο της στον τομέα του πετρελαίου κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1950 και του 1960 με την αύξηση των εργασιών των

⁷² http://www.pwc.com/id/en/publications/assets/Oil_and_Gas_Guide-2011.pdf

διαφόρων κρατικής ιδιοκτησίας εταιρειών πετρελαίου και αυστηροποίηση των όρων των συμβάσεων με τις ξένες πετρελαϊκές εταιρείες. Το 1968 οι εταιρείες της κυβέρνησης - ινδονησιακή εταιρεία εξόρυξης πετρελαίου (Pertamin), Εθνική Μεταλλευτική Εταιρεία Πετρελαίου (Permina), και η Εθνική Εταιρεία Πετρελαίου και Αερίου (Permigan) - ενοποιήθηκαν σε μια ενιαία, στην Εθνική Εταιρεία Πετρελαίου, Φυσικού Αερίου και Μεταλλείων (Pertamina). Η ετήσια παραγωγή πετρελαίου στην Ινδονησία κορυφώθηκε το 1977 σε πάνω από 600 εκατομμύρια βαρέλια. Η επίσημη τιμή του αργού ήταν τότε περίπου US \$ 14 ανά βαρέλι, με σημαντική αύξηση από την τιμή του 1973 περίπου στα US \$ 4 ανά βαρέλι, ως αποτέλεσμα των επιτυχημένων χειρισμών της αγοράς του ΟΠΕΚ. Οι τιμές συνέχισαν να πετούν στα ύψη το 1981, φτάνοντας τα US \$ 35 ανά βαρέλι, και οι εξαγωγές πετρελαίου κορυφώθηκαν στις ΗΠΑ και έφτασαν το 70% του συνόλου των εσόδων από τις εξαγωγές. Το 1982, όμως, η παραγωγή μειώθηκε και έφθασε στο χαμηλό επίπεδο των 460 εκατ. βαρελίων καθώς η αγορά του πετρελαίου άρχισε να αποδυναμώνεται την ίδια χρονιά, όταν το αργό πετρέλαιο Ινδονησίας είχε τιμολογηθεί σε US \$ 29. Η αγορά κατέρρευσε το 1986, φέρνοντας την τιμή κάτω από τα US \$ 10 ανά βαρέλι. Η ανάκτηση των τιμών του πετρελαίου άρχισε σιγά-σιγά, και μέχρι το 1989 είχε τιμολογηθεί σε περίπου US \$ 18 ανά βαρέλι. Η συνολική παραγωγή το 1989 ήταν περίπου 500 εκατομμύρια βαρέλια, ενώ οι εξαγωγές πετρελαίου ανήλθαν στα US \$ 6 δισεκατομμυρίων ευρώ. Η Ινδονησία είχε αποδεδειγμένα αποθέματα πετρελαίου το 1990 ίσο με 5,14 δισεκατομμύρια βαρέλια, με πιθανά αποθέματα επιπλέον 5,79 δισεκατομμύρια βαρέλια. Σε όλη την έκταση του αρχιπελάγους της υπάρχουν εξήντα γνωστά κοιτάσματα και μόνο τριάντα έξι από αυτά έχουν διερευνηθεί ενώ μόνο δεκατέσσερα παράγουν. Η πλειονότητα των ανεξερεύνητων περιοχών ήταν περισσότερο από 200 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Το 1989 και το 1990, η κυβέρνηση χαλάρωσε ορισμένες διατάξεις για τις νέες συμβάσεις για την τόνωση της έρευνας, ιδιαίτερα σε παραμεθόριες περιοχές. Η βελτίωση των συνθηκών της αγοράς πετρελαίου στα τέλη της δεκαετίας του 1980 συνέβαλε επίσης στην αύξηση της παραγωγής των συμβάσεων. Η παραγωγή από τα υπάρχοντα κοιτάσματα πετρελαίου εξακολουθεί να κυριαρχείται από κρατικά ελεγχόμενες επιχειρήσεις, που αντιπροσωπεύουν το 47 τοις εκατό της παραγωγής πετρελαίου της Ινδονησίας ενώ είκοσι ξένες πετρελαϊκές εταιρείες, κυρίως με έδρα τις ΗΠΑ, είναι ενεργοί παραγωγοί από το 1990. Η κυβέρνηση της Ινδονησίας επιδοτεί τις εγχώριες τιμές των αποσταγμάτων, και παρά τις επανειλημμένες αυξήσεις των τιμών κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, οι τιμές στην Ινδονησία ήταν πολύ κάτω από τις τιμές της διεθνούς αγοράς μέχρι το 1990. Η Ινδονησία, επίσης, ήταν ο μεγαλύτερος παραγωγός και εξαγωγέας στον κόσμο του υδροποιημένου φυσικού αερίου. Δύο μεγάλες εγκαταστάσεις, η P.T. Arun και η PT Badak, παράγουν συμπυκνωμένο φυσικό αέριο μέσω της ψύξης σε 1-6 εκατοστό του όγκου του για την αποστολή σε δεξαμενόπλοια. Και οι δύο εγκαταστάσεις χτίστηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1970 με συμβάσεις προμηθειών στην Ιαπωνία. Μετά από αρκετές επεκτάσεις, η συνολική χωρητικότητα είχε φτάσει 22,6 εκατομμύρια τόνους ετησίως μέχρι το 1990. Οι εξαγωγές υδροποιημένου φυσικού αερίου το 1990 ήταν 20,6

εκατομμύρια τόνοι, αξίας \$ 3,7 δισεκατομμυρίων. Αν και η μεγαλύτερη ποσότητα φυσικού αερίου της Ινδονησίας δόθηκε σε εγκαταστάσεις υγροποίησης για εξαγωγή στις αρχές της δεκαετίας του 1990, περίπου 20% χρησιμοποιήθηκε για την εγχώρια κατανάλωση. Τα αποθέματα φυσικού αερίου εκτιμήθηκαν το 1990 σε 67,5 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια των βεβαιωμένων αποθεμάτων και 12 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια των πιθανών αποθεμάτων. Η αυξανόμενη εγχώρια ζήτηση και τις εξαγωγές ενθάρρυνε τα σχέδια για την ανάπτυξη του κοιτάσματος φυσικού αερίου Natuna, το μεγαλύτερο της χώρας, που βρίσκεται στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, βορειοανατολικά των Νήσων Natuna. Η υψηλή περιεκτικότητα σε διοξείδιο του άνθρακα από το κοίτασμα αυτό είχε αποθαρρύνει τις επενδύσεις στο παρελθόν.

Γενικά, όπως προκύπτει και από όλα τα παραπάνω, η ζώνη της υφαλοκρηπίδας και τα βασικά προϊόντα αυτής, το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, δεν μπορούν να προσδώσουν στα αρχιπελαγικά κράτη –στην πλειοψηφία τους– τα απαραίτητα οικονομικά εργαλεία για την αιεφόρο ανάπτυξή τους. Τα αποθέματα και η παραγωγή των δύο αυτών ορυκτών είναι μηδαμινά και πολλές φορές δεν διαθέτουν τα ίδια την απαιτούμενη τεχνογνωσία για την εκμετάλλευσή τους, με αποτέλεσμα να εξαρτώνται από ξένες εταιρείες και να αποδίδονται σε αυτά ελάχιστα έσοδα. Τα αρχιπελαγικά αυτά κράτη εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ξένη βοήθεια ενώ κύρια πηγή εσόδων τους είναι η αλιεία, όπως είδαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο. Η περιορισμένη ηπειρωτική τους έκταση σε σχέση με τη θαλάσσια επιφάνεια παρέχει μία ευκαιρία για την απόκτηση μεγαλύτερου ποσοστού στους πόρους της θάλασσας αλλά λόγω αυτού η πίεση που ασκείται στην αλιεία είναι τεράστια. Παρουσιάζεται έτσι η ανάγκη για την εξεύρεση εναλλακτικών οικονομικών πόρων, που δεν μπορούν όμως να αναζητηθούν στη βιομηχανία του πετρελαίου και του φυσικού αερίου. Μία τέτοια πηγή θα μπορούσε να είναι η εκμετάλλευση των πολυμεταλλικών κονδύλων, που βρίσκονται σε αφθονία στο βυθό της θάλασσας των κρατών αυτών. Εδώ και μερικές δεκαετίες, οι επιστήμονες γνωρίζουν για την ύπαρξη των λεγόμενων «πολυμεταλλικών κονδύλων» στον πυθμένα των ωκεανών. Πρόκειται για αντικείμενα σε μέγεθος μπάλας, τα οποία αποτελούνται από μέταλλα, όπως μαγγάνιο, κοβάλτιο, νικέλιο και χαλκό, τα οποία βρίσκονται σε μεγάλα βάθη. Πλέον, η πιθανή εκμετάλλευσή τους επανέρχεται στο προσκήνιο, μετά την αυξανόμενη σημασία που έχουν λάβει τα σπάνια μέταλλα για τη βιομηχανία, αλλά και λόγω του μονοπωλίου της Κίνας στην παραγωγή τους. Μια πιθανή λύση είναι η ανάπτυξη μιας κατάλληλης τεχνολογίας που θα επιτρέψει την ανέλκυση των πολυμεταλλικών κονδύλων από τον ωκεανό στην επιφάνεια. Οι πολυμεταλλικοί κόνδυλοι εντοπίζονται σε σχετικά χαμηλές συγκεντρώσεις στον πυθμένα, αλλά οι αυξανόμενες τιμές των σπανίων μετάλλων καθιστούν πιο ελκυστική από ποτέ την προσπάθεια εκμετάλλευσής τους⁷³. Ο τομέας των πολυμεταλλικών κονδύλων μπορεί να διαδραματίσει στο μέλλον έναν καίριο ρόλο για την οικονομική ανάπτυξη των κρατών αυτών, καθώς μπορεί να αποτελέσει το σημείο-κλειδί για την διεύρυνση της περιορισμένης οικονομικής δυνατότητάς τους και να δημιουργήσει πολλές προσδοκίες και ευκαιρίες ανάπτυξης, ξεφεύγοντας έτσι από τα συμβατικά μέσα οικονομικής εκμετάλλευσης –πετρέλαιο και φυσικό αέριο–, τα οποία αποδεδειγμένα δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν.

⁷³ <http://www.isa.org.jm/files/documents/EN/Brochures/ENG7.pdf>

5.3. Μεγάλες δυνατότητες-μεγάλα προβλήματα: άλλα αναπτυξιακά θέματα των αρχιπελαγικών κρατών

Τα προηγούμενα κεφάλαια κατέδειξαν σαφώς ότι το σύνολο των αρχιπελαγικών κρατών χαρακτηρίζεται από οικονομική ανέχεια και υπανάπτυξη που συνίσταται στο πενιχρό εθνικό εισόδημα και αντανakλάται στο χαμηλό βιοτικό επίπεδο των κατοίκων των κρατών αυτών. Τα αρχιπελαγικά κράτη, στην πλειοψηφία τους, ενώ διαθέτουν πλούσιους φυσικούς πόρους, που το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας τους αναγνωρίζει το δικαίωμα εκμετάλλευσης, αυτά αδυνατούν να εξάγουν τα αναμενόμενα οικονομικά αποτελέσματα και παραμένουν στα όρια της φτώχειας και της ανέχειας. Το βασικό πρόβλημα λοιπόν έγκειται στην αδυναμία εκμετάλλευσης των πόρων της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ τους, όπου αυτή είναι διακηρυγμένη, και το σαθρό πολιτικό πλαίσιο που οδηγεί στην αδυναμία ελέγχου και επιβολής του νόμου. Τα αρχιπελαγικά κράτη, ωστόσο, διαθέτουν και ένα σημαντικό χαρακτηριστικό, το οποίο αναφέραμε και στα προηγούμενα κεφάλαια, που καθιστά τον έλεγχο αυτό κάτι παραπάνω από επιτακτικό. Αυτό είναι η τεράστιες θαλάσσιες εκτάσεις επί των οποίων ασκούν κυριαρχικά δικαιώματα, καθώς λόγω του καθεστώτος των αρχιπελαγικών υδάτων, περιέρχονται στον έλεγχό τους εκτάσεις απείρως δυσανάλογες με την ηπειρωτική έκταση αλλά και τις δυνατότητες που έχουν για αποτελεσματικό έλεγχο. Το γεγονός αυτό δημιουργεί ένα επιπρόσθετο πρόβλημα στα αρχιπελαγικά κράτη, αυτό της ασφάλειας των συνόρων τους αλλά και της ναυσιπλοΐας. Η αναγνώριση του αρχιπελάγους στο διεθνές δίκαιο επιτρέπει στα αρχιπελαγικά κράτη την οριοθέτηση των αντίστοιχων ορίων τους και των βασικών γραμμών που θα οριοθετούν τα ύδατα και το έδαφος. Το άρθρο 47 της UNCLOS ορίζει τα σχετικά όρια του αρχιπελαγικού κράτους ώστε να καθορίσει τα γενικά του σύνορα. Ασχολείται επίσης με τους κανόνες για τις εγγυήσεις για τις γειτονικές χώρες οι οποίες ενδέχεται να επηρεαστούν, καθώς και την καταγραφή και δημοσίευση των αρχιπελαγικών γραμμών βάσης. Εν ολίγοις, το πνεύμα του άρθρου 47 είναι να δημιουργηθεί μια συμπαγής και ολοκληρωμένη εικόνα για το αρχιπελαγικό έδαφος μέσω των αρχιπελαγικών γραμμών βάσης που θα συνδέουν τα νησιά και τα νερά του αρχιπελαγικού κράτους. Οι αρχιπελαγικές γραμμές βάσης είναι η αφετηρία από την οποία τα εσωτερικά ύδατα, η συνορεύουσα ζώνη, η αποκλειστική οικονομική ζώνη και η υφαλοκρηπίδα θα μετρηθούν τελικά. Οι αρχιπελαγικές γραμμές βάσης ορίζουν επίσης και τα αρχιπελαγικά ύδατα καθώς και τους όρους της λεγόμενης αρχιπελαγικής διέλευσης, που ισχύει για τη χρήση τους από τρίτα κράτη. Υπενθυμίζεται ότι το θέμα της διέλευσης μέσα από τα αρχιπελαγικά ύδατα ήταν αμφιλεγόμενο κατά το στάδιο της διαβούλευσης της UNCLOS III. Η αντιπολίτευση των μεγάλων ναυτικών δυνάμεων και άλλων κρατών ήταν κάθετη αντίθετη με τη ρύθμιση αυτή, λόγω των εμποδίων που θα αντιμετώπιζαν στην εμπορική ναυσιπλοΐα. Το συγκεκριμένο καθεστώς εγγυάται ότι τα πλοία και τα αεροσκάφη των άλλων κρατών έχουν το δικαίωμα να περάσουν πάνω από τα αρχιπελαγικά ύδατα σε καθορισμένες λωρίδες θάλασσα και αέρα και είναι πολύ διαφορετικό από αυτό της αβλαβούς διέλευσης, όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως.

Λαμβάνοντας υπόψη ένα περίπλοκο και κατακερματισμένο γεωγραφικό περιβάλλον και μια διαφορετική και διάσπαρτη κοινωνική δομή, είναι αναπόφευκτο για την ανάπτυξη ενός αρχιπελαγικού κράτους να αντιμετωπίσει μια σειρά από προβλήματα που προκύπτουν από τη μοναδική θαλάσσια συνιστώσα του. Το θαλάσσιο τμήμα του αρχιπελάγους λειτουργεί και ως εμπόδιο και σύνδεσμος. Το νερό επιτρέπει την εύκολη πρόσβαση σε όλα τα νησιά είτε από το εσωτερικό είτε από το εξωτερικό. Η κατάσταση αυτή καθιστά πολύ δύσκολη την εφαρμογή των παραδοσιακών μεθόδων ελέγχου των κυβερνήσεων στην αλληλεπίδραση με ξένες χώρες. Οι τελωνειακές ρυθμίσεις, η μετανάστευση, η καραντίνα, η άμυνα και η ασφάλεια είναι διαδικασίες που συνήθως επικεντρώνονται γύρω από πολλές διαφορετικές περιοχές της τεράστιας αυτής θαλάσσιας έκτασης και στο πλαίσιο ενός αρχιπελάγους είναι πρακτικά αδύνατο να εφαρμοστούν οι νομικές διατάξεις αποτελεσματικά χωρίς περιορισμό των όρων πρόσβασης στα αρχιπελαγικά ύδατα. Έτσι, το λαθρεμπόριο και η παράνομη μετανάστευση, πολλές φορές, αναδεικνύονται στα σημαντικότερα προβλήματα για το αρχιπελαγικό κράτος, ειδικά στις περιοχές που γειτνιάζουν με άλλα κράτη. Το ενδιάμεσο νερό επίσης μπορεί να λειτουργήσει ως εμπόδιο στις προσπάθειες διαχείρισης σε εθνική κλίμακα. Οι υλικοτεχνικές απαιτήσεις για κάθε σύστημα διαχείρισης στο αρχιπέλαγος επιδεινώνεται από την ανάγκη να προωθείται πάντα ένα μικτό σύστημα ελέγχου που να περιλαμβάνει περιβαλλοντικές ρυθμίσεις τόσο στη ξηρά όσο και στη θάλασσα. Το νερό μπορεί να μεταφέρει αρνητικές επιπτώσεις όπως η ρύπανση εύκολα και γρήγορα σε μεγάλες αποστάσεις και οι επιπτώσεις αυτές είναι άμεσα αισθητές από τον τοπικό πληθυσμό, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου κατοικεί στις παράκτιες περιοχές του αρχιπελάγους. Η μεγάλη εξάρτηση από τη θάλασσα και την αλιεία περιορίζουν την κινητικότητα του και τον διαθέσιμο χώρο για αυτούς τους πληθυσμούς, και ως εκ τούτου θα πρέπει να υπομένουν το βάρος των τυχόν δυσμενών οικολογικών συνεπειών. Τα αρχιπελαγικά ύδατα θεωρούνται κρίσιμες λεωφόροι επικοινωνίας και μεταφορών μεταξύ των νησιών που είναι απαραίτητα για την καλλιέργεια του αισθήματος της εθνικής ενότητας μεταξύ των πλέον απομακρυσμένων πληθυσμών ενός αρχιπελαγικού κράτους. Έτσι, η διατήρηση αυτών των υδάτων ως επέκταση του εδάφους του κράτους και η προστασία από εισβολή ξένων έχει εξομοιωθεί με τη διατήρηση της εθνικής ασφάλειας. Η τοπική χρήση των υδάτων έχει καίρια σημασία για την αλιεία και τις μεταφορές. Σε πολλές περιπτώσεις, πάνω από ένα εκατομμύριο σκάφη επιβατών ή εμπορευμάτων και αλιευτικά σκάφη κινούνται στα αρχιπελαγικά ύδατα σε καθημερινή βάση. Σε ποσοστό περίπου 98% ,το εσωτερικό εμπόριο αγαθών γίνεται μέσω της θάλασσας, όχι μόνο από μεγάλα φορτηγά πλοία, αλλά και από μικρά σκάφη που μεταφέρουν εμπορεύματα και ανθρώπους μεταξύ των νησιών. Οι άνθρωποι κινούνται σε όλα τα νησιά απροστάτευτοι με μικρές βάρκες, οι οποίες είναι σε θέση να φτάσουν σχεδόν σε οποιοδήποτε σημείο του αρχιπελάγους, χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις λιμενικών υποδομών. Τα παράκτια χωριά, κυρίως, εξαρτώνται άμεσα από τη χρήση των θαλάσσιων νερών για επιβίωση, όλο το χρόνο. Στις σημαντικές θαλάσσιες απειλές εντός των αρχιπελαγικών υδάτων συμπεριλαμβάνονται επίσης τα ναυτικά ατυχήματα αλλά και η θαλάσσια ρύπανση, και όχι πάντα η

ατυχηματική. Δεκάδες περιστατικά ρύπανσης συμβαίνουν συχνά, πολλά από τα οποία έχουν ταξινομηθεί ως «διαρροές μυστήριο» που είναι πιθανό να οφείλονται σε λειτουργικές απορρίψεις. Επίσης, πολλές καταστρεπτικές μέθοδοι αλιείας, όπως η δυναμίτιδα, αποτελούν ένα μεγάλο πρόβλημα για ολόκληρο το αρχιπέλαγος και κυρίως για τα κοραλλιογενή οικοσυστήματα. Η αβλαβής διέλευση μέσα από τα αρχιπελαγικά ύδατα έχει ληφθεί, πλέον, ως δεδομένο. Ανάμεσα στα πολλά προβλήματα που πρέπει να επιλύσει η διεθνής κοινότητα σχετικά με αυτό το δικαίωμα, βρίσκεται και η περιβαλλοντική προστασία των ιδιαιτέρως ευαίσθητων οικοσυστημάτων των αρχιπελαγικών κρατών. Η προστασία αυτή καθίσταται ένα άκρως χρήσιμο εργαλείο για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των παράκτιων οικοτόπων και των θαλάσσιων πόρων γενικότερα, που με τη σειρά τους διασφαλίζουν την επιβίωση των τοπικών πληθυσμών.

Οι τεράστιες εκτάσεις όμως της θάλασσας που καλούνται να διαχειριστούν τα αρχιπελαγικά κράτη σε συνδυασμό με το δικαίωμα της αρχιπελαγικής διέλευσης δημιουργούν το επιπρόσθετο πρόβλημα της θαλάσσιας ασφάλειας, που προσλαμβάνει δύο διαστάσεις: αυτή της θαλάσσιας πειρατείας και αυτή της θαλάσσιας τρομοκρατίας. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι μέσα από αυτούς τους αρχιπελαγικούς διαδρόμους, σε ορισμένες περιπτώσεις, διακινείται ο μεγαλύτερος όγκος του παγκόσμιου εμπορίου αγαθών. Οποιαδήποτε διαταραχή που προκαλείται από τη δέσμευση της θαλάσσιας διόδου λόγω αυτών της θαλάσσιων απειλών θα οδηγούσε σε μεγάλη οικονομική απώλεια για πολλές εμπορικές δυνάμεις ενώ κάθε μη προγραμματισμένη διακοπή της θαλάσσιας επικοινωνίας θα μπορούσε να καταστρέψει ακόμα και ολόκληρες οικονομίες. Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα ότι η μεγαλύτερη τρομοκρατική οργάνωση που δραστηριοποιείται στο χώρο της ναυτικής τρομοκρατίας, η Jemaah Islamiya, προέρχεται και δρα κυρίως στην Ινδονησία, σε ένα από τα μεγαλύτερα αρχιπελαγικά κράτη δηλαδή. Η πειρατεία είναι μια άλλη μεγάλη απειλή για το σύνολο των αρχιπελαγικών κρατών. Με βάση τις εκθέσεις του ReCAAP και του IMB, θαλάσσια πειρατεία συναντάμε κυρίως στα ύδατα της Ινδονησίας, ενώ αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι τα ύδατα αυτά συμπεριλαμβάνονται στον κατάλογο του IMB με περιοχές που είναι επιρρεπείς στη Νοτιοανατολική Ασία. Από το 2005 έως το Μάρτιο του 2010, ο IMB κατέγραψε συνολικά 57 πειρατικές και ένοπλες επιθέσεις ληστείας στα νερά της Ινδονησίας σε σύγκριση με 7 επιθέσεις στο στενό της Μάλαγα κατά την ίδια περίοδο ενώ η πειρατεία έχει επίσης αναφερθεί σε λιμένες και αγκυροβόλια και θεωρείται ως ένα μεγάλο ποινικό ζήτημα, λόγω της σύνδεσής της και με τη ναυτική τρομοκρατία. Καθώς το θαλάσσιο εμπόριο στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού έχει παρουσιάσει αύξηση τα τελευταία χρόνια, η εξάρτηση από τη θάλασσα ως μέσο μεταφοράς παρουσιάζει μία ιδιαίτερη σημασία.

Η εξέλιξη αυτή καθιστά την ασφάλεια των θαλασσίων διαδρόμων, ακόμη πιο σημαντική, δεδομένου ότι θεωρούνται σημαντικές αρτηρίες από τις οποίες ο πλούτος της περιφερειακής οικονομικής προόδου διέρχεται. Η ασφάλεια των οδών αυτών είναι σημαντική κυρίως όμως για τα ίδια τα αρχιπελαγικά κράτη, ιδίως για αυτά που παρουσιάζουν έντονη εμπορική δραστηριότητα, κυρίως δηλ. για την Ινδονησία και

τις Φιλιππίνες, αφού αποτελούν τις «σανίδες» σωτηρίας τους, εξασφαλίζοντάς τους απρόσκοπτη πρόσβαση στις αγορές και τις επενδύσεις. Επίσης, παρά την περιοριστική φύση του καθεστώτος της αρχιπελαγικής διέλευσης, ο αποτελεσματικός έλεγχος των περασμάτων και η ασφάλειά τους λειτουργεί και ως πολιτικό μέσο διατήρησης καλών σχέσεων με τη διεθνή κοινότητα. Ο συνεχής συντονισμός και η εφαρμογή των απαραίτητων διατάξεων για την ασφάλεια και την περιβαλλοντική προστασία είναι αναγκαίος ώστε να αντιμετωπιστούν οι κάθε είδους προκλήσεις της ασφάλειας στη θάλασσα κατά μήκος των θαλασσιών διαδρόμων καθώς και ολόκληρου του τομέα της ναυτιλίας. Συνολικά λοιπόν βλέπουμε ότι η ομάδα των αρχιπελαγικών κρατών έχει να αντιμετωπίσει σημαντικά οικονομικά προβλήματα, όπως είναι το χαμηλό ΑΕΠ, η περιορισμένη δυνατότητα εκμετάλλευσης ορυκτών πόρων αλλά και άλλων πλουτοπαραγωγικών πηγών, το χαμηλό επίπεδο εξαγωγών προϊόντων σε συνδυασμό με τις μεγάλες εισαγωγές για την κάλυψη των αναγκών τους και η ελλιπής εκμετάλλευση των αποθεμάτων αλιευμάτων με αποτέλεσμα να οδηγούνται στην οικονομική εξάρτηση και την αδυναμία βιώσιμης ανάπτυξης με όρους διεθνούς δικαίου περιβάλλοντος. Σε αυτά τα οικονομικής φύσης προβλήματα όμως, προστίθενται και τα ζητήματα της ασφάλειας της ναυσιπλοΐας και του αποτελεσματικού ελέγχου των συνόρων, όπου σε συνδυασμό με τις αδύναμες πολιτικές υποδομές και το διεφθαρμένο πολιτικό σύστημα συντελούν στην απώλεια εισοδήματος, στην περαιτέρω διαφθορά για ίδιον όφελος ορισμένων πολιτικών και μη παραγόντων και στη διατάραξη των διμερών τους σχέσεων με κράτη που διατηρούν οικονομικές σχέσεις με αυτά. Απαιτείται λοιπόν η εξεύρεση νέων οικονομικών πηγών, η εκμετάλλευση των υπαρχόντων στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, η απεξάρτηση από συμβατικές μορφές ενέργειας στην κατεύθυνση της ελαχιστοποίησης του κόστους χρήσης της ενέργειας αυτής ενώ παράλληλα είναι επιτακτική ανάγκη να δημιουργηθεί ένα συνεκτικό και λειτουργικό πολιτικό πλαίσιο που θα βοηθήσει στην αντιμετώπιση των αναπτυξιακών αυτών προκλήσεων και θα συμβάλλει στην καταπολέμηση των απειλών αυτών που διαταράσσουν τη δομή της ίδιας της κοινωνίας των κρατών αυτών, δημιουργώντας διόδους για διαφυγή κερδών, αλλά και στην ενδυνάμωση των σχέσεων με άλλους εταίρους που αναγκαστικά συμπλέκουν δεσμούς μαζί τους λόγω γεωγραφικής θέσης. Αναφερόμαστε φυσικά στις σχέσεις των κρατών αυτών με τα κράτη που χρησιμοποιούν τις θαλάσσιες οδούς που διέρχονται από αυτά και οι οποίες διαταράσσονται σε περιπτώσεις διακοπής της ομαλής ροής τους. Η θαλάσσια πειρατεία, η τρομοκρατία αλλά και το λαθρεμπόριο που λαμβάνει χώρα στα αρχιπελαγικά νερά των κρατών αυτών αποτελεί σίγουρα έναν ανασχετικό παράγοντα οικονομικής μεγέθυνσης και βιώσιμης ανάπτυξης, αφού στερεί από αυτά και τη δυνατότητα συνεργασίας με μεγάλους εμπορικούς στόλους, αμαυρώνοντας τη διεθνή εικόνα τους και καθιστώντας τα αναξιόπιστους συνομιλητές και συνεργάτες.

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: Δείκτης Διαφθοράς Αρχιπελαγικών κρατών⁷⁴

<u>ΚΡΑΤΟΣ</u>	<u>Δείκτης</u> <u>Διεθνούς</u> <u>Διαφάνειας</u>	<u>Παγκόσμια</u> <u>κατάταξη</u>
1. Αντίγκουα & Μπαρμπούντα	5,8	36
2. Άγιος Βικέντιος	-	-
3. Βανουάτου	3,5	77
4. Γρενάδα	3,4 (2008)	112
5. Ινδονησία	3,0	100
6. Κομόρες	2,4	143
7. Κιριμπάτι	3,1	95
8. Μαλδίβες	2,5	134
9. Μπαχάμες	7,3	21
10. Παπούα-Νέα Γουινέα	2,2	154
11. Νησιά Μάρσαλ	-	-
12. Νήσοι Σολομώντα	2,7	120
13. Πράσινο Ακρωτήριο	5,5	41
14. Σεϋχέλλες	4,8	50
15. Τόνγκα	5,1	95
16. Τουβαλού	-	-

⁷⁴ Ετήσια Έκθεση Διεθνούς Διαφάνειας 2011,
http://issuu.com/transparencyinternational/docs/annual_report_2011_en?mode=window&backgroundndColor=%23222222

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

17. Τρινιντάντ & Τομπάγκο	3,2	92
18. Τζαμάικα	3,3	86
19. Φιλιππίνες	2,6	129
20. Φίτζι	-	-

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τα αρχιπελαγικά κράτη, από το 1982, αποτελούν μία ειδική κατηγορία κρατών στο διεθνές δίκαιο με χαρακτηριστικά και ιδιότητες που τους προσδίδουν μία ξεχωριστή αξία και τα καθιστούν ιδιαίτερα στη διεθνή σκηνή. Σε όλα τα κεφάλαια που προηγήθηκαν, καταγράφηκε η προσπάθεια της UNCLOS III αλλά και ολόκληρης της διεθνούς κοινότητας να προσφέρει σε αυτά αναπτυξιακές ευκαιρίες μέσα από της προβλέψεις της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίου ώστε να ξεφύγουν από τον κυκλώνα της φτώχειας και της υπανάπτυξης στον οποίο βρίσκεται η πλειοψηφία τους. Ολόκληρο το Μέρος IV που αφιερώνεται σε αυτά περιέχει ρυθμίσεις ριζοσπαστικές για την εποχή που υπεγράφη η Σύμβαση, οι οποίες σκοπό έχουν να δώσουν το έρεισμα σε αυτή την κατηγορία κρατών να εξισορροπήσει τις διαφορές της με τα υπόλοιπα κράτη του κόσμου και να καταπολεμήσει τα αναπτυξιακά της προβλήματα.

Όπως είδαμε, το φάσμα των προκλήσεων και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα αρχιπελαγικά κράτη δεν περιορίζεται μόνο στον οικονομικό τομέα αλλά επεκτείνεται στον πολιτικό και τον κοινωνικό με τελικό αντίκτυπο στο επίπεδο διαβίωσης των πληθυσμών τους. Σε αυτούς τους πυλώνες προστίθεται και ο περιβαλλοντικός, καθώς πολλά από αυτά αντιμετωπίζουν ήδη ή πρόκειται να αντιμετωπίσουν στο εγγύς μέλλον τις δυσμενείς επιπτώσεις της ραγδαίας κλιματικής αλλαγής. Τα βασικά προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν τα συγκεκριμένα κράτη εντοπίζονται στην έλλειψη οικονομικών πόρων και πηγών καθώς στην πλειοψηφία τους δεν διαθέτουν οργανωμένες «βαριές» βιομηχανίες και η κύρια οικονομική δραστηριότητά τους περιορίζεται στην γεωργία και την αλιεία. Με βάση τις προβλέψεις της Σύμβασης του 1982 για την ΑΟΖ σε συνδυασμό με τις ρυθμίσεις για τα αρχιπελαγικά ύδατα, δίνεται στα κράτη αυτά ένα δυνητικά αποτελεσματικό εργαλείο για την εξεύρεση εισοδήματος, αυτό της εκμετάλλευσης της τεράστιας θαλάσσιας μάζας που έχουν στη διάθεσή τους. Στη θαλάσσια αυτή περιοχή εντοπίζονται ποσότητες αλιευμάτων ικανές να καλύψουν τις επισιτιστικές ανάγκες των ντόπιων πληθυσμών αλλά και να χρησιμοποιηθούν στο εμπόριο είτε ως εξαγωγίμα προϊόντα είτε ως δικαιώματα χρήσης αλιείας. Αντ' αυτού όμως, όπως είδαμε, η πλειοψηφία των αρχιπελαγικών κρατών δε διαθέτει οργανωμένους αλιευτικούς στόλους και η αλιεία περιορίζεται σε μικρή δραστηριότητα μόνο των παράκτιων πληθυσμών για την κάλυψη των αναγκών επιβίωσης ενώ τα δικαιώματα χρήσης αλιείας εντός της ΑΟΖ πολλών εξ αυτών πωλούνται με ελάχιστο τίμημα σε μεγάλες και ανεπτυγμένες αλιευτικές δυνάμεις.

Ταυτόχρονα, με ελάχιστες μόνο εξαιρέσεις, τα αρχιπελαγικά κράτη δε διαθέτουν πλουτοπαραγωγικούς υποθαλάσσιους πόρους και άρα στερούνται άλλης μιας οικονομικής πηγής εισοδήματος. Στα περισσότερα από αυτά, ο μοναδικός τομέας που γνωρίζει άνθηση είναι ο γεωργικός αλλά δεν είναι ικανός να στηρίξει την εθνική τους οικονομία. Το αποτέλεσμα είναι, λοιπόν, πολλά από αυτά τα κράτη να στηρίζουν τις οικονομίες τους αποκλειστικά και μόνο στην εξωτερική βοήθεια. Μία τέτοια βοήθεια όμως, με όρους διεθνών σχέσεων, δεν προσφέρεται σχεδόν ποτέ χωρίς ανταλλάγματα. Και στην προκειμένη περίπτωση, τα ανταλλάγματα αυτά έγκεινται

στην αποκλειστική χρήση των δικαιωμάτων αλιείας, στην αποκλειστικότητα της εξαγωγής των καλλιεργειών και γενικότερα στην απομύζηση των διαθέσιμων πόρων από οικονομικά ισχυρά κράτη που παρέχουν την οικονομική βοήθεια. Μιλάμε δηλ. και εδώ για μία νέα μορφή αποικιοκρατίας, εφόσον τα κράτη δεν ξεφεύγουν ουσιαστικά από τα δεσμά της αποικιοκρατίας, τα οποία απλά έχουν αλλάξει μορφή. Ακόμα όμως και στις περιπτώσεις αρχιπελαγικών κρατών που διαθέτουν πλουτοπαραγωγικούς πόρους, όπως είναι η Ινδονησία, οι Φιλιππίνες ή το Τρινιντάντ και Τομπάγκο, παρατηρούμε ότι τα κράτη αυτά δεν κατατάσσονται στα υψηλού εισοδήματος, στα ανεπτυγμένα δηλ. κράτη καθώς λόγω της έλλειψης της απαραίτητης τεχνογνωσίας και τεχνολογίας για την εκμετάλλευσή τους, παραχωρούν τα δικαιώματα αυτά σε τρίτες χώρες, λαμβάνοντας μερίδιο μόνο από τα όποια κέρδη. Τα αρχιπελαγικά κράτη, κυρίως της Καραϊβικής, στηρίζονται επίσης και στα έσοδα από τον τουρισμό. Η Γρενάδα, οι Μπαχάμες, ο Άγιος Βικέντιος είναι κράτη που δεν διαθέτουν ούτε πετρέλαιο ούτε φυσικό αέριο ενώ δεν έχουν αναπτύξει σχεδόν καθόλου τον γεωργικό και τον αλιευτικό τομέα. Παρόλα αυτά, λόγω θέσης και φυσικού κάλλους υποδέχονται χιλιάδες τουρίστες κάθε χρόνο αποσπώντας έτσι εθνικό εισόδημα. Και πάλι όμως, και αυτά τα κράτη στηρίζονται στην εξωτερική βοήθεια για την περαιτέρω οικονομική τους ανάπτυξη. Στην άλλη πλευρά της γης βέβαια τα αρχιπελαγικά κράτη του Ειρηνικού στερούνται της δυνατότητας ανάπτυξης του τουρισμού, κυρίως λόγω των μεγάλων αποστάσεων που τα χωρίζουν από γειτονικά μεγάλα κράτη.

Επιπροσθέτως, τα παραπάνω οικονομικά προβλήματα πρέπει να συνδυαστούν με τα ειδικά γεωγραφικά και γεωλογικά χαρακτηριστικά των κρατών αυτών, όπως είναι η μικρή έκταση, η μεγάλη απόσταση από γειτονικά κράτη αλλά και το χαμηλό υψόμετρο ώστε να συντεθεί το ακριβές πλαίσιο εντός του οποίου καλούνται να καταπολεμήσουν τα αναπτυξιακά τους προβλήματα. Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας αποτελεί για μερικά από αυτά, όπως τα Φίτζι και το Τουβαλού, όχι μία μελλοντική απειλή αλλά ένα υπαρκτό πρόβλημα καθώς υπερκαλύπτει όλα τα υπόλοιπα και αυτό γιατί απειλείται πλέον η ίδια τους η υπόσταση χωρίς να υπάρχει ακόμα σαφές νομικό πλαίσιο για τη συνέχειά τους. Σε όλα τα παραπάνω πρέπει να συνυπολογίσουμε και τις πολιτικές συνθήκες που επικρατούν στα κράτη αυτά. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα χαρακτηριστικά στοιχεία του πολιτικού σκηνικού είναι η αστάθεια, η έλλειψη δημοκρατικών θεσμών και η πολιτική διαφθορά, στοιχεία που μπορούν να υποσκάψουν κάθε προσπάθεια αειφόρου ανάπτυξης των οντοτήτων αυτών ενώ τα κράτη αυτά αντιμετωπίζουν και προβλήματα λαθρεμπορίου, ναυτικής πειρατείας και τρομοκρατίας, στα ύδατά τους, λόγω ακριβώς του status του αρχιπελαγικού κράτους, που διασαλεύουν την εθνική τους ασφάλεια και ακεραιότητα. Και όλα αυτά βέβαια βρίσκουν τελικούς αποδέκτες τους ντόπιους πληθυσμούς, και όχι φυσικά τις ηγεσίες τους, που είτε βρίσκονται εγκλωβισμένοι στη φτώχεια και την εξαθλίωση είτε δεν έχουν τα απαραίτητα εργαλεία για την βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Με φλέγοντα οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα λοιπόν, είτε καθ' ολοκληρίαν είτε σε συνδυασμούς, τα κράτη της κατηγορίας αυτής φαίνεται να είναι καταδικασμένα στην υπανάπτυξη και

το χαμηλό βιοτικό επίπεδο. Φως στο τούνελ θα φανεί μόνο αν οι ηγεσίες τους σε συνδυασμό με τη διεθνή κοινότητα προβούν σε δομικές αλλαγές και δημιουργήσουν ένα πλέγμα σταθερότητας και ασφάλειας, ώστε πάνω από όλα να ενισχυθεί το αίσθημα συνοχής και ασφαλούς διαβίωσης των απλών ανθρώπων και να προχωρήσουν σε τροχιά ανάπτυξης. Απαιτείται λοιπόν καταρχάς χρήση όλων των οικονομικών δυνατοτήτων που έχουν στη διάθεσή τους, θαλάσσιοι βιολογικοί πόροι, υποθαλάσσιοι πόροι, δικαιώματα αλιείας, γεωργία, χρήση ως εμπορικοί κόμβοι, τουρισμός και ότι άλλο μπορεί να εξευρεθεί. Τις δυνατότητες αυτές τις έχουν κατοχυρώσει κυρίως μέσω του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας με την πλειάδα ρυθμίσεων που περιέχει για τα περισσότερα από τα παραπάνω και που μέχρι τώρα ελάχιστα έχουν χρησιμοποιήσει.

Ταυτόχρονα, για να ευοδωθούν αυτές οι κινήσεις, απαιτείται η δημιουργία σταθερού πολιτικού συστήματος ώστε τα όποια οικονομικά αποτελέσματα να μπορούν να μεταφέρονται διαφανώς και αμετάβλητα στην κοινωνική βάση. Η διεθνής κοινότητα, στο σημείο αυτό, θα πρέπει να δείξει ίσως πιο συντονισμένη ευαισθησία στα αναπτυξιακά προβλήματα αυτά ενώ δραστικές λύσεις χρειάζονται στον τομέα της κλιματικής αλλαγής και του περιβάλλοντος για να μην αποτελέσουν παρελθόν πολλά εδάφη των κρατών αυτών.

Οι δυνατότητες λοιπόν που παρέχει το Δίκαιο της Θάλασσας φαίνεται ότι είναι πολλές και αποτελεσματικές και είναι δεδομένο ότι α τα αρχιπελαγικά αυτά κράτη τις χρησιμοποιήσουν θα μπορέσουν να αντιμετωπίσουν ή έστω να χειριστούν πολλές αναπτυξιακές προκλήσεις, σε συνέργεια βέβαια με άλλους τομείς του Διεθνούς Δικαίου και άλλους φορείς της διεθνούς κοινότητας. Τα αρχιπελαγικά κράτη έχουν χρησιμοποιήσει αρκετά τις ρυθμίσεις της Σύμβασης του Μοντέγκο Μπαίν και σίγουρα βρίσκονται σήμερα σε καλύτερη θέση απ' ότι τριάντα χρόνια πριν. Το ζητούμενο όμως είναι να μπορέσουν να εκμεταλλευτούν περισσότερο το αξιόλογο αυτό νομικό κείμενο και μέσα από τις οικονομικές και περιβαλλοντικές κυρίως ευκαιρίες που προσφέρει να αλλάξουν τις αναπτυξιακές τους προτεραιότητες και να ανέβουν ακόμα ένα σκαλί στην κλίμακα της ανάπτυξης.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Το αρχιπελαγικό κράτος....Ελλάδας

Σύμφωνα με πολλούς συγγραφείς αλλά και σε ελληνικές και ξένες εγκυκλοπαίδειες, ο όρος "αρχιπέλαγος" αναφέρεται ως συνώνυμος του "Αιγαίου", φέρεται μάλιστα ως όνομα ενετικής προελεύσεως για την περιγραφή της γεωγραφικής φυσιογνωμίας της θαλάσσιας περιοχής του Αιγαίου, επειδή η θάλασσα του είναι διάσπαρτη νησιών και βράχων. Έτσι το Αιγαίο, μνημονευόταν από πολλούς χαρτογράφους ή απλώς ως **"Archipelago"** ή ως **"Mare Aegeum Archipelago"**, ονομασία που απαντάται σε ενετικούς, γαλλικούς και βρετανικούς χάρτες και πορτολάνους, χαρακτηριστικά δείγματα των οποίων είναι του Chistoforo Buondelmonti το 1420, του Tomaso Porcacchi da Castiglioni το 1572, του Marco Boschini το 1675, του Pieter Van der Aa το 1729 και του Lapie το 1838. Θα μπορούσε όμως να υποστηριχθεί και η άποψη ότι η έννοια "αρχιπέλαγος" είναι καθαρά ελληνικής προελεύσεως, επειδή το πρόθεμα "αρχι-" είναι ελληνικό, προϊόν της λέξεως "άρχω", και η λέξη "πέλαγος" που ήταν συνώνυμη της έννοιας "πόντος", χρησιμοποιείτο από τους αρχαίους για να υποδηλώνει την υδάτινη περιοχή που κατά την αντίληψή τους ήταν μικρότερη εκείνης που ονόμαζαν "θάλασσα". Ανεξαρτήτως εάν η έννοια "αρχιπέλαγος" δεν συναντάται καθόλου σε αρχαία κείμενα, ούτε και για να υποδηλώνει ειδικώς το "Αιγαίο πέλαγος" ευσταθεί η εκδοχή το "Αιγαίο" ως "Αρχιπέλαγος" να ονομαζόταν έτσι από τους Έλληνες σε μεταγενέστερες της αρχαίας εποχές, επειδή ήταν το "πρώτο" σε τάξη "πέλαγος" και έτσι να συναντήθηκε από τους ενετούς που το υιοθέτησαν και το καθιέρωσαν επισήμως στην χαρτογράφηση.

Ιστορικά λοιπόν το όνομα "Αρχιπέλαγος" είχε επικρατήσει να χρησιμοποιείται αρχικά ως ουσιαστικό και να σημαίνει μόνο το "Αιγαίο". Αργότερα, υιοθετήθηκε ως τοπωνυμικό επίθετο, όταν θέλει να ορίσει κάποιο νησιωτικό σύμπλεγμα που έχει συγγενή συνοχή. Όμως από την δεκαετία του 70, αρχίζει να αποκτά νομική αξία για τα κράτη, αφού πλέον η διεθνής κοινότητα από τότε ωριμάζει στην ανάγκη για αναγνώριση των δικαιωμάτων που έχουν τα νησιωτικά συμπλέγματα, εισάγοντας στο σύγχρονο δίκαιο της θάλασσας την καθιέρωση, υπό προϋποθέσεις φυσικά, των ονομαζόμενων Αρχιπελαγικών Κρατών. Έκτοτε ο επιθετικός προσδιορισμός ορισμένων θαλασσών ως "αρχιπέλαγος", περιήλθε σε αχρησία και δεν σημαίνει τίποτα για τα παράκτια αλλά ούτε και για ορισμένα ωκεάνια νησιωτικά κράτη. Μπορεί και τα δύο αυτά είδη κρατών να διαθέτουν θάλασσες με διάσπαρτα νησιωτικά σε συστάδες συμπλέγματα, αλλά η γεωμορφολογία αυτή και μόνον δεν αρκεί για να τους προσφέρει νομικό δικαίωμα να αναγνωρισθούν ως Αρχιπελαγικά. Και ενώ, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια, το δικαίωμα για τα παράκτια κράτη να αναγνωρισθούν ως "αρχιπελαγικά" κατέστη ανυπόστατο, για τα νησιωτικά ωκεάνια κράτη υπάρχει σχετική ρύθμιση και μπορούν να νομιμοποιηθούν, αλλά μόνον όταν

συγκεντρώνουν συγκεκριμένες γεωμορφολογικές προϋποθέσεις, που ρητώς προβλέπει το σύγχρονο δίκαιο. Στο ζήτημα της αναγνώρισης νομικών δικαιωμάτων στα "Αρχιπελαγικά Κράτη", υπεισέρχονταν και δύο άλλα σοβαρά νομικά θέματα. Αυτό της καθιέρωσης της μεθοδολογίας των "Ευθειών Γραμμών Βάσεως" (ΕΓΒ), ως άλλης μίας νόμιμης αφετηρίας από όπου μετά μετρίεται το εύρος της χωρικής θάλασσας και εκείνο του εύρους αυτής καθαυτής της "Χωρικής Θάλασσας"(ΧΘ). Το τελευταίο αυτό ζήτημα ήταν μάλιστα περισσότερο οξύ και σοβαρό - σε συνάρτηση προς την εισαγωγή της μεθόδου των ΕΓΒ - επειδή υπήρχε διεθνής αταξία και τα κράτη μεμονωμένα διεκδικούσαν μεγέθη 3νμ, 6νμ, 12νμ αλλά έως και 200νμ. Αυτό συνέβαινε γιατί έως την δεκαετία του 1960, το καθιερωμένο διεθνώς εθιμικό δικαίωμα και το πλέον εφαρμοσμένο από τα πιο πολλά κράτη εύρος της ΧΘ ήταν των 3ν.μ., και μόνο προς το τέλος της δεκαετίας αυτής αναπτύσσεται στο διεθνές περιβάλλον τάση προς άρση της αταξίας, καίτοι με πολλές παλινωδίες και χωρίς την προθυμία ιδιαίτερα των μεγάλων ναυτικών δυνάμεων, για την αναγνώριση ως μέγιστου εύρους της ΧΘ, τα 12ν.μ. αργότερα, η μέθοδος των ΕΓΒ αποκρυσταλλώνεται εκθύμως το 1958 στην διεθνή Σύμβαση της Γενεύης περί "Χωρικής Θάλασσας και Συνορεύουσας Ζώνης", αλλά πάλι ούτε και τότε δεν υπάρχει πρόβλεψη για συνολική προς όφελος των νησιωτικών συμπλεγμάτων εφαρμογή της, αποστερώντας τους για μία ακόμη φορά, το δικαίωμα να κλείνουν τις νησιωτικές συστάδες τους περιμετρικά και να νομιμοποιούνται ως "Αρχιπελαγικά Κράτη". Η Ελλάδα δεν κυρώνει την ανωτέρω Σύμβαση της Γενεύης 1958, και ακόμη δεν εκμεταλλεύεται ούτε την πρόκληση του εθιμικού κανόνα του 1951 για να εφαρμόσει τις ΕΓΒ, ώστε να δημιουργηθεί "παράκτιο αρχιπελαγικό" κράτος με την ενσωμάτωση ορισμένων τοποθετημένων ως περιδέραιο των ακτών της νησιών, όπως π.χ. της Εύβοιας, μήτε να κλείσει περιμετρικώς π.χ. τις συστάδες των Σποράδων, των Κυκλάδων ή της Δωδεκανήσου στο Αιγαίο, ή στην δυτική πλευρά ορισμένων νησιών και βράχων του Ιονίου που είναι σε άμεση γειτνίαση με τις ακτές της Αιτωλοακαρνανίας μέχρι την Αχαΐα, προσφέροντας έτσι στον εαυτό της δικαίωμα για μεγαλύτερη ΧΘ αλλά και κατοχυρώνοντας από τότε τις ενδιάμεσες θάλασσες των νησιωτικών της συστάδων ως Εσωτερικά Ύδατα. Έχει υπολογισθεί ότι με την πλέον συντηρητική χάραξη ΕΓΒ, η Ελλάδα θα αποκτούσε στο Αιγαίο 3% περισσότερη ΧΘ, ενώ με ευρεία χάραξη το ποσοστό αυξήσεως μπορεί να έφτανε το 25% επί πλέον της καλυπτόμενης με τα 6ν.μ. ΧΘ.

Ο βασικός λόγος της ελληνικής άρνησης να εφαρμόσει τότε το πλεονέκτημα των ΕΓΒ, όπως θα αναλυθεί στην συνέχεια, οφείλεται στην επίμονη στάση της περί μη επεκτάσεως διεθνώς του εύρους της ΧΘ πέραν του εθιμικώς καθιερωμένου των 3ν.μ. Θα πρέπει όμως εδώ να επισημανθεί ότι η Τουρκία εκμεταλλεύεται το έθιμο του 1951, αφού και εκείνη δεν κυρώνει την Σύμβαση της Γενεύης 1958, και ανακοινώνει επίσημα με νόμο το 1964 (τον οποίο καταθέτει στον ΟΗΕ, για να είναι γνωστό στην διεθνή κοινότητα), την εφαρμογή ΕΓΒ σε όλα τα τουρκικά παράλια του Αιγαίου, καθιερώνοντας συγχρόνως και ζώνη αλιείας. Η Ελλάδα αντιδρά επίσημα (στον ΟΗΕ), αμφισβητώντας την τουρκική ενέργεια. Περαιτέρω, το 1982 με νεώτερο νόμο της η Τουρκία, καταργεί τον προηγούμενο, αλλά δεν αποσαφηνίζει έως σήμερα εάν

καταργούνται και οι ΕΓΒ. Η σπουδαιότητα όμως της κυριαρχίας του παρακτίου ή του αρχιπελαγικού κράτους στην συνεχόμενη του ηπειρωτικού ή νησιωτικού τους εδάφους ΧΘ, επιβεβαιώνεται στο σύγχρονο δίκαιο περίτρανα με την αναγνώριση υπέρ των κρατών αυτών του δικαιώματος για πλήρη και αποκλειστική έρευνα και εκμετάλλευση της θαλάσσιας στήλης που αρχίζει από την επιφάνεια της θάλασσας και φτάνει μέχρι και το υποθαλάσσιο υπέδαφός της.

Έχοντας έτσι τα πράγματα, θα ήταν χρήσιμο να αναλυθεί περισσότερο η αρνητική θέση της Ελλάδος στην διεθνή τάση για την επέκταση της ΧΘ στα 12ν.μ., θέση που την ήθελε να επιμένει σε μικρό εύρος καθώς και πως αντιμετώπιζε στην πράξη το ζήτημα. Η Ελλάδα λοιπόν, από την εποχή της Συνδιασκέψεως της Κοινωνίας των Εθνών στην Χάγη το 1930, συντασσόταν μεταξύ των Κρατών εκείνων που δεν υποστήριζαν αύξηση του εύρους της ΧΘ πέραν των 3ν.μ. Η στάση αυτή παρέμενε έως το 1973 επικρατούσε επειδή η Ελλάδα ήταν μία από τις μεγαλύτερες στον κόσμο ναυτιλιακές δυνάμεις, με μεγάλο αριθμό πλοίων και όγκο εμπορικού και αλιευτικού στόλου ο οποίος έπλεε σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη, και έτσι τα εμπορικά και αλιευτικά της πλοία ευνοούταν με το να υπάρχουν περισσότερες "ανοικτές θάλασσες". Τοιουτοτρόπως δεν συνηγορούσε στην αύξηση του εύρους της ΧΘ, επειδή κάθε αύξηση αντιμετωπιζόταν με γνώμονα τους επαγόμενους περιορισμούς που το δίκαιο δέχεται σε βάρος των διαπλεόντων πλοίων ακόμη και υπό το καθεστώς της "αβλαβούς διελεύσεως", αφού και αυτό, όπως προαναφέρθηκε, λειτουργεί υπέρ των παρακτίων κρατών, επειδή προβλέπει την εξασφάλιση των δικαιωμάτων κυριαρχίας τους επί της θαλάσσιας αυτής ζώνης, και το σημαντικότερο, επειδή επί της ΧΘ τα παράκτια κράτη από οικονομικής πλευράς διαθέτουν υπέρ αυτών το αποκλειστικό δικαίωμα να εκμεταλλεύονται όλους τους φυσικούς πόρους της. Η ελληνική στάση στο θέμα του εύρους της ΧΘ όμως είναι αντιφατική αυτή καθαυτή επειδή ενώ μέχρι το 1973 επέμενε σε ΧΘ 3ν.μ., από την άλλη πλευρά από το 1936 είχε ορίσει εύρος 6ν.μ. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ιστορικά πως μορφοποιείται το εύρος της ελληνικής ΧΘ από την εποχή που αρχίζει να συγκροτείται το σύγχρονο ελληνικό κράτος μέχρι σήμερα. Καταρχάς το εύρος της ελληνικής ΧΘ αναφέρεται το 1887 σε εσωτερικά επίσημα έγγραφα σε 3ν.μ., ενώ το 1895 ορίζεται απόσταση 10 χιλιομέτρων από τις ακτές αλλά ως ζώνη επιτηρήσεως. Περαιτέρω έχει καταγραφεί ότι σε διάφορες αποφάσεις εσωτερικών δικαστηρίων μεταξύ των ετών 1902 και 1929, το εύρος της ΧΘ επιβεβαιώνεται στα 3ν.μ. Με τον Νόμο 6114 του 1934, η ΧΘ επιβεβαιώνεται πάλι σε 3ν.μ. Το 1936 όμως, με τον Αναγκαστικό Νόμο 230, η ελληνική ΧΘ ορίζεται πλέον στα 6ν.μ., καθεστώς που ισχύει έως και σήμερα. Παραλλήλως από το 1931, με τον Νόμο 5017, η Ελλάδα ορίζει εθνικό εναέριο χώρο εύρους 10ν.μ. Ο νόμος αυτός ισχύει και σήμερα, μαζί με τον ανωτέρω αναγκαστικό νόμο 230 του 1936, ο οποίος ορίζει το εύρος της ΧΘ στα 6ν.μ. Αλλά πέραν των δύο αυτών νομικών κειμένων, υπάρχει από το 1913 και ο Νόμος ΔΡΜΑ, με βάση τον οποίο σε περίοδο πολέμου το εύρος της ελληνικής ΧΘ επεκτείνεται σε 10ν.μ. Η ελληνική στάση υπέρ μικρού εύρους ΧΘ που ήθελε να παραμένουν περισσότερες "ανοικτές θάλασσες", συνεπικουρείται και από το γεγονός ότι το εύρος των 3ν.μ., επικρατούσε διεθνώς και ήταν το πλέον αποδεκτό μέχρι το

τέλος της δεκαετίας του 1960, επειδή 26 κράτη είχαν εύρος 3ν.μ., 4 κράτη είχαν 4ν.μ., 1 κράτος 5ν.μ., 10 κράτη 6ν.μ., 1 κράτος 9ν.μ., 1 κράτος 10ν.μ., 13 κράτη είχαν 12ν.μ., 1 κράτος 50ν.μ. και 1 κράτος 200ν.μ.

Όταν η Ελλάδα προσέφυγε το 1976 στο ΔΔΧ για την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, μετά την γνωστή υπόθεση της προσπάθειας της Τουρκίας το 1973-1974 για διεκδίκηση του μισού Αιγαίου, το δικαστήριο δεν ασχολήθηκε με την ουσία της οριοθετήσεως, πρώτον γιατί η Ελλάδα δεν ζήτησε αυτό αλλά την απόφασή του περί προσωρινών μέτρων να σταματήσουν οι τουρκικές έρευνες επειδή έκρινε ότι θίγονται έννομα οικονομικά της συμφέροντα, και κατά δεύτερο, γιατί η Τουρκία δεν είχε αποδεχτεί την προσφυγή με συνυποσχετικό, αλλά ούτε και προσήλθε τελικώς στην διαδικασία παρά μόνο στο αρχικό στάδιο για να καταθέσει τις απόψεις της. Η Σύμβαση της Γενεύης 1958 "περί Χωρικής Θάλασσας και Συνορεύουσας Ζώνης", με το άρθρο 4 υιοθετεί την απόφαση του ΔΔΧ του 1951 περί εφαρμογής των ΕΓΒ από τα κράτη, παράκτια ή ωκεάνια και έτσι ο εθιμικός κανόνας αποκτά και συμβατική αξία. Όπως τονίστηκε όμως ανωτέρω αφού η Ελλάδα δεν κύρωσε τη Σύμβαση η ρύθμιση αυτή δεν μπορούσε να τύχει εκμεταλλεύσεως. Φυσικά μπορούσε να γίνει χρήση των ΕΓΒ με αναγωγή στον εθιμικό κανόνα του 1951, αλλά ούτε και με αυτόν ασχολήθηκε η Ελλάδα. Η Τουρκία αντιθέτως όπως προαναφέρθηκε, εφαρμόζει ΕΓΒ το 1964. Αλλά και τα άλλα συνορεύοντα της Ελλάδος κράτη εφαρμόζουν όλα ΕΓΒ. Έτσι η Αλβανία χαράζει ΕΓΒ από το 1970 στις ακτές της, αλλά όταν φτάνει νότια μετά την νήσο Σάσωνα και το Ακρ. Κιούμπες τις διακόπτει στο Ακρ. Όρσος, αρκετά πριν την περιοχή της Κέρκυρας. Και η Ιταλία από το 1978, έχει ορίσει ΕΓΒ σε όλες τις ακτές της. Ομοίως και η Γιουγκοσλαβία, έκλεισε τις ακτές της στην Αδριατική με ΕΓΒ από το 1948 και το επιβεβαίωσε με νόμο το 1965, πράγμα που συνεχίζουν και τα διάδοχα μετά την διάλυση της ομοσπονδίας Κράτη.

Όπως έχει πλέον αποκρυσταλλωθεί στο σύγχρονο δίκαιο θαλάσσης, ο όρος "αρχιπέλαγος", δεν αποκλείεται να χρησιμοποιείται από όλα τα κράτη που διαθέτουν στην κυριαρχία τους νησιωτικά συμπλέγματα, ως επιθετικός προσδιορισμός των θαλασσών τους που έχουν τέτοιες συστάδες νησιών και βράχων. Αλλά πρέπει να σημειωθεί ότι η χρήση του όρου δεν προσφέρει κανένα νομικό αποτέλεσμα, όταν τα κράτη έχουν ηπειρωτικό κορμό (παράκτια κράτη), επειδή δεν νομιμοποιούνται να χρησιμοποιούν την μεθοδολογία των "αρχιπελαγικών (ευθειών) γραμμών" και να κλείνουν περιμετρικά τα συμπλέγματά τους σε ενιαίο σύνολο σχηματίζοντας "μεικτό αρχιπελαγικό κράτος" (ηπειρωτικό και θαλάσσιο). Παρά ταύτα, τα παράκτια κράτη δικαιούνται να χρησιμοποιούν την μέθοδο των ΕΓΒ και να κλείνουν ή μαζί με τον ηπειρωτικό τους κορμό ή και κάθε νησί μεμονωμένα, τα άλλα νησιά ή βράχους που ευρίσκονται σε άμεση γειτνίαση ως περιδέραιο ή φραγμός, ή τους σκοπέλους που έχουν φάρους ή φανούς και είναι διεθνώς αναγνωρισμένοι και ευρίσκονται μέσα στο όριο της ΧΘ τους έως 12ν.μ.. Βεβαίως το δίκαιο θέτει και μία αυστηρή προϋπόθεση, δηλαδή να μην κλείνονται από τα παράκτια κράτη με ΕΓΒ, θαλάσσιες περιοχές που προηγουμένως ήταν Ανοικτή Θάλασσα ή αποτελούν Χωρική Θάλασσα άλλου

κράτους, για να αποφεύγονται αυθαιρεσίες και να μην δημιουργούνται μεταξύ των κρατών τριβές.

Τα όρια του Αιγαίου, όπως έχουν περιληφθεί από το 1953 σε Εγχειρίδιο που εκπονήθηκε από τον Διεθνή Υδρογραφικό Οργανισμό, με το οποίο προσδιορίζονται τα όρια όλων των ωκεανών και των θαλασσών της Γης, έχουν συμφωνηθεί από Ελλάδα και Τουρκία ότι περικλείουν την θαλάσσια περιοχή :

- Δυτικά από την γραμμή που συνδέει το Ακρ. Μαλέας (Πελοπόννησος), με το Ακρ. Μπεμπάντα (βορ. Αντικυθήρων), το Ακρ. Απολυτάρες (νοτ. Αντικυθήρων) και το Ακρ. Κοκκάλα (νοτ-δυτ. Κρήτης) Περιλαμβάνει δηλαδή μέσα στα όριά του δυτικά τα Κύθηρα και Αντικύθηρα.

- Νοτιοανατολικά από την γραμμή που συνδέει το Ακρ. Πλάκα (νοτ-ανατ. Κρήτης), με το Ακρ. Βροντή (ανατ. Καρπάθου) και το Ακρ. Πράσο (νοτ. Ρόδου). Περιλαμβάνει δηλαδή την βόρεια πλευρά της Κρήτης, την δυτική και βορειοδυτική πλευρά της Καρπάθου και ολόκληρη την Κάσσο μέχρι το νότιο τμήμα της Ρόδου.

- Ανατολικά από την γραμμή που συνδέει το Ακρ. Ζωνάρι (βορ. Ρόδου), με το Ακρ. Akyar (νοτ. Τουρκία). Περιλαμβάνει δηλαδή το δυτικό τμήμα της Ρόδου μέχρι τις απέναντι τουρκικές ακτές. Συνεπώς το Καστελόριζο και η Ρω, είναι νησιά της Μεσογείου.

- Βόρεια από την είσοδο των Δαρδανελίων. Βρέχει δηλαδή όλη την δυτική ακτογραμμή της Τουρκίας και την ανατολική ακτογραμμή της Ελλάδος.

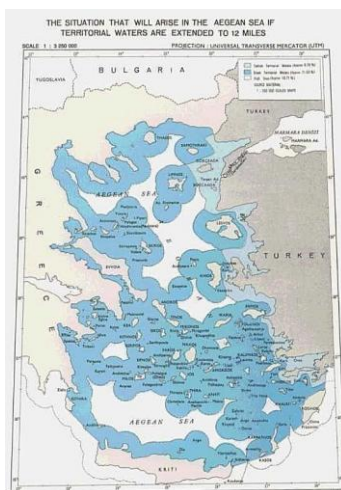
Η θαλάσσια επιφάνεια του Αιγαίου περιλαμβάνει έκταση 188.934 τ.χλμ., και εκτείνεται σε μήκος 334 ν.μ. από βορρά προς νότο (Καβάλα - Κρήτη), και 248,2 ν.μ. από δυσμιάς προς ανατολή (Κύθηρα - Ρόδος), με το στενότερο μήκος δυσμών-ανατολής 70,1 ν.μ. (Εύβοια - Τσεσμέ). Σε αυτή την θάλασσα, το εμβαδόν της ελληνικής ΧΘ με εύρος 6 ν.μ καλύπτει 81.436 τ.χλμ., ήτοι το 43,1% του συνολικού εμβαδού, ενώ η τουρκική ΧΘ με αντίστοιχο εύρος καλύπτει 14.114 τ.χλμ., ήτοι το 7,47%. Ο εθνικός εναέριος χώρος της Ελλάδος των 10 ν.μ. στο Αιγαίο καλύπτει 165.891 τ.χλμ., ήτοι το 87,8% του συνολικού εμβαδού της θαλάσσιας περιοχής. Η Ανοικτή Θάλασσα του Αιγαίου δεν είναι συνεχόμενη σε όλη την επιφάνειά του, αλλά στις περισσότερες περιοχές σχηματίζονται θύλακες, οι οποίοι αποκαλύπτονται ανάμεσα σε επικαλυπτόμενη ή εφαπτόμενη ελληνική ΧΘ. Με ΧΘ 6 ν.μ εκατέρωθεν, η Ανοικτή Θάλασσα αποτελεί το 49,4% της συνολικής θαλάσσιας περιοχής.

Στον χώρο αυτόν υπάρχουν διάσπαρτα αλλά και σε συστάδες 6.947 ελληνικά νησιά, βράχοι και σκόπελοι, ανεξαρτήτως μεγέθους και εγγύτητας στην ακτή. Από αυτά 154 είναι κατοικημένα και 290 αποτελούν αυτοτελείς οικισμούς κατά την πρόσφατη απογραφή του 2001. Από το σύνολο των 6.947 ελληνικών νησιών, βράχων και σκοπέλων, ελάχιστα είναι αποκομμένα από συστάδες ή τον ηπειρωτικό κορμό της Ελλάδος, ενώ η μάζες των νησιωτικών συστάδων Σποράδες, Κυκλάδες, Κεντρικού Αιγαίου, Δωδεκανήσου και βορειο-ανατολικά της Κρήτης, δημιουργούν

αλληλένδετα συμπλέγματα ομάδων νησιών και βράχων, που οι ανάμεσά τους θαλάσσιες περιοχές έχουν επικαλυπτόμενη ΧΘ, ώστε κάλλιστα να μπορούν με την εφαρμογή ΕΓΒ να κλεισθούν ακόμη και περιμετρικά (χωρίς φυσικά να διεκδικείται καθεστώς "αρχιπελαγικού κράτους" επειδή αυτό το απαγορεύει το σύγχρονο δίκαιο), και η εφαρμογή των ΕΓΒ να είναι σύννομη, αφού δεν παραβιάζεται ο προαναφερθείς περιορισμός που θέτει το δίκαιο να μην κλείνονται δηλαδή θαλάσσιες περιοχές που πριν ήταν ανοικτή θάλασσα ή ΧΘ άλλου κράτους, αφού ουσιαστικά είναι ελληνική ΧΘ.

Την πραγματικότητα αυτή του Αιγαίου, παρουσιάζει και η Τουρκία κατά τον πιο επίσημο τρόπο με τους τρεις χάρτες που κατέθεσε ενώπιον του ΔΔΧ για την υπόθεση της Υφαλοκρηπίδας το 1976, και τους οποίους έσπευσε όμως να αποσύρει στην συνέχεια αφού δεν παρέστη ως διάδικος. Με τους τρεις χάρτες αυτούς η Τουρκία επιχειρεί να εμφανισθεί ότι "στραγγαλίζεται" από την Ελλάδα σε περίπτωση που επεκτείνει την ΧΘ της, ως δικαιούται από το διεθνές εθιμικό αλλά και θετικό δίκαιο, σε 12ν.μ. Παράλληλα παρουσιάζει και την σημερινή κατάσταση με ΧΘ των 6ν.μ. και του εναερίου χώρου των 10ν.μ. και δείχνει ποσοστά καλύψεως της επιφάνειας του Αιγαίου κατά τι μεγαλύτερα από τους ανωτέρω ελληνικούς υπολογισμούς. Το αξιοπρόσεκτο σε αυτούς τους τρεις χάρτες έχει δύο παραμέτρους. Αφενός παρουσιάζει ότι στο Αιγαίο η ΧΘ των νησιών και των βράχων είναι συνεχόμενη στις διάφορες συστάδες και συνεπώς μπορούν να εφαρμοσθούν οι ΕΓΒ και η Ελλάδα να μην παρανομεί. Αφετέρου δείχνει τον ελληνικό εναέριο χώρο που διατείνεται ότι δεν αναγνωρίζει και τον παραβιάζει. Τέλος και το σπουδαιότερο, καίτοι δεν αφορά το θέμα της αναλύσεως που προηγήθηκε, με την χαρτογραφική της αυτή παρουσίαση η Τουρκία δείχνει περίτρανα ότι παραδέχεται την ελληνική κυριαρχία σε όλα εκείνα τα νησιά και τους βράχους που κατά καιρούς έχει δηλώσει ότι αμφισβητεί το καθεστώς τους, όπως τα Ίμια την Γαύδο καθώς και τα άλλα νησιά και βράχους που έχει δημοσιεύσει ότι διεκδικεί με το αιτιολογικό ότι δεν έχουν δοθεί ονομαστικά στην Ελλάδα με τις Συνθήκες της Λοζάννης του 1923 και των Παρισίων του 1947.

ΕΙΚΟΝΑ : Το Αιγαίο των 12ν.μ.

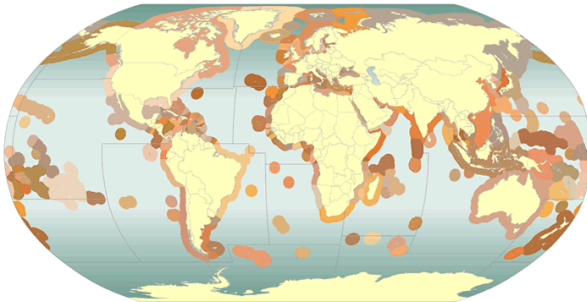

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

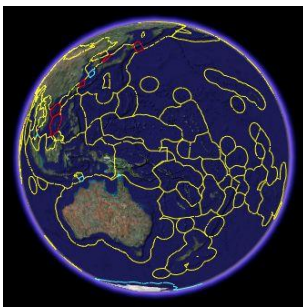
Α. Εικόνες αρχιπελαγικού ενδιαφέροντος

Εικόνα 1, 2 και 3: οι ΑΟΖ των κρατών του πλανήτη

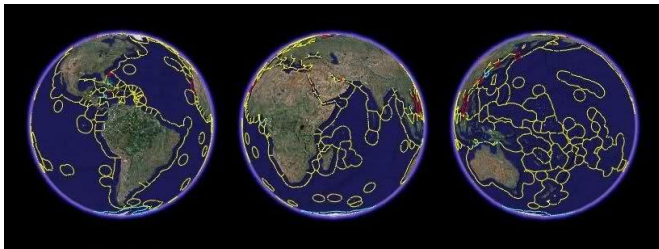
1.

2.

3.

Εικόνα 4: οι θαλάσσιες χώνες εθνικής δικαιοδοσίας

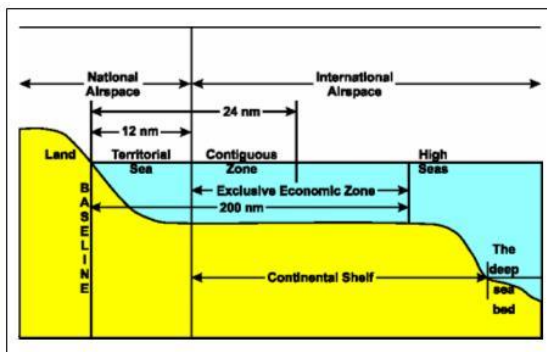
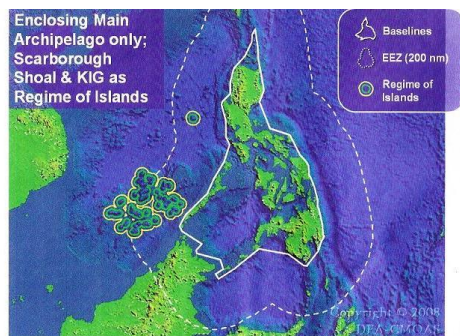
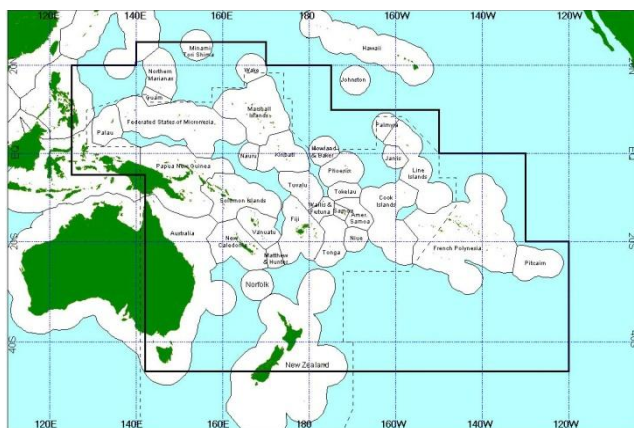

Figure 1 Maritime Zones
(Schofield, 2003: 18)

Εικόνα 5: παράδειγμα χάραξης αρχιπελαγικών γραμμών βάσης

Εικόνα 6: η ΑΟΖ των κρατών του Ειρηνικού

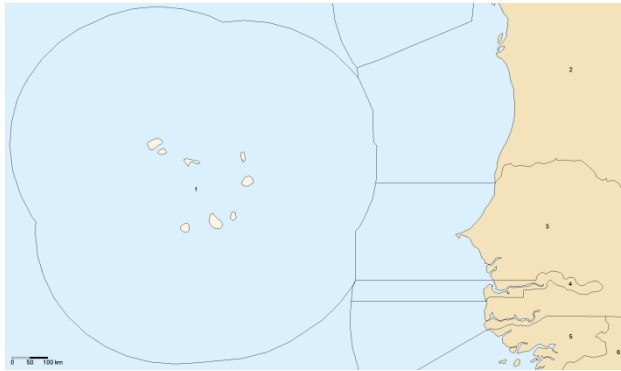

Εικόνα 7: η ΑΟΖ ορισμένων αρχιπελαγικών κρατών της Καραϊβικής

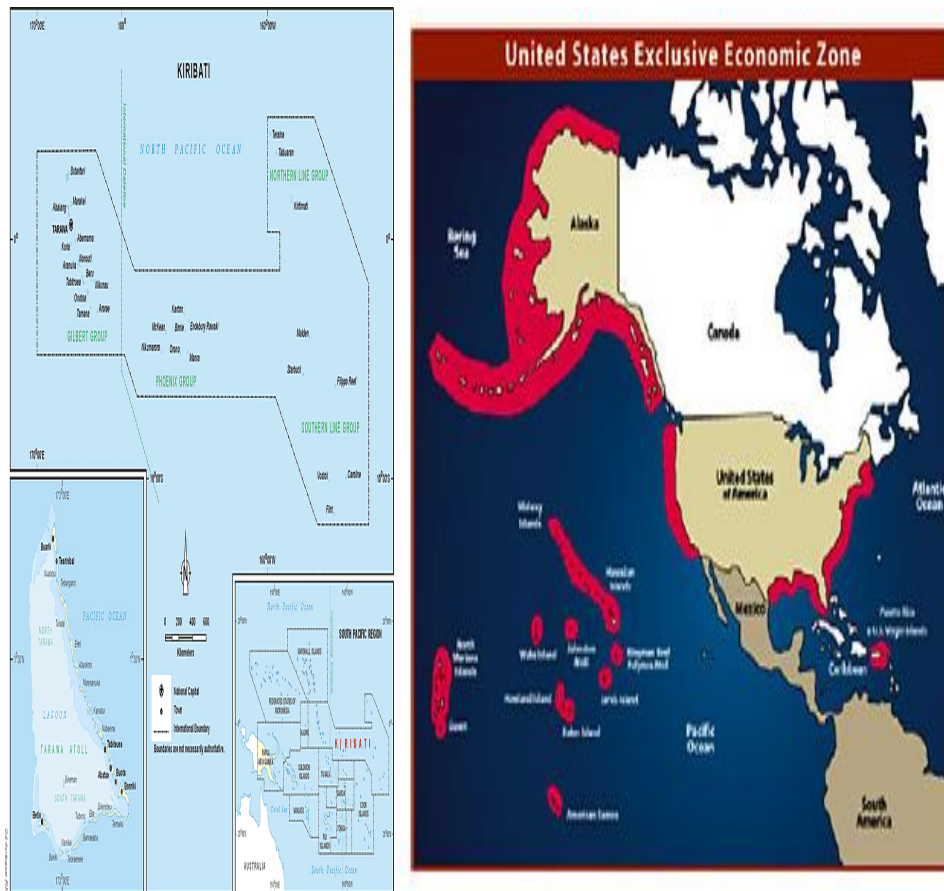

Εικόνα 8: η ΑΟΖ του Πράσινου Ακρωτηρίου

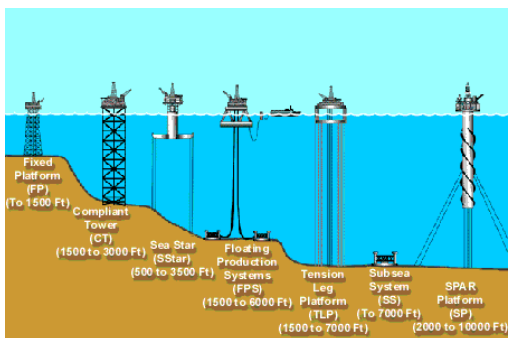
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Εικόνα 9: ΑΟΖ Η.Π.Α. και Κιριμπάτι

Εικόνα 10: μέθοδοι εξόρυξης πετρελαίου

Β. ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΠΟΓΡΑΦΗ\ΑΠΟΔΟΧΗ
ΕΠΙΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΓΚΟ ΜΠΑΙΥ

Α. Πράσινο Ακρωτήριο

Declaration made upon signature (10 December 1982) and confirmed upon ratification (19 August 1987):

"The Government of the Republic of Cape Verde signs the United Nations Convention on the Law of the Sea with the following understandings:

I. This Convention recognizes the right of coastal States to adopt measures to safeguard their security interests, including the right to adopt laws and regulations relating to the innocent passage of foreign warships through their territorial sea or archipelagic waters. This right is in full conformity with articles 19 and 25 of the Convention, as it was clearly stated in the Declaration made by the President of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea in the plenary meeting of the Conference on April 26, 1982.

II. The provisions of the Convention relating to the archipelagic waters, territorial sea, exclusive economic zone and continental shelf are compatible with the fundamental objectives and aims that inspire the legislation of the Republic of Cape Verde concerning its sovereignty and jurisdiction over the sea adjacent to and within its coasts and over the seabed and subsoil thereof up to the limit of 200 miles.

III. The legal nature of the exclusive economic zone as defined in the Convention and the scope of the rights recognized therein to the coastal state leave no doubt as to its character of a *sui generis* zone of national jurisdiction different from the territorial sea and which is not a part of the high seas.

IV. The regulations of the uses or activities which are not expressly provided for in the Convention but are related to the sovereign rights and to the jurisdiction of the coastal State in its exclusive economic zone falls within the competence of the said State, provided that such regulation does not hinder the enjoyment of the freedoms of international communication which are recognized to other States.

V. In the exclusive economic zone, the enjoyment of the freedoms of international communication, in conformity with its definition and with other relevant provisions of the Convention, excludes any non-peaceful use without the consent of the coastal State, such as exercises with weapons or other activities which may affect the rights or interests of the said state; and it also excludes the threat or use of force against the territorial integrity, political independence, peace or security of the coastal State.

VI. This Convention does not entitle any State to construct, operate or use installations or structures in the exclusive economic zone of another State, either those provided for in the Convention or those of any other nature, without the consent of the coastal State.

VII. In accordance with all the relevant provisions of the Convention, where the same stock or stocks of associated species occur both within the exclusive economic zone and in an area beyond and adjacent to the zone, the States fishing for such stocks in the adjacent area are duty bound to enter into arrangements with the coastal State upon the measures necessary for the conservation of these stock or stocks of associated species."

Upon ratification: (10 August 1987)

I. ...

II. The Republic of Cape Verde declares, without prejudice to article 303 of the United Nations Convention on the Law of the Sea, that any objects of an archaeological and historical nature found within

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

the maritime areas over which it exerts sovereignty or jurisdiction shall not be removed without its prior notification and consent.

III. The Republic of Cape Verde declares that, in the absence of or failing any other peaceful means, it chooses, in order of preference and in accordance with article 287 of the United Nations Convention on the Law of the Sea, the following procedures for the settlement of disputes regarding the interpretation or application of the said Convention:

(a) The International Tribunal for the Law of the Sea;

(b) The International Court of Justice.

IV. The Republic of Cape Verde, in accordance with article 298 of the United Nations Convention on the Law of the Sea, declares that it does not accept the procedures provided for in Part XV, section 2, of the said Convention for the settlement of disputes concerning military activities, including military activities by Government-operated vessels and aircraft engaged in non-commercial service, as well as disputes concerning law enforcement activities in regard to the exercise of sovereign rights or jurisdiction excluded from the jurisdiction of a court or tribunal under article 297, paragraphs 2 and 3, of the aforementioned Convention.

B. Κιριμπάτι

1. Upon accession (24 February 2003):
2. Declaration:
3. "In exercise of the right conferred by Article 310 of the Convention, the Republic of Kiribati, upon accession to the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), declares that in accepting the provisions of Part IV of Article 47 of the said Convention, wishes to highlight its concerns relating to the formula used for drawing archipelagic baselines.
4. Part IV calculations for archipelagic waters do not allow a baseline to be drawn around all the islands of each of the three Groups of islands that make up the Republic of Kiribati. These Group of islands are spread over an expanse of over three million square kilometres of ocean, and the existing formula as spelt out in Part IV of the Convention, will divide Kiribati's three island groups into three distinct exclusive zone waters and international waters.
5. The Government of Kiribati wishes to propose that the formula used for drawing archipelagic baselines be revisited in the future to take into consideration the above-mentioned concerns of Kiribati.
6. Accession by Kiribati to the UN Convention on the Law of the Sea does not in any way prejudice its status as an archipelagic state or its legal rights to declare all or part of its maritime territory as archipelagic waters under the said Convention. "

Γ. Φιλιππίνες

Understanding made upon signature (10 December 1982) and confirmed upon ratification (8 May 1984) [8/ 9/](#)

1. The signing of the Convention by the Government of the Republic of the Philippines shall not in any manner impair or prejudice the sovereign rights of the Republic of the Philippines under and arising from the Constitution of the Philippines.
2. Such signing shall not in any manner affect the sovereign rights of the Republic of the Philippines as successor of the United States of America, under and arising out of the Treaty of Paris between Spain and the United States of America of 10 December 1898, and the Treaty of Washington between the United States of America and Great Britain of 2 January 1930.
3. Such signing shall not diminish or in any manner affect the rights and obligations of the contracting parties under the Mutual Defence Treaty between the Philippines and the United States of America of

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

30 August 1951 and its related interpretative instruments; nor those under any other pertinent bilateral or multilateral treaty or agreement to which the Philippines is a party.

4. Such signing shall not in any manner impair or prejudice the sovereignty of the Republic of the Philippines over any territory over which it exercises sovereign authority, such as the Kalayaan Islands, and the waters appurtenant thereto.

5. The Convention shall not be construed as amending in any manner any pertinent laws and Presidential Decrees or Proclamation of the Republic of the Philippines; the Government of the Republic of the Philippines maintains and reserves the right and authority to make any amendments to such laws, decrees or proclamations pursuant to the provisions of the Philippines Constitution.

6. The provisions of the Convention on archipelagic passage through sea lanes do not nullify or impair the sovereignty of the Philippines as an archipelagic State over the sea lanes and do not deprive it of authority to enact legislation to protect its sovereignty, independence and security.

7. The concept of archipelagic waters is similar to the concept of internal waters under the Constitution of the Philippines, and removes straits connecting these waters with the economic zone or high sea from the rights of foreign vessels to transit passage for international navigation.

8. The agreement of the Republic of the Philippines to the submission for peaceful resolution, under any of the procedures provided in the Convention, of disputes under article 298 shall not be considered as a derogation of Philippines sovereignty.

Δ. Τρινιδάδντ και Τομπάγκο

17 October 2007

Declaration under article 287:

"The Republic of Trinidad and Tobago ... declare[s] that in the absence of or failing any other peaceful means, The Republic of Trinidad and Tobago chooses the following means in order of priority for the settlement of disputes concerning the interpretation or application of the United Nations Convention on the Law of the Sea:

- a. The International Tribunal for the Law of the Sea established in accordance with Annex VI;
- b. The International Court of Justice."

13 February 2009

Declaration under article 298:

□ □ [The] Minister of Foreign Affairs of the Republic of Trinidad and Tobago, do hereby declare under paragraph 1 (a) of article 298 of the United Nations Convention on the Law of the Sea done at Montego Bay on the tenth day of December one thousand nine hundred and eighty-two, that the Republic of Trinidad and Tobago does not accept any of the procedures provided for in Part XV, section 2 of the Convention with respect to the categories of disputes concerning the interpretation or application of articles 15, 74 and 83 relating to sea boundary delimitations as well as those involving historic bays or titles. □

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ελληνική

Αλεξόπουλος Αριστοτέλης, «Διεθνές θαλάσσιο περιβαλλοντικό Δίκαιο», Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2009

Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος, «Η επίλυση των διαφορών από το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών», Β΄ έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, ΑΘΗΝΑ 2007

Γρηγορίου Παναγιώτης-Σαμιώτης Γιώργος-Τσάλτας γρηγόρης, «Η Συνδιάσκεψη των ΗΕ (Rio de Janeiro) για το περιβάλλον και την ανάπτυξη», εκδ. Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ 1993

Κουλουμπής Θεόδωρος-Ντάλης Σωτήρης, «Άτλας Διεθνών Σχέσεων», εκδ. Ελληνικά Γράμματα, ΑΘΗΝΑ 2001

Νταβούτογλου Αχμέτ, ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΒΑΘΟΣ - Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ, εκδ. Ποιότητα, ΑΘΗΝΑ, 2010

Περράκης Στέλιος-Τσάλτας Γρηγόρης, «Ασφάλεια και πειρατεία στην ανοιχτή θάλασσα», εκδ. Ι. Σιδέρης, ΑΘΗΝΑ 2006

Ροζάκης Χρήστος, «Το Δίκαιο της θάλασσας και η διαμόρφωσή του από τις διεκδικήσεις των παράκτιων κρατών», εκδ. Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ 1976

Ροζάκης Χρήστος, Δίπλα Χαριτίνη (επιμ.), Το Δίκαιο της Θάλασσας και η εφαρμογή του στην Ελλάδα, «Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ», ΑΘΗΝΑ

Ρούκουνας Εμμανουήλ, «Διεθνές Δίκαιο», τ. Α΄, Β΄ & Γ΄, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, ΚΟΜΟΤΗΝΗ 1997

Ρουμελιώτης Παναγιώτης, «Προς έναν πολυπολικό κόσμο», εκδ. Αντ. Λιβάνη, ΑΘΗΝΑ

Ρουμελιώτης Παναγιώτης, «Παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση», εκδ. Αντ. Λιβάνη, ΑΘΗΝΑ 2006

Σαμιώτης Γιώργος, Τσάλτας Γρηγόρης, «Διεθνής προστασία περιβάλλοντος», εκδ. Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ 1990

Στρατή Αναστασία, Γαβουνέλη Μαρία, Σκούρτος Νικόλαος, (επιμέλ.) "ΑΛΥΤΑ ΘΕΜΑΤΑ και ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ για το ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ-ΠΡΙΝ και ΜΕΤΑ", Martinus Nijhoff Publishers, 2006

Τσάλτας Γρηγόρης, «Αναπτυξιακό φαινόμενο και τρίτος κόσμος: πολιτικές και διεθνές δίκαιο της ανάπτυξης», εκδ. Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ 1991

Τσάλτας Γρηγόρης-Κλάδη-Ευσταθοπούλου Μαριάνθη, «Το διεθνές καθεστώς των θαλασσών και των ωκεανών», τ. Α΄ & Β΄, εκδ. Ι. Σιδέρης, ΑΘΗΝΑ 2003

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τσάλτας Γρηγόρης (επιμέλ.) "Γιοχάνεσμπουργκ - Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη" (πρακτικά συνεδρίου), Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003

Τσάλτας Γρηγόρης (επιμέλ.) "Αειφορία και Περιβάλλον - Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21ο Αιώνα", (πρακτικά συνεδρίου), Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2005

Τσάλτας Γρηγόρης, «Το δικαίωμα στην τροφή: Παγκόσμια επισιτιστική κρίση και περιβάλλον», εκδ. Καλοκάθη, ΑΘΗΝΑ 2009

Τσάλτας Γρηγόρης, «Αφρική και Ανάπτυξη: Η τελευταία παγκόσμια πρόκληση/ ευκαιρία», εκδ. Ι. Σιδέρης, ΑΘΗΝΑ 2003

Τσάλτας Γρηγόρης, Κλάδη –Ευσταθοπούλου Μαριάνθη, «Περιβάλλον και Θαλάσσιος χώρος», εκδ. Ι. Σιδέρης, ΑΘΗΝΑ 2006

Bernstein Serge, «Δημοκρατίες, αυταρχικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα στον 20^ο αιώνα», εκδ. Ποιότητα, ΑΘΗΝΑ

Gilpin Robert, «Η πρόκληση του παγκόσμιου καπιταλισμού», εκδ. Ποιότητα, ΑΘΗΝΑ

Gilpin Robert, «Παγκόσμια πολιτική οικονομία», εκδ. Ποιότητα, ΑΘΗΝΑ

Thirwall P.A., «Μεγέθυνση και ανάπτυξη», τ. Α΄ & Β΄, εκδ. Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ 2001

Β. Ξενόγλωσση

Amerasinghe C.F. «The Problem of Archipelagoes in the International Law of the Sea», 23 ICLQ 539 (1974)

Anand R.P. «Mid-Ocean Archipelagos in International Law, Theory and Practice», 19 IJIL 228 (1979)

Andrew D. «Archipelagos and the Law of the Sea: Island Straits or Island studded Sea Space? » 1 Marine Policy 46 (1978)

Batongbacal, Jay L. --- "A Philippine Perspective on Archipelagic State Issues" [2002] MarStudies 3; (2002) 122 Maritime Studies 18

Bowett D.W «The Legal Regime of Islands in International Law», Dobbs Ferry Publ. N.Y, 1979

Brown E.D., "The International Law of the Sea", V. 1, Darmouth Publ., ALDERSHOT-BROOKFIELD-SINGAPORE-SYDNEY 1994

Cay Vivien Jane Evangelio, "Archipelagic sea lanes passage and maritime security in Archipelagic Southeast Asia", WORLD MARITIME UNIVERSITY, SWEDEN 2010

Bull Hedley, «Η άναρχη κοινωνία», εκδ. Ποιότητα, ΑΘΗΝΑ 2001

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Conference Proceedings, “The Passage of Ships through Straits”, Defence Analyses institute, ATHENS 1999

Cribb Robert , Ford Michele_ (eds), «Indonesia Beyond the Waters Edge: Managing an Archipelagic State»

Churchill R.R -Lowe A.W «The Law of the Sea», 2nd ed. Manchester University Press, UK,1988

Demirali A. «The Third United Nations Conference on the Law of the Sea and An Archipelagic Regime», 13 San Diego Law Review 742 (1976)

Dubner Barry Hart, The Law of Territorial Waters of Mid-ocean Archipelagos and Archipelagic States

Evensen J. «Certain Legal Aspects Concerning the Delimitation of the Territorial Waters of Archipelagos», UN Doc.A/CONF.13/18, First UN Conference on the Law of the Sea, Off.Rec., Vol. I

Herman L.L «The Modern Concept of the off-lying Archipelago in International Law», XXIII Canadian Yrbk of Int’l Law, 172 (1985)

Hodgson R.D. -Alexander L.M. «Towards an Objective Analysis of Special Circumstances. Bays, Rivers, Coastal and Oceanic Archipelagos and Atolls» Law of the Sea Institute, University of Rhode Island, Occasional Paper No 13, 45 (1972)

Jayewardene H.W. «The Regime of Islands in International Law» Martinus Nijhoff Publ., Dordrecht, 1990

Kosumaatmadja M. «The Legal Regime of Archipelagos: Problems and Issues» Proceedings, Law of the Sea Institute, 7th Annual Conference 1972

Munawwar M. «Ocean States: Archipelagic Regimes in the Law of the Sea», Martinus Nijhoff Publ., Dordrecht, 1993

Nandan N.S. and Rosenne S. «UN Convention on the Law of the Sea 1982. A Commentary» Vol. II, Martinus Nijhoff Publ., Dordrecht, 1993

O’Connell D.P. «Mid-Ocean Archipelagos in International Law» 45 BYIL 1(1971)

Prescott J.R.V. «Straight and Archipelagic Baselines» in G. Blake (ed) Maritime Boundaries and Ocean Resources, London,1987

Roach J.A – Smith R.W. «Excessive Maritime Claims» US Naval War College, Vol.66, 1994

Rogers P.E.J. «Midocean Archipelagos and International Law» N.Y, 1981

Report of the 33rd Conference of the International Law Association, Stockholm 259 (1924)

Report of the 34th Conference of the International Law Association, Vienna 40 (1926)

Tangsubkul P. «The Southeast Asian Archipelagic States: Concept, Evolution and Current Practice» Honolulu, Hawaii, 1984

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

The Law of the Sea: Training Manual for Delineation of the Outer Limits of the Continental Shelf Beyond 200 Nautical Miles and for Preparation of Submissions to the Commission on the Limits of the Continental Shelf

William H. Frederick and Robert L. Worden, editors. *Indonesia: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress, 1993.

United Nations Population Fund, “State of world population 2009: facing a changing world—women, population and climate”, UNFPA 2009

UNEP, “Climate Change: 2009 science compendium”, UNEP 2009

UN Publications, Practice of Archipelagic States, E.92.V.3

C. Ηλεκτρονική

<http://www.un.org/en/>

<http://www.un.org/wcm/content/site/chronicle/>

<http://www.unric.org/en/>

<http://www.iaea.org/>

www.ilo.org

www.fao.org

<http://www.worldbank.org/>

www.imf.org

www.imo.org

<http://www.isa.org.jm/en/home>

www.itlos.org

http://betterphils.blogspot.com/2011/10/2-laws-unlcos-200-and-archipelagic.html#.TxNuj2_kA1E

www.iho.int

www.transparency.org

www.opec.org

www.pwc.com

www.cia.gov

www.isa.org

D. Συμβατικά Κείμενα

- United Nations Convention on the Law of the Sea
- The United Nations Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks (in force as from 11 December 2001)
- Action Plan on Marine environment and tanker safety to reduce the threat posed by excessive exploitation of marine resources and to enhance maritime security
- UN Resolution 66/68 on Sustainable fisheries, including through the 1995 Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks, and related instruments
- Resolution adopted by the General Assembly 64/71
- Resolution adopted by the General Assembly 59/24 Oceans and the law of the sea
- Manado Ocean Declaration (adopted on 14 May 2009, in Manado)
- UNEP report, In Dead Water
- Agreement to Promote Compliance with International Conservation and Management Measures by Fishing Vessels on the High Seas
- Geneva Conventions on the Law of the Sea
- Framework Agreement for the Conservation of Living Marine Resources on the High Seas of the South Pacific
- Agreements concerning Highly Migratory Fish Stocks
- Agreement for the Establishment of the Indian Ocean Tuna Commission
- Convention on the Conservation and Management of Highly Migratory Fish Stocks in the Western and Central Pacific Ocean
- Constitution of the Food and Agriculture Organization
- Agreement on the Organization of the Permanent Commission of the Conference on the Use and Conservation of the Marine Resources of the South Pacific
- Agreement for the Establishment of the Intergovernmental Organization for Marketing
- Information and Technical Advisory Services for Fishery Products in the Asia and Pacific Region
- ILO Convention concerning Accommodation on Board Fishing Vessels
- ILO Convention concerning Fishermen's Certificates of Competency
- International Convention for the Safety of Fishing Vessels
- International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Fishing Vessel Personnel (STCW-F)
- International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments
- Convention for a North Pacific Marine Science Organization
- International Convention for the High Seas Fisheries of the North Pacific Ocean
- Agreement Creating the Eastern Pacific Tuna Fishing Organization
- Western Indian Ocean Tuna Organization Convention

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

- Convention respecting Measures for the Preservation and Protection of the Fur Seals in the North Pacific Ocean
- Convention for the Regulation of Whaling
- Regulations for Maritime Hunting Operations in the Waters of the South Pacific
- Interim Convention on Conservation of North Pacific Fur Seals
- Memorandum of Understanding (MOU) on the Conservation and Management of Marine Turtles and their Habitats of the Indian Ocean and South-East Asia
- UN Sixty-sixth session, «Oceans and the law of the sea: sustainable fisheries, including through the 1995 Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks, and related instruments»